

HU

HU

HU

EURÓPAI BIZOTTSÁG

Brüsszel, 2010.12.8.
SEC(2010) 1489 végleges

BIZOTTSÁGI SZOLGÁLATI MUNKADOKUMENTUM

CSELEKVÉSI TERV

amely a következő dokumentumot kíséri:

**A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK,
AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK
BIZOTTSÁGÁNAK**

Az Európai Unió Duna régióra vonatkozó stratégiája

{COM(2010) 715 végleges}
{SEC(2010) 1490 végleges}
{SEC(2010) 1491 végleges}

Tartalomjegyzék

Bevezetés	3
A) A Duna régió összekapcsolása a többi régióval.....	0
1) <i>a mobilitás és a multimodalitás fejlesztése</i>	<i>4</i>
2) <i>a fenntartható energia használatának ösztönzése.....</i>	<i>14</i>
3) <i>a kultúra és az idegenforgalom, valamint az emberek egymással való kapcsolatteremtésének előmozdítása</i>	<i>22</i>
B) Környezetvédelem a Duna régióban	28
4) <i>a vizek minőségének helyreállítása és megőrzése</i>	<i>31</i>
5) <i>környezeti kockázatok kezelése.....</i>	<i>38</i>
6) <i>a biodiverzitás, a táj, valamint a levegő- és talajminőség megőrzése.....</i>	<i>46</i>
C) A jólét megteremtése a Duna régióban	53
7) <i>tudásalapú társadalom kialakítása a kutatás, oktatás és az információs technológiák segítségével</i>	<i>57</i>
8) <i>a vállalkozások versenyképességének, beleértve a vállalkozások közötti regionális együttműködések (klaszterek) fejlesztésének támogatása</i>	<i>64</i>
9) <i>az emberi erőforrásba és képességekbe való befektetés.....</i>	<i>70</i>
D) A Duna régió megerősítése	76
10) <i>intézményrendszer kibővítése és az intézményi együttműködés megerősítése</i>	<i>79</i>
11) <i>a biztonság javítása, a súlyos bűncselekmények és a szervezett bűnözés jelentette kihívásokkal való megküzdés közös munkával.....</i>	<i>85</i>

Melléklet:

Az Európai Beruházási Bank (EBB) szerepe az Európai Unió Duna régióra vonatkozó stratégiájában

BEVEZETÉS

Az „Európai Unió Duna régióra vonatkozó stratégiáját” két dokumentum írja le: (1) az Európai Bizottság uniós intézményeknek szóló közleménye, valamint (2) a közleményt kísérő cselekvési terv.

A cselekvési terv a stratégia megközelítésének egyik eredménye. Célja a makrorégió kiemelt területeinek a meghatározása, és ezáltal „szavak tettekre váltása”. A cselekvési tervben szereplő fellépéseket és projekteket kötelező az országoknak és az érintett érdekelt feleknek végrehajtani. A projektek szemléltető jellegűek, tehát példát nyújtanak a még inkább ösztönzendő projektek vagy megközelítések típusaira.

A cselekvési terv felépítése

A cselekvési terv felépítésének célja, hogy egyértelműen meghatározzák a kiemelt területeket, illetve kijelöljék a végrehajtásukért és a nyomon követésükért felelős érdekelt feleket. A cselekvési terv ezenfelül meghatározza a régió különböző igazgatási szintjeinek és szereplőinek feladatait, amelyeket az egyéb partnerek, leginkább az uniós intézmények támogatásával végeznek. A terv a következő szerkezeti elemekből áll:

- Pillérek: Ezek olyan kiemelt kérdésekkel foglalkoznak, mint amilyen például „a Duna régió összekapcsolása a többi régióval”. A pillérek a stratégia velejét képezik, tehát feltétlenül szükségesek a sikerességéhez és megfelelő kommunikációjához.
- Kiemelt kérdések: Ezek azokat a fő területeket jelentik, amelyeken a makroregionális stratégia kedvező eredményeket hozhat (a fő kihívások leküzdése vagy a legfontosabb lehetőségek megragadása révén). A cselekvési terv bemutatja az egyes kiemelt kérdéseket és felvázolja a fő problémákat. *Példák: A vállalkozások versenyképességének támogatása stb.*

A kiemelt kérdések koordinációja a kiemelt kérdések koordinátorának feladata lesz. A koordinátorok központi szerepet játszanak a stratégia működtetésében, és főként ők felelnek a sikerességéért. A stratégia végrehajtását a Bizottsággal, a részt vevő érdekelt felekkel, különösen más országokkal, valamint a regionális és helyi hatóságokkal, a kormányközi és nem kormányzati szervezetekkel is szoros együttműködésben végzik.

- Az egyes kiemelt kérdéseket egyéb szakpolitikai területekkel együtt kell vizsgálni. A stratégia ösztönzi az integrált megközelítést (például környezet ↔ mobilitás ↔ gazdasági fejlődés ↔ humán erőforrás-fejlesztés stb.). Az éghajlatváltozás mérséklése és az alkalmazkodás például hatással van a közlekedési, az energiaügyi, az idegenforgalmi, a kutatási stb. szakpolitikákra, ugyanakkor ez utóbbiak hatást gyakorolnak az éghajlatváltozásra. A kiemelt kérdések végrehajtásához tehát fontos az egyéb szakpolitikai területek szerveinek és intézményeinek bevonása. A fellépés olyan fontos kérdés, amely a kiemelt kérdés céljának eléréséhez beavatkozást kíván az országok és a részt vevő érdekelt felek részéről. Ez lehet új megközelítés, a szakpolitikai döntéshozatal fokozott koordinációja, már elkezdett folyamat támogatása, hálózatba szervezés kezdeményezése stb. A fellépések nem feltétlenül igényelnek finanszírozást. A fellépéseket úgy kell érteni,

hogy azok megvalósítása a meglévő az uniós vívmányokban meghatározott uniós kompetenciák és követelmények sérelme nélkül történik. *Példák: Új megközelítés: „Megfelelő szinten hozott jogszabályok a tisztítószeres foszfáttartalmának korlátozására”; – A szakpolitikai döntéshozatal fokozott koordinációja: „A transzeurópai energiahálózatra vonatkozó szakpolitikai felülvizsgálat keretében bevezethető változásokról szóló közös regionális állásfoglalás kidolgozása”; – Célok, amelyeket az országok saját elképzelésük szerint érhetnek el: „A kreativitás és a vállalkozói készség támogatása”; – Már elkezdett folyamat támogatása: „A Duna vízgyűjtő-gazdálkodási tervének teljes körű végrehajtása”.*

- **Projektek:** A projekt olyan konkrét egység, amelynek kezdete és befejezése van. Általában finanszírozásra, projektvezetőre és projektpartnerekre van szükség hozzá. A stratégia előrehaladása és az új ötletek nyomán felmerülő további kezdeményezések ösztönzésére, a cselekvési terv példákon keresztül mutatja be a projekteket. A cél annak szemléltetése, hogy mire van szükség. *Példák: „Hajóroncsok, hidmaradványok és fel nem robbant, életveszélyes harci eszközök eltávolítása a Duna medréből”; „Az elfogadott infrastrukturális projektek végrehajtása”; „Az elektronikus aláírás használatának elterjesztése”; stb.* Ezeket a projekteket finanszírozhatják a nemzeti/regionális alapok, az uniós alapok, mint például a strukturális alapok¹, az előcsatlakozási támogatási eszköz (IPA) és az Európai Szomszédsági és Partnerségi Támogatási Eszköz (ENPI), illetve nemzetközi pénzügyi szervezetek vagy magánbefektetők, a megfelelő keretekkel és gyakorlatokkal összhangban.

A fellépések és projektek időkerete különböző lehet. Néhányat rövid idő (1–2 év) alatt végre lehet hajtani, másokhoz több idő szükséges. Általánosságban minden projekthez tartozik egy vezető szervezet/ország és egy határidő. Amikor ez nem attól függ, hogy a Bizottság mikor fogadja el a stratégiát, a kiemelt kérdések koordinátorai lehetővé teszik, hogy ezt az országok határozzák meg.

A cselekvési tervben javasolt fellépések és projektek meghatározásakor a következő tényezőket kell figyelembe venni.

- **A fellépéseknek és a projekteknek meghatározott kiemelt területekre kell irányulniuk és támogatással kell rendelkezniük.** Az országok, érdekelt felek és a Bizottság szolgálatai egyértelműen fejezzék ki, hogy szükségük van az adott fellépésre vagy projektre. Ezenfelül a partnerek támogatása szintén feltétlenül szükséges a végrehajtáshoz, a javaslatokat pedig alaposan meg kell vitatni velük. E javaslatoknak általában a meglévő uniós szakpolitikákat, például az Európai 2020 stratégiát, a területi kohéziót, a transzeurópai hálózatokat (közlekedés és energia), az energiaügyet és a jövőben létrejövő közlekedési közösségeket vagy irányelvek végrehajtását kell megerősíteniük, illetve meglévő transznacionális szervezetek, például a Duna-védelmi Nemzetközi Bizottságot (ICPDR), a Duna Bizottságot, a Regionális Együttműködési Tanácsot, a dunai együttműködési folyamatot (DCP), a Duna Menti Városok és Régiók Tanácsát, a Dunai Turisztikai Bizottságot és adott esetben egyéb hasonló szervezeteket kell összefogniuk.
- **A fellépéseknek és a projekteknek hatással kell lenniük a makrorégióra (illetve annak egy jelentős részére).** Több projektnek tehát transznacionálisnak kell lennie. Ha azonban egy nemzeti projekt közvetlen hatással van a makrorégióra (például szennyvízkezelő telep

¹ A strukturális alapok a tagállamok számára állnak rendelkezésre. Kezelésük a tagállamok, a régiók és a Bizottság által elfogadott és irányított operatív programokon keresztül történik.

megépítése, amely javítja a folyók vízminőségét vagy egy adott kikötő kibővítése a regionális közlekedési hálózatok elősegítésére) vagy hozzájárul a stratégia egy adott szakpolitikai célkitűzéséhez (például egy adott idegenforgalmi régióban fekvő város fejlesztése a turisták odavonzására), akkor csatlakozhat a tervhez. A makrorégióra hatást gyakorló legtöbb fellépés és projekt azonban több együttműködni kívánó országra is kiterjed. A hatást hatásmutatóval kell kifejezni, amely később, egy bizonyos idő elteltével értékelhető. A hatás értékeléséhez összegyűjtendő adatokat kell megvizsgálni (ideértve az alaphelyzet megállapítását is).

- **A fellépéseknek és a projekteknek valós alapra kell építeniük.** Megvalósíthatónak kell lenniük (műszakilag és pénzügyileg), és az országoknak, érdekelt feleknek és a Bizottságnak egyet kell érteniük az értéküket illetően. Különösen fontos, hogy reális finanszírozási forrást határozzanak meg. A javaslat, hogy a projekt szerepeljen a cselekvési tervben nem finanszírozási kérelem, a tervbe való bekerülés pedig nem garantálja a finanszírozást, a projekt megvalósíthatóságát és költséghatékonyságát azonban meg kell alapozni.
- **A fellépéseknek és a projekteknek következetesnek és kölcsönösen támogatóknak kell lenniük.** A fellépéseknek és projekteknek egymással összeegyeztethetőnek kell lenniük, és olyan megoldásokat kell lehetővé tenniük, amelyeknek mindenki a nyertese lesz. A közlekedési projektek vagy az energiahatékonysági kezdeményezések például nem veszélyeztethetik a környezetvédelmi célok elérését.

A cselekvési tervnek egy bizonyos ideig változatlanul kell lennie. Az évek során azonban a kiemelt területek továbbfejlődhetnek, így a fellépéseket és a projekteket naprakészé tehetik, átdolgozhatják vagy kicserélhetik. A cselekvési terv tehát „halad előre” és közben rendszeresen felülvizsgálják.

A) A DUNA RÉGIÓ ÖSSZEKAPCSOLÁSA A TÖBBI RÉGIÓVAL

A DUNA RÉGIÓ ÖSSZEKAPCSOLÁSA A TÖBBI RÉGIÓVAL

E pillér a közlekedésre, az energiaügyre, valamint kulturális/idegenforgalmi kérdésekre épül. Az általános cél a Duna régió belüli és az Európa többi részével fennálló, infrastruktúrák, rendszerek és emberek közötti összeköttetések javítása. Ez az infrastruktúra-fejlesztések koordinációjának javítása, a közlekedési és energiarendszerek működésének fejlesztése, a tiszta energiára vonatkozó tapasztalatcserék, valamint a dunai kultúra és idegenforgalom népszerűsítése révén valósulhat meg.

A következő három kiemelt kérdésre irányul: (1) a mobilitás és a multimodalitás fejlesztése (a közúti, vasúti és légi összeköttetések, valamint a belvízi hajózás tekintetében); (2) a fenntartható energia használatának ösztönzése (az energia-infrastruktúra, a piacok és a tiszta energia terén), valamint (3) a kultúra és az idegenforgalom, valamint az emberek egymással való kapcsolatteremtésének előmozdítása.

Ez a pillér jelentősen támogatja az Európa 2020 stratégiát.

1. Célja az intelligens növekedéshez való hozzájárulás. A közlekedés és az energia-infrastruktúra javítása az innováció előfeltétele (amely vonzza a képzett kutatókat és munkavállalókat). Az innovatív megoldások csökkenthetik a költségeket, javíthatják a hatékonyságot és ösztönözhetik a fenntartható megoldásokat. A korszerű, fenntartható idegenforgalom szintén a régióban rejlő ígéretes lehetőségekre utal.
2. Célja a fenntartható növekedéshez való hozzájárulás. Támogatja az energiafogyasztás csökkentését, a megújuló energia felhasználásának növelését, a közlekedési szektor modernizálását, azaz környezetbarátabbá tételét (például a multimodalitás ösztönzése révén) és hatékonyabbá alakítását, továbbá a „zöld” idegenforgalom népszerűsítését. Mindennek célja az üzleti környezet és a vállalkozások versenyképességének javítása is.
3. Célja az inkluzív növekedéshez való hozzájárulás. Az energiát biztonságosabbá és megfizethetőbbé lehet tenni. Új munkahelyeket lehet teremteni. A területi kohéziót például jobb összeköttetések révén is támogatják, így a lakosság és a vállalkozások a távolabbi régiókat is korszerűsíthetik. A dunai kultúra kiaknázása a régió népességének sokféleségére épül.

A kiemelt kérdéseket egyéb szakpolitikai területekkel együtt kell vizsgálni. A stratégia támogatja az integrált megközelítést. A közlekedési infrastruktúra fejlesztése például kedvező hatással van az olyan tényezőkre, mint az üzleti környezet, a városok és régiók vonzereje, illetve a polgárok életminősége, ugyanakkor a tájra, a biodiverzitásra és a levegőszennyezésre is hatást gyakorol. Ezeket nem lehet elszigetelve vizsgálni, hanem egymás mellett kell mérlegelni, és így kialakítani a leginkább fenntartható megoldást.

Példák a régióra vonatkozó finanszírozásra

A strukturális alapokból² a 2007–2013 közötti időszakra³ előirányzott kiadások

Közlekedés 24,8 milliárd EUR

Közutak és autópályák	13,5 milliárd EUR
Vasutak	8,5 milliárd EUR
Kikötők és belvízi utak	0,7 milliárd EUR
Multimodális csomópontok	0,5 milliárd EUR
Repülőterek	0,2 milliárd EUR
Egyéb (városi, kerékpár stb.)	1,4 milliárd EUR

Energia 3,0 milliárd EUR

Energiahatékonyság	1,5 milliárd EUR
Megújuló energia	1,2 milliárd EUR
Egyéb (elektromos áram, gáz stb.)	0,3 milliárd EUR

Idegenforgalom 6,7 milliárd EUR

Város- és vidékrehabilitáció	3,0 milliárd EUR
Természeti és kulturális örökség	1,4 milliárd EUR
Kulturális és idegenforgalmi szolgáltatások	1,2 milliárd EUR
Kulturális infrastruktúra	0,6 milliárd EUR
Egyéb	0,5 milliárd EUR

Egyéb finanszírozási források

Ehhez a pillérhez egyéb uniós programok is hozzájárulnak, különösen a következők: a transeurópai közlekedési hálózat és a transeurópai energiahálózat (TEN-T és TEN-E), a 7. kutatási keretprogram, az előcsatlakozási támogatási eszköz (IPA), nemzeti vagy határokon átnyúló együttműködési programok és több kedvezményezett országhoz kapcsolódó program, az Európai Szomszédosági és Partnerségi Támogatási Eszköz (ENPI) több programja (például a regionális programok vagy a határokon átnyúló együttműködési programok), az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA), az Európai Halászati Alap (EHA), valamint a versenyképességi és innovációs keretprogram. A nemzeti, regionális és helyi szakpolitikák szintén fontos projekteket finanszíroznak. Ezenkívül számos projekt részesült már jelentős finanszírozásban a különböző nemzetközi és kétoldalú pénzüzetek, például az Európai Beruházási Bank (EBB), az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD), a Világbank és az Európa Tanács Fejlesztési Bankja (CEB) és egyéb hitelezők hitelnyújtása és/vagy társfinanszírozása révén. Nemrégiben további lépéseket tettek annak érdekében, hogy a Nyugat-Balkán országai részére a támogatási és hitelnyújtási eszközöket a nyugat-balkáni beruházási kereten (WBIF)⁴ keresztül jobban koordinálják és összefogják. A Moldovai

² Az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) – ideértve a határokon átnyúló együttműködést – , a Kohéziós Alap és az Európai Szociális Alap a tagállamok számára. Az előcsatlakozási támogatási eszköz és az Európai Szomszédosági és Partnerségi Támogatási Eszköz (ENPI) nem tartozik ide.

³ A strukturális alapok felhasználása az egyedi operatív programoktól függ, amelyeket az Európai Bizottság a megfelelő tagállamokkal/régiókkal szoros együttműködésben dolgozott ki és fogadott el a 2007–2013. évi programozási időszak kezdetén. Ezek a megfelelő operatív programokban meghatározott kiemelt területektől és intézkedésektől/fellépésektől függően lehetőséget biztosítanak egyedi fellépések/projektek finanszírozására.

⁴ A nyugat-balkáni beruházási keret (WBIF) a tagjelölt és potenciális tagjelölt országok számára nyújtott támogatásokat és hiteleket összefogó eszköz.

Köztársaság és Ukrajna esetében a WBIF-hez hasonló eszköz, a szomszédsági beruházási keret működik.

1) A MOBILITÁS ÉS A MULTIMODALITÁS FEJLESZTÉSE

A kérdés bemutatása

A mobilitás kérdése túlmutat a technikai szempontokon és az infrastruktúrán. A szervezési kérdéseket, az általános közlekedési igényeknek és a szezonális/napi forgalmi csúcsidőszakoknak való megfelelést, a területfejlesztést, az életmódot, az innovációt stb. is magában foglalja. A közutak és vasutak a belvízi utakkal együtt fontos nemzetközi összeköttetéseket teremtenek a régióban. A Fekete-tenger és az Adriai-tenger északi kikötői, illetve a vasútvonalak és repülőterek közvetlen belépési pontokat képeznek a medence külföldről való megközelítéséhez. A megfelelő közlekedési politikának mindezt figyelembe kell vennie, és ösztönöznie kell a multimodalitást, ugyanakkor a környezetvédelmi szempontokat, a gazdasági növekedést és a társadalmi fejlődést is mérlegelnie kell.

A fenntartható mobilitás az Európa 2020, valamint a közös európai közlekedési politika egyértelmű célkitűzése. Mivel a belvízi hajózásnak viszonylag mérsékelt környezeti hatása van (kilométertonnánként 3,5-ször kevesebb szén-dioxidot bocsát ki, mint a tehergépjárművek), fontos szállítási módnak tekinthető. A Duna–Majna–Rajna-csatorna által összekötött Rajna és Duna tizenegy ország között teremt közvetlen kapcsolatot 3500 km hosszan az Északi-tengertől egészen a Fekete-tengerig. A Duna folyó tehát a régió gerincét képezi⁵. A vízi utak hajózási folyosóvá fejlesztésének azonban együtt kell járnia a korszerű és hatékony intermodális kikötők kialakításával annak érdekében, hogy a hajózás összefonódjon a vasúti és a közúti közlekedéssel.

A Duna régió egyedi vonásai

Mindenki egyetért abban, hogy a jó minőségű, egymással összekapcsolt és fenntartható közlekedési rendszerek fontosak a régió számára. A közlekedés koordinált, holisztikus és integrált fejlesztési koncepciókon alapuló javítása, amely megfelelő, ökológiaileg fenntartható technikai megoldások kifejlesztésével és használatával párosul, növelheti a Duna folyó vonzerejét olyan költséghatékony folyosóként, amely eredményesen biztosítja a fenntartható regionális fejlődést és mobilitást. Pontosabban meghatározva a vízi utak infrastruktúrájára vonatkozó projektek több tudományágra kiterjedő megközelítése biztosíthatja a Duna értékes ökoszisztémáinak megőrzését és helyreállítását. Ezt a vasútvonalak korszerűsítésével kell kiegészíteni. Ezen a téren különösen a vasúti árufuvarozási folyosóknak a versenyképes árufuvarozást⁶ szolgáló európai vasúti hálózat részeként történő megvalósítása játszik döntő szerepet. A következő 3–5 évben megvalósítandó vasúti árufuvarozási folyosók közül több is szolgálja a Duna régió érdekeit.

⁵ A németországi Kelheimtől a romániai deltában található Sulinaig a Duna összesen 2414 km hosszan hajózható; e szakaszon több mint 40 nemzetközi fontosságú kikötő működik. A Duna éves szállítási forgalma körülbelül 50 millió tonna, amely 2,5 millió kamionnak vagy 62 500 tehervonatnak felel meg. A Duna – 10 part menti országgal és 1025 km-es közös határszakasszal – a világ legnemzetközibb folyójának is számít. A régiót átszelő szárazföldi útvonalakkal együtt létfontosságú kelet-nyugati összeköttetést jelent, valamint számos észak-déli irányú útvonal halad át rajta.

⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 913/2010/EU rendelete (2010. szeptember 22.) a versenyképes árufuvarozást szolgáló európai vasúti hálózatról.

Ennek fényében a vasút versenyképességének javításához feltétlenül szükséges a vasútvonalak interoperabilitásának biztosítása a területen, például azzal, hogy a mozdonyok átléphessék a határt. Főként az uniós alapok segítségével korszerűsített vonalakat szerelik fel ERTMS-sel⁷.

A hatékony intermodális terminálok segítségével összekapcsolt Duna folyó, a vasúti árufuvarozási folyosók és a kapcsolódó vasútvonalak csökkenthetik a közúti torlódást és hatékony közlekedési rendszer és környezetvédelmi szempontból fenntarthatóbb modális felosztás kialakításához járulhatnak hozzá.

A Duna belvízi hajózási kapacitása egyértelműen nincs kihasználva. A dunai árufuvarozás (a felhasznált paraméterektől függően) legfeljebb 10–20 %-át éri el a rajnainak. Ezt a lehetőséget jobban ki lehetne aknázni, például nagyobb fokú multimodalitás, fejlettebb infrastruktúra és logisztikai irányítás vagy jobb eszközök (például innovatív tervezésű hajók, korszerű számítógépes navigációs berendezések) használata révén. Az év során a vízi infrastruktúra a hálózat néhány szakaszán részben korlátozza a dunai hajózás versenyképességét (elsősorban hosszabb, alacsony vízállású időszakokban). A kikötőket a multimodális követelményeknek megfelelően kell korszerűsíteni és átalakítani. Az elmúlt évtizedekben a folyami hajóállomány esetében nem történt beruházás és kevés innovációt hajtottak végre. A személyzet (különösen a kapitányok és révkalauzok) hiánya a nem megfelelő képzési lehetőségekre, a migrációs hajlamra és az 50 év feletti idős munkavállalók nagy arányára vezethető vissza.

Az utak és a vasút esetében az infrastruktúra gyakran nem megfelelő, vagy teljesen hiányzik, ez különösen jellemző a határokat átlépő vonalak esetében (ezeket a nemzeti hatóságok nem tekintik kiemelt fontosságúnak). A határokat átlépő vonalak esetében részben azért nem kerül sor beruházásra, mert a Duna-vízgyűjtőben található országhatárok jelentősen átrajzolódtak a közelmúltban, ami elvágtá a korábbi összeköttetéseket (közutak felszámolása, hidak lebontása és a vasúti sínek felszedése). Következésképpen a kibővített EU azon települései, amelyekben nagy lehetőség rejlik a kölcsönös együttműködésre, még mindig nem rendelkeznek megfelelő összekötő útvonalakkal, az elavult infrastruktúra miatt pedig számos helyen sebességkorlátozások vannak érvényben.

A repülőtereknek könnyen megközelíthetőnek, biztonságosnak és védettnek kell lenniük. A Duna régió egyes részein a repülőterek privatizáción és/vagy a vezetés decentralizációjának folyamatainak mennek keresztül, tehát erős és hatékony vezetési rendszerre van szükségük. A regionális repülőterek használata a helyi járatok és a légi áru mennyiségének növekedésével kapcsolatban kerül előtérbe. E növekedésnek harmonikusan és természetes módon kell végbemennie.

A problémák többnyire a koordinált tervezés, a finanszírozás és a végrehajtás hiányából adódnak. A meglévő kormányközi szervezeteknek támogatásra van szükségük ahhoz, hogy elegendő konkrét eredményt tudjanak felmutatni. Mivel a mobilitás és a megközelíthetőség költséges beruházásokat kíván, fontos a tervezés, hogy az ezekben a beruházásokban rejlő lehetőségeket teljes mértékben ki lehessen aknázni (például transznacionális tervezésű közös beruházások esetében, amelyekben a költségek és az előnyök megoszlanak).

A multimodális csomópontoknak nemcsak a megközelíthetőség szempontjából kell fontosabb szerepet játszaniuk, hanem üzleti és ipari központként is. A már fentebb említett vasúti árufuvarozási folyosókon intermodális terminálok is találhatóak, amelyek a Duna régió

⁷ Európai vasúti közlekedésirányítási rendszer.

logisztikai központjaként hatékony trimodális határterületet biztosítanak a belvízi hajózási útvonalak, a vasutak és a közutak között.

A mobilitás és a megközelíthetőség más szakpolitikai területekkel, például a környezetvédelemmel és a társadalmi-gazdasági fejlődéssel is összekapcsolódik. Az integrált megközelítés azt jelenti, hogy az általános előnyöket realisabban mérik fel, az összes érintett ország és ágazat előnyeit számba véve. A modern technológiai vívmányok (például az ikt) szintén lehetővé teszik a mobilitási igények teljes újraértékelését.

Fellépések

Belvízi szállítás

Az EU kötelezettséget vállalt amellett, hogy népszerűsítse a kevésbé energiaintenzív, tisztább és biztonságosabb szállítási módokat. A belvízi szállítás kiemelt szerepet játszhat e célkitűzés elérésében.

A belvízi hajózás piaci lehetőségeinek teljes kiaknázásához és vonzerejének növeléséhez konkrét fellépésekre van szükség. Mivel a belvízi hajózást általában nemzetközi szállítási módként alkalmazzák, nemzeti és uniós szintű fellépésekre is szükség van.

Az e fejezetben szereplő fellépések és projektek a Duna régióban már megkezdett tevékenységeket egészítik ki és ezekre épülnek. Összhangban állnak a belvízi szállítás érdekében indított integrált európai cselekvési programban (NAIADES) meghatározott célokkal. A jelenlegi NAIADES program időszaka 2013-ban ér véget. Nyomon követési program létrehozására van tehát szükség, hogy a Duna-vízgyűjtő hosszú távú szállítási célkitűzéseit teljesíteni lehessen.

A belvízi hajózás infrastruktúrájának és gazdasági teljesítményének javítása

- ***Fellépés – „A 18. sz. TEN-T kiemelt projekt végrehajtásának időben történő és környezetvédelmi szempontból fenntartható teljesítése.”*** Folyamatos munka folyik a hajózás javítására szolgáló, környezetvédelmi szempontból fenntartható megoldások meghatározása érdekében, hogy a hajózást gátló akadályokat elhárítsák. E munka során az éghajlatváltozás lehetséges hatásait, a működő ökoszisztémák megőrzését és „A Duna-vízgyűjtő belvízi hajózása és környezetvédelme fejlesztéséről szóló közös nyilatkozatban”⁸ és „A fenntartható folyami tervezés bevált gyakorlatairól szóló kézikönyvben”⁹ szereplő tervezési iránymutatásokat is figyelembe kell venni. Németországban, Ausztriában, Szlovákiában, Magyarországon, Bulgáriában és

⁸ „A Duna-vízgyűjtő belvízi hajózása és környezetvédelme fejlesztéséről szóló közös nyilatkozatot” a Duna-védelmi Nemzetközi Bizottság, a Duna Bizottság és a Nemzetközi Száva-vízgyűjtő Bizottság dolgozta ki. Ezen iránymutatások a fő érdekelt felekből is álló, integrált tervezési csapat létrehozását szorgalmazzák annak érdekében, hogy eseti alapon értékeljék a hajózási és vízi környezeti igényeket, és hogy a tervben minél több kölcsönösen előnyös intézkedés szerepeljen a hajózás és az ökológiai állapot javítására.

⁹ A kézikönyvet a PLATINA kezdeményezés keretében dolgozták ki azzal a céllal, hogy bemutassák a fenntartható folyami tervezés bevált gyakorlatait. A dokumentum olyan belvízi fejlesztési projektek megtervezéséhez nyújt iránymutatásokat, amelyek összhangban állnak a környezetvédelmi követelményekkel, és így kölcsönösen előnyös megegyezéshez vezetnek. A folyami infrastruktúra-fejlesztési projektek témájában általános tanácsot nyújt mind a műszaki tervezők, mind egyéb érdekelt felek számára, akik folyami fejlesztési tervezési folyamatban szeretnének részt venni.

Romániában TEN-T projekteket indítottak. A cél a folyami hajózás útjában álló akadályok eltávolítása 2015-ig, így a VIb típusú hajók a folyamatot egész évben hajózhatják¹⁰.

➤ **Fellépés – „A Duna és mellékfolyói folyami infrastruktúrájába való beruházás, illetve összeköttetések kialakítása.”** A gazdasági hátországgal való összeköttetések biztosításához fejleszteni kell a Duna-vízgyűjtő meglévő belvízi hálózatát. Ennek a hiányzó összeköttetések kialakítására szolgáló infrastruktúrára, valamint a Fekete-tengerig és azon túl terjedő összeköttetések legkedvezőbb kialakításának átgondolására is ki kell terjednie.

⇒ *Projekt példa – „Hajóroncsok, hídmaradványok és fel nem robbant, életveszélyes harci eszközök eltávolítása a Duna medréből.”* Ezek akadályt képeznek az Al-Duna néhány szakaszán és hosszú távon káros hatással vannak a dunai hajózásra. Ugyan történtek már előrelépések, ezek egyes szakaszokon továbbra is akadályozzák a forgalmat és veszélyeztetik a hajózás biztonságát, különösen alacsony vízálláskor.

⇒ *Projekt példa – „A Duna–Bukarest-csatorna megépítése.”* A Duna–Bukarest-csatornarendszer komplex fejlesztésének fő céljai: Románia fővárosának vízi úton való összekapcsolása a Dunával, 11 település és 30 000 hektár mezőgazdasági terület árvízvédelme, energiatermelés, szabadidős és idegenforgalmi tevékenységekhez szükséges feltételek megteremtése, kedvező ökológiai befolyás és ehhez hasonló elemek, vízellátás biztosítása öntözéshez, ivóvízellátás a környező települések számára és halgazdálkodás céljára. (Vezető: Románia.)

➤ **Fellépés – „A dunai hajóállomány korszerűsítése a környezetvédelmi és gazdasági teljesítmény javítása érdekében.”** Az innováció, a hajóállomány tervezett korszerűsítése és az optimalizált hulladékkezelési intézkedések javíthatják a dunai hajózás környezetvédelmi és gazdasági teljesítményét. A belvízi hajók korszerűsítésére e célból közös megközelítést kell kialakítani. Az innovatív hajók, motorok és optimalizált üzemanyag-felhasználás (például részecskeszűrővel való korszerűsítés, alacsony széndioxid-kibocsátást okozó üzemanyag használata, a horgonyzás idején parti áramforrás használata) jelentette technológiai fejlesztések, illetve a logisztikai műveletek további előnyökkel növelik a belvízi hajózás vonzerejét.

⇒ *Projekt példa – „Hajókon keletkező hulladékok kezelése a belvízi hajózás számára a Dunán» (WANDA) projekt felhasználása.”* A WANDA célja fenntartható, környezetbarát és transznacionális koordinációval jellemezhető Duna menti megközelítés létrehozása (1) a nemzeti hajózási hulladékkezelési koncepciók továbbfejlesztése, (2) a kísérleti programok végrehajtása, valamint (3) a „szennyező fizet” elven alapuló működési rendszert szolgáló finanszírozási modell kialakítása révén. (Vezető: Via Donau; határidő: 2012. március.)

A belvízi hajózás szervezeti kereteinek és humán erőforrásának javítása

➤ **Fellépés – „A nemzeti szállítási szakpolitikák koordinációja a Duna-vízgyűjtő hajózási területén.”** Az európai cselekvési program, a NAIADES (az európai hajózási és belvízi szállítási fellépés és fejlesztés) átfogó intézkedéscsomagot határoz meg a belvízi hajózás lehetőségeinek teljes kiaknázására. A nemzeti kormányzatokat arra kéri fel, hogy a Duna

¹⁰ A nemzetközi jelentőségű főbb belvízi utakra vonatkozó európai megállapodásban (AGN) az európai belvízi hajóutak nemzetközi osztályozása (UNECE/TRANS/120/Rev4, 28–29. o.) meghatározza a motorhajók és a tolt kötelékek paramétereit. A jelen szövegben a VIb kategória kizárólag a 2,5 méteres merülést elérő tolt kötelékekre és belvízi hajókra vonatkozik.

régió összefüggő összeköttetések kialakítása érdekében a belvízi szállítást koordinált módon és aktívan építsék be nemzeti közlekedési stratégiáikba és szakpolitikáikba.

- ⇒ *Projekt példa – „A NAIADES (PLATINA) végrehajtására irányuló platform felhasználása.”* A projekt meghatározza a szükséges szakpolitikai lépéseket, összefogja az érdekelt feleket (munkacsoportok, szakértői ülések), és megteremti a kellő ismereteket és eszközöket. A fő szakértők és az érdekelt felek technikai javaslatokat dolgoznak ki a NAIADES öt tevékenységi területén végrehajtandó szakpolitikai lépésekhez. (*Vezető: Via Donau; határidő: 2012. május.*)
- **Fellépés – „A Duna Bizottság támogatása a Belgrádi Egyezmény felülvizsgálási folyamatának véglegesítésében.”** Az egyezmény felülvizsgálata már majdnem befejeződött, de aláírására és ratifikálására még nem került sor. A folyamat befejezése megerősítené a Duna Bizottság szerepét és azt is lehetővé teszi, hogy a jövőben az Európai Bizottság is a tagjává váljon.
- **Fellépés – „A Duna-vízgyűjtő kikötőinek multimodális logisztikai központtá alakítása.”** A cél az, hogy az áruszállítás belvízi területeken történő megvalósításához több lehetőséget biztosítsanak, ezáltal csökkenjenek a máshol jelentkező kedvezőtlen hatások. A Duna-vízgyűjtő országainak és a részt vevő érdekelt feleknek koordinált és összehangolt fejlesztési koncepciót kell kidolgozniuk a multimodális kikötőkre vonatkozóan. E tevékenység alapjául nemzeti kikötőfejlesztési terveket kell kidolgozni vagy felülvizsgálni azzal a céllal, hogy beépítsék őket a helyi vagy a regionális fejlesztési tervekbe.
- **Fellépés – „A vízi utak általános kezelésének javítása a Dunán és mellékfolyóin.”** A belvízi infrastruktúra folyamatos karbantartása (például felmérési és kotrási tevékenységek), valamint gyakran az árvízvédelmi és ökológiai intézkedések (például az uniós víz-keretirányelvben előírt intézkedések) végrehajtása is a nemzeti, vízi utakat kezelő szervek feladata. Ezek a szervek tovább fokozzák az együttműködést, különösen azzal, hogy a Duna vízgyűjtő területén egységes víziút-kezelési normát¹¹ alakítanak ki.
- ⇒ *Projekt példa – „A dunai víziút-fenntartók hálózata (NEWADA) projekt felhasználása.”* E projekt célja a tevékenységek és a jövőbeli tervek koordinációjának, valamint a tapasztalatok cseréjének elősegítése a vízi utak fenntartásával foglalkozó Duna menti szervezetek között. Erre építve a projekt második lépése a követendő tevékenységek meghatározására és kísérleti programok végrehajtására is kiterjed; ennek célja a vízi utak kezelési hatékonyságának növelése (*vezető: Via Donau; határidő: 2012. március.*)
- **Fellépés – „A fenntartható áruszállítás előmozdítása a Duna régióban.”** A dunai belvízi áruszállítás és a vasúti áruszállítás között intermodális területet kell létrehozni a meglévő gazdasági kapcsolatok megerősítésére és a régió egységének megteremtésére. A projekt elősegítené a multimodális áruszállítás arányának növekedését és a forgalom egyenletesebb és hatékonyabb eloszlását eredményezné a meglévő infrastruktúrán belül.
- ⇒ *Projekt példa – „Konténeres szállítás kialakítása a Dunán.”* E transznacionális projekt célja, hogy a konténeres hajózás lehetőségeinek kiaknázása érdekében a kikötők és a magánszektorbeli partnerek (például a logisztika területén) között erős kapcsolatokat alakítson ki. Elengedhetetlen a szükséges infrastruktúra korszerűsítése a

¹¹ Ez a „2009. évi Duna vízgyűjtő-gazdálkodási tervvel” is összhangban áll, amelyben a Duna régió országai által végrehajtandó „közös intézkedési programot” határoztak meg.

legfontosabb partnerkikötők fejlesztése érdekében, valamint hálózat kialakítása e kikötőkben. E terület legfontosabb tevékenysége a megvalósíthatósági tanulmányok készítése, a kikötők összekapcsolása, valamint a projektek kidolgozása és végrehajtása lehet. A projekt emellett elősegítené a multimodális áruszállítás elterjedését. (Vezető: Bécs városa/a bécsi kikötő; határidő: a kiemelt kérdések koordinátora határozza meg.)

⇒ *Projekt példa – „Olyan megközelítés és internetes platform kidolgozása, amely teljes és valós idejű információt nyújt a dunai hajózásról és a különböző szállítási módokkal való összeköttetésekről.”*

➤ *Fellépés – „Az összehangolt folyami információs szolgáltatások (RIS) megvalósítása.”* A RIS jelentősen hozzájárul ahhoz, hogy a belvízi hajózás biztonságosabb, hatékonyabb és környezetbarátabb legyen. A hajóüzemeltetők, a kikötők és a logisztikai szolgáltatók optimalizálhatják logisztikai műveleteiket, ezzel csökkenthetik általános szállítási költségeiket. A RIS azonban csak akkor valósítható meg teljes körűen, ha a Duna teljes szakaszán, valamint annak mellékfolyóin és csatornáin is bevezetik.

⇒ *Projekt példa – „Az IRIS Európa projekt felhasználása – a folyami információs szolgáltatások (RIS) koordinált megvalósításának támogatása.”* Az IRIS Európa II projekt célja a RIS legfontosabb technológiáinak, szolgáltatásainak és alkalmazásainak, például a nemzetközi adatcserének a továbbfejlesztése és finomítása. Új téma lehet az elfogadott európai szolgáltatási szintek végrehajtása.

➤ *Fellépés – „A dunai hajózási ágazathoz kapcsolódó oktatásba és munkahelyekbe való befektetés.”* A dunai hajózás területén jelenleg kevés a hajózási személyzet száma; ennek oka részben a dunai országok kínálta korlátozott képzési és oktatási lehetőségekben keresendő. A meglévő oktatási intézményekben különböző tantervek szerint folyik az oktatás. A munkaerő rendelkezésre állásának és mobilitásának európai szinten történő fejlesztéséhez közös képzési és oktatási profilok kialakítására kell törekedni. E kereten belül a dunai országoknak vonzóvá kell tenniük a dunai hajós szakmát a fiatalok körében, és ilyen irányú oktatást kell biztosítaniuk számukra. A belvízi szállítással foglalkozó társaságoknak (kikötők, hajózási társaságok, ügyfelek stb.), valamint az oktatási és kutatási intézményeknek oktatási platformokat és hálózatokat kell létrehozniuk a szereplők versenyképességének és kompetenciájának növelésére.

⇒ *Projekt példa – „Innovatív oktatási módszerekkel támogatott belvízi hajózási és hajózási logisztikai oktatás, valamint együttműködési hálózatfejlesztés a Duna mentén (NELI).”* A projekt fő célja a belvízi szállításhoz kapcsolódó oktatás és képzés javítása a Duna régióban. A meglévő hálózatokkal, például az EDINNA-val (európai hajózási oktatás) együttműködve a NELI-partnerek célja az oktatás és képzés terén alkalmazott tapasztalatcsere és a jövőbeli együttműködés elősegítése. Konkrét eredménynek számít a belvízi hajózást szolgáló e-tanulási szolgáltatások, információs és képzési központok megtervezése és megvalósítása, valamint egyes tevékenységek népszerűsítése a fiatalok körében. (Vezető: Román Tengerészeti Képzési Központ; határidő: 2012. március.)

Közúti, vasúti és légi szállítás

Több kihasználatlan lehetőség rejlik még a Duna régióban a belvízi szállítás terén, ugyanakkor egyéb szállítási módokra is érdemes figyelmet fordítani. A korszerű és jó összeköttetéssel rendelkező közúti infrastruktúrára feltétlenül szükség van, ezt azonban a

torlódás elkerülése és a hatékony és környezetvédelmi szempontból fenntartható szállítási rendszer biztosítása érdekében a vasúti szállításnak is ki kell egészítenie, ugyanakkor a légi szállítás is létfontosságú ahhoz, hogy a régió fontos szerephez jusson a globalizált világban. A javasolt fellépések és projektek az általános mobilitási igényeket is figyelembe veszik.

A megközelíthetőség és az összeköttetés javítása

- ***Fellépés – „A TEN-T Duna régiót érintő kiemelt vasúti és közúti projektjei befejezésének elősegítése, a környezeti, gazdasági és politikai nehézségek és akadályok leküzdése, különösen a határokat átlépő szakaszokon¹².”*** A projekt végrehajtásának fő célja a meglévő projekt befejezése és az akadályok elhárítása kell, hogy legyen. Azonosítani kell a hosszú távú finanszírozási eszközöket, és javítani kell a koordinációt – különösen a különböző vasúti társaságok között – a vasúti rendszerek fejlesztése és modernizálása érdekében. A kiemelt projektek többségének végrehajtása már megkezdődött, így most az időben történő befejezés a legfontosabb cél. Ehhez a következő projekt is szükséges lehet: ***„Közös platform létrehozása a Duna régió szállítási kérdéseire vonatkozó munka koordinálására, amelynek célja a projektek végrehajtásának meggyorsítása.”*** Ezt a TEN-T európai koordinátoraival szoros együttműködésben végeznék el.

⇒ ***Projekt példa – „Két új híd megépítése a Dunán.”*** Két új híd épülne meg a Duna Románia és Bulgária között fekvő szakaszán. Az egyik híd Bechet (RO) és Orjahovo (BG), a másik Călărași (RO) és Szilisztra (BG) között létesülne.

- ***Fellépés – „A versenyképes áru fuvarozást szolgáló európai vasúti áru fuvarozás részét képező vasúti áru fuvarozási folyosók megvalósítása¹³.”*** Az első kilenc folyosó közül négy¹⁴ közvetlen összeköttetésben áll a Duna régióval. A végrehajtás során a legfőbb cél,

¹² Például:

- 22. sz. kiemelt vasúti projekt: Nürnbergtól/Drezdától Constanțaig, illetve Athénig Prágát, Bécs, Budapestet és Aradot érintve, az egész régióon keresztül. A nyugati rész az Alpoktól a Duna-völgyig – ideértve a Bécs–Pozsony területet is a 17. vasúti prioritási projekt révén – kapcsolja össze Párizst Béccsel és Pozsonnyal.
- 7. sz. kiemelt közúti projekt: Ez a projekt részben a Dunával párhuzamosan halad a keleti részen a PP-7 autópályán keresztül, amely összeköti Budapestet a fekete-tengeri Constanțával, illetve Szalonikivel, Athénnel és Igoumenitsával.
- 23. sz. kiemelt vasúti projekt: Ez a projekt Gdańsktól Bécsig halad Varsó, Brno és Pozsony érintésével.
- 25. sz. kiemelt közúti projekt: Ez a projekt a Balti-tengert köti össze a Dunával Gdańsk–Brno/Pozsony–Bécs érintésével.
- 6. sz. kiemelt vasúti projekt: Ez a projekt Lyontól az ukrán határig tart, és összeköti az Ibériai félszigetet Európa keleti részével és az azon túl fekvő területekkel Trieszt–Divača/Koper–Divača–Ljubljana–Budapest érintésével.

A Duna-vízgyűjtő szállítási hálózatának teljes kialakításához a fent említett kiemelt projekteket ki kell egészíteni a nem uniós országokkal létesített összeköttetésekkel is. A közlekedési rendszer egységes fejlődése érdekében tehát a folyosók egy részét beépítik a TEN-T kiemelt projektjeinek hálózatába.

¹³ Az Európai Parlament és a Tanács 913/2010/EU rendelete (2010. szeptember 22.) a versenyképes áru fuvarozást szolgáló európai vasúti hálózatról.

¹⁴ A Duna régióval közvetlen összeköttetésben álló négy vasúti áru fuvarozási folyosó a következő:
- Az orientális folyosó, amely Prágát Bécsen és Pozsonyon áthaladva köti össze Bukaresttel és a fekete-tengeri Constanțával, valamint Szófiával, Szalonikivel és Athénnel.
- A Balt-Med folyosó, amely a balti-tengeri Gdyniát Dél-Lengyelországon, Szlovákián és a Cseh Köztársaságon áthaladva köti össze Béccsel és Pozsonnyal, majd tovább halad Szlovéniába, Észak-Olaszországba és az Adriai-tenger partjára.

hogy a jó minőségű és megbízható vasúti áru fuvarozási szolgáltatásokhoz megfelelő kapacitást biztosítsanak, illetve hogy a vasúti infrastruktúra áru forgalmat érintő szabványainak javítását és összehangolását az egész folyosón keresztül megvalósítsák, különösen ami a tengelyterhelést, a vonatok hosszát és a rakszelvényeket illeti. Különös figyelmet kell fordítani a Dunát a vasúthálózattal összekötő korszerű intermodális terminálok fejlesztésére is, amelyek kismértékű környezeti hatást gyakorolva teremtik meg a két szállítási mód közötti hatékony együttműködés alapjait.

- **Fellépés – „A légiforgalmi érdekelt felek közötti együttműködés előmozdítása rövidebb repülőutakat tartalmazó terv elkészítése érdekében.”** A „funkcionális légtérblokkok” (főként a közép-európai és a dunai funkcionális légtérblokk) közötti koordináció a Duna régióban lehetővé teszi, hogy a belföldi légiforgalmi irányítási megoldásokról az integráltabb európai dimenzióra történő átállás legkésőbb 2012-ig megvalósulhasson.

⇒ *Projekt példa – „A SESAR, az »Egységes európai égbolt« technológiai részének végrehajtása a Duna régióban.”* A légiközlekedési ágazat intelligens forgalmi rendszerei segítségével csökkenthető a repülőterek ökológiai lábnyoma és minimálisra korlátozhatóak az olyan ártalmak, mint a zaj és a levegőszennyezés. A technológiai eszközök hozzájárulhatnak a járatok hatékonyabb irányításához mind a földön (repülőtéri irányítási rendszerek), mind a levegőben (funkcionális légtérblokkok).

- **Fellépés – „Fenntartható nagyvárosi közlekedési rendszerek és a mobilitás biztosítása.”** Ez a fellépés növeli a dunai terület nagyvárosi régióinak versenyképességét és vonzerejét, ugyanakkor jelentősen hozzájárul az éghajlat védelméhez és az egészségfejlesztéshez a városi/városkörnyéki területeken. Az ikt révén csökkennek az információs költségek és a fenntartható közlekedési módok mindenki számára könnyen elérhetővé válnak. Az e-mobilitás továbbfejlesztése a sűrűn lakott területek piacainak és infrastruktúrájának a vállalkozásokkal együttműködésben történő fejlesztése révén szintén e fellépéshez tartozik. A nagyvárosi állami és magántulajdonú közlekedési társaságok számára lehetővé válik, hogy közbeszerzések során együttműködve szerezzék be a környezetbarát járműveket és fejlesszenek ki közlekedéssel és mobilitással kapcsolatos internetes információs platformokat a polgárok számára. A fellépés célja, hogy lehetővé tegye számos, városi mobilitással foglalkozó, már folyamatban lévő uniós projekt felhasználását, és segítsen végrehajtani a városi mobilitásról szóló uniós cselekvési tervet (2009).

⇒ *Projekt példa – „A Duna menti városi központok közötti vízibusz- és egyéb összeköttetések kialakítása (Duna Expressz Projekt).”* A projekt célja a Duna mentén elhelyezkedő nagyvárosok és környékük közötti vízibusz-összeköttetések kialakítása. A vízibusz különösen a folyó menti települések utazási igényei és olyan területek esetében jelent megoldást, ahol nincs híd a Dunán. A vízibuszok révén javulna a személyi mobilitás, ráadásul idegenforgalmi célokra is fel lehetne használni őket. A projekt elősegítené az intermodális személyszállítás térnyerését, amely az erőforrások optimálisabb és fenntarthatóbb használatát eredményezné.

- **Fellépés – „A határokon átnyúló regionális/helyi infrastruktúra és a vidéki területek megközelíthetőségének javítása.”** A határokon átnyúló regionális és helyi közlekedési

- A középső észak-déli folyosó, amely Svédországot Hamburgon, Dél-Németországon és Innsbruckon áthaladva köti össze Olaszországgal, és Palermóban ér véget.
- A mediterrán folyosó, amely Spanyolországot és Dél-Franciaországot a Földközi-tenger partja mentén haladva köti össze Észak-Olaszországgal, Szlovéniával, Magyarországon Budapesten, és Záhornynál éri el az ukrán határt.

összeköttetéseket határokon átnyúló közlekedési infrastruktúrával (kis hidak, átkelőhelyek, tömegközlekedési csatlakozás) kell megerősíteni. A másik fontos tény, hogy a Duna régióban a vidéki lakosság aránya sokkal magasabb, mint máshol Európában, ezért különösen fontos, hogy ezek a területek megközelíthetőek legyenek.

⇒ *Projekt példa – „A tömegközlekedési vonalak kiterjesztése.” E program célja, hogy a Duna-vízgyűjtő tömegközlekedési társaságait (autóbusz és vonat) arra ösztönözze, hogy meglévő vonalaikat kibővítve, helyi árakkal indítsanak járatokat a határ két oldalán fekvő települések összekapcsolására.*

Multimodális összeköttetések

➤ **Fellépés – „A multimodalitás érdekében további csomópontok tervezése.”** A különféle áru- és személyszállítási módok egymásra épülése számos csomópontban torlódáshoz és a termelékenység hiányához vezet. A terminálok infrastruktúrája is sok helyen hiányzik vagy nem elég fejlett a különböző módok összekapcsolásához. Ennek fényében a közlekedés kulcsszerepet játszhat a távoli régiók megközelítésében. A VII. folyosóval, a Duna-tengellyel kezdve a különböző közlekedési típusok szétválasztása a becsatlakozó utak szűkületeinek megszüntetése révén számos esetben eredményezhet kapacitásnövekedést. Ez ugyanakkor javítaná a településfejlesztés helyi feltételeit és lehetővé tenné a közlekedés súlypontjának hatékonyabb és környezetbarátabb közlekedési módok, például a vasút vagy a hajózás felé való eltolódását. Az érintett érdekelt felek között hálózatokat kell létrehozni a szállítási rendszer és a csomópontok közötti és azokon belüli logisztikai láncok minőségének javítására, a fenntartható szállítási módokra, különös figyelmet fordítva például a vasutakra és vízi utakra.

⇒ *Projekt példa – „Az észak-déli tengely (SoNorA) projekt végrehajtása”:* E projekt célja az Adria- és a Balti-tenger megközelíthetőségének javítása a hálózatnak a közlekedési infrastruktúra kialakítására nyújtott támogatással történő kiépítése, multimodális áruszállítási logisztikai szolgáltatások fellendítése és javítása, jövőre irányuló transznacionális cselekvési tervek kidolgozása, valamint a közlekedési hálózat javítása nyomán felmerülő új, regionális fejlesztési lehetőségek támogatása révén.

➤ **Fellépés – „Az intelligens forgalmi rendszerek környezetbarát technológiákkal való továbbfejlesztése különösen a városi régiókban.”** A közlekedési csomópontok minősége nagyban függ a közlekedési rendszerük kapacitásától. A fennálló problémákat, például a torlódást és a szűkületeket hatékony közlekedésirányítási rendszer bevezetésével lehet megoldani, amely optimalizálja a meglévő kapacitást. A Duna régió széles területein például, különösen az olyan fontos csomópontokon, mint a fővárosok és a jelentősebb kikötők régiói, intermodális valós idejű útvonaltervező megvalósítását lehetne elterjeszteni.

⇒ *Projekt példa – „Az intelligens közlekedési rendszereket szolgáló európai digitális közlekedési infrastruktúrahálózat megvalósítása (EDITS).”* A közlekedési rendszerekre vonatkozó jobb minőségű információk a meglévő közlekedési infrastruktúra hatékonyabb irányítását teszik lehetővé, illetve hozzájárulnak a torlódás és a környezeti ártalom csökkentéséhez. Az EDITS projekt (amely többek között forgalomirányításból, forgalomtervezésből és -modellezésből, valamint forgalmi adatokból áll) a transznacionálisan összehangolt forgalmi geoadatok használatának segítségével ezt az általános célt tűzte ki maga elé. A bécsi régió a bevált gyakorlat

példájaként szolgálhat. A meglévő közlekedési infrastruktúra hatékonyabb kezelésére törekvő közlekedési tervezők támogatása szintén szükséges. A helyi/regionális/nemzeti kormányzatokat technikai iránymutatásokkal látják el. (Vezető: Bécs Régiójának Tömegközlekedési Szövetsége.)

A kérdés bemutatása

Az energiarendszerek energiahálózatokból és energiapiacokból állnak. Ezek összefonódása elengedhetetlenül szükséges a piacok hatékony működéséhez. Az uniós energiapiacoknak a belső piacra vonatkozó jogszabályok harmadik csomagja révén történő megnyitása hozzájárul az ellátás versenyéhez és biztonságosságához, valamint támogatást nyer az „Villamosenergia-piaci Átvitelrendszer-üzemeltetők Európai Hálózatának¹⁵” és az „Energiaszabályozók Együttműködési Ügynökségének¹⁶” létrehozásával. Különösen a gázágazatban fontos a nemzeti piacok közötti összekapcsolódásnak a javítása, és a régió országainak új külső erőforrásokhoz való hozzáférése. A földgázszállítási infrastruktúra a jövőben kulcsszerepet fog játszani az esetleges ellátási fennakadások megakadályozásában. Az energiabiztonsághoz, a diverzifikációhoz és a hatékony energetikai irányításhoz jól működő hálózatokra, összekapcsolásokra és interoperabilitásra van szükség.

Ezenkívül a Duna régió minden országában léteznek a megújuló energia használatát támogató szakpolitikák. A megújuló energiák (különösen a nap és a szélenergia) használatának fejlesztésére számos ország igen jó lehetőségekkel rendelkezik. További energiahatékonyságra irányuló fejlesztési lehetőségek kínálóznak a lakóépületek és a távfűtés terén.

A megújuló energiáról szóló irányelv (2009/28/EK) nagyszabású célkitűzéseket fogalmaz meg a tagállamok számára annak érdekében, hogy az EU-ban a megújuló energiaforrásból származó energia részaránya 2020-ig elérje a 20 %-ot, és ebből 10 %-ot külön a közlekedési ágazat tegyen ki. A tagállamoknak 2010 decemberéig kell végrehajtaniuk az irányelvet. Az EU ezeket a politikai célokat azzal támogatja, hogy jelentősen hozzájárul a megújuló energiába történő beruházáshoz¹⁷.

¹⁵ A belső piaci jogszabályokra vonatkozó harmadik csomagban két „Villamosenergia-piaci Átvitelrendszer-üzemeltetők Európai Hálózatának” (ENTSO) a terve szerepelt, amelyek később meg is valósultak: (1) az ENTSO-e, amely a villamosenergia-szállítási hálózatot, és az ENTSO-g, amely a gázátviteli hálózatot érinti.

¹⁶ Az Európai Unió nemrégiben hozta létre az „Energiaszabályozók Együttműködési Ügynökségét” (székhelye a szlovéniai Ljubljana), amely 2011 márciusában kezdi meg működését. Az ügynökség a nemzeti szabályozó hatóságok munkáját fogja koordinálni, a határokon átnyúló infrastruktúra kérdéseiben – bizonyos feltételek mellett – kötelező érvényű önálló határozatokat hoz, valamint nyomon követi az európai energiapiacok fejleményeit és jelentést tesz róluk.

¹⁷ A strukturális alapok és a Kohéziós Alap, valamint az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EAFRD) az Európai Bizottság legfontosabb támogatási költségvetése (a 2007–2013 közötti időszakban a strukturális alapok és a Kohéziós Alap keretében 9 milliárd EUR összegű támogatást fordítanak az energiahatékonysággal és a megújuló energiával kapcsolatos projektekre). A meglévő épületállományt érintő, energiahatékonysággal és megújuló energiával kapcsolatos beruházások további finanszírozási lehetőségei 2009 májusában nyíltak meg az Európai Regionális Fejlesztési Alapról (ERFA) szóló rendelet módosításával. Ezzel további 5–8 milliárd EUR válik elérhetővé az épületek fenntartható energiával kapcsolatos beruházásai céljára. Az ERFA-rendelet módosítása szerint a jelenlegi lakásépítési ágazatban az energiahatékonysági fejlesztésekre és a megújuló energiaforrások használatára fordított kiadások az összes tagállamban a teljes ERFA-támogatás 4 %-áig támogathatóak. Mivel a lakásépítési ágazatra alkalmazandó uniós irányelveket – különösen az épületek energiateljesítményéről szóló irányelvet, valamint a megújuló energiáról szóló irányelvben szereplő, a megújuló energia épületekben történő használatáról szóló

A Duna régió egyedi vonásai

A régióban magasak az energiaárak¹⁸. Nagy az energiabehozatal, mindez magas szállítási költségekkel jár, a piacok pedig elaprózódtak. Az energiainfrastruktúrák nincsenek megfelelően összekapcsolva. A Duna régió különösen sérülékeny az ellátás biztonságossága terén, ahogyan ez 2009 januárjában is látható volt, amikor leállt a gázszállítás. Az energia termelése és használata egyben jelentős szennyező forrás is.

Az infrastruktúrába való beruházás az egyik legfontosabb kiemelt terület. A tervezés, finanszírozás és végrehajtás terén együttműködésre van szükség¹⁹. Számos uniós szakpolitika támogatja az energiaügyet, különösen a transeurópai energiahálózat program (TEN-E), az európai energiaügyi gazdaságélénkítő program²⁰, a harmadik energiapolitikai csomag, a megújulóenergia-irányelv, a „Délkelet-európai Zöld Növekedési Alap”²¹ és az Európa 2020 stratégia. Emellett a strukturális alap és az Európai Vidékfejlesztési Mezőgazdasági Alap is kedvező finanszírozási lehetőségeket nyújt a projekteknek – különösen azoknak, amelyek a helyi megújuló energiaforrásokból származó decentralizált energiatermeléssel foglalkoznak –, illetve a kutatási hálózatoknak. Az energiahatékonysági fejlesztések és a megújuló energia növekvő használata az egész térség számára fontos. A Duna régióban kedvező lehetőségek kínálkoznak az energiahatékonyság növelésére, például a lakóépületek és a távfűtés, valamint a kombinált hő- és áramszolgáltató létesítmények esetében. A geotermikus erőforrások szélesebb körű, fűtési, hűtési, valamint energiatermelési célú hasznosítása szintén további lehetőségeket rejt magában. Néhány ország jelentős szaktudást halmozott fel a hatékonyság és a megújuló energia terén, amelyet most hasznos lenne népszerűsíteni és elterjeszteni a régióban, ugyanis gyakran tapasztalható a szakértelem hiánya.

Ami a piacszervezést illeti, az együttműködés elősegíti az ellátás biztonságosságát, a kínálat és a kereslet hatékonyabb egyensúlyának megteremtését, valamint a beruházások méretgazdaságosságának megvalósítását. Az energiahatékonyság és a megújuló energia esetében az energiaszükséglet csökkentésével és az energiatermelés részarányának növelésével az ellátás biztonságossága is növelhető. Az atomenergia-ügy terén figyelembe kell venni az elért magas szintű biztonságosságot, különösen ott, ahol a folyó a hűtővíz fontos forrásának számít.

Fellépések

kapcsolódó követelményeket – minden tagállamban kötelező betartani; a források átcsoportosítása kettős célt is szolgálna, mert az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdasággal összefüggő munkahelyeket is teremtené a régióban.

¹⁸ A régió különböző piacain az árszintek igen eltérőek. A régió keleti részén a vásárlóerő-indexszel korrigált energiaárak pedig különösen magasnak számítanak.

¹⁹ Feltétlenül szükséges a TEN-E hálózat megerősítése (különösen a közelgő felülvizsgálat fényében), valamint az energiaügyi gazdaságélénkítő terv koordinált végrehajtása a strukturális alapok használatával.

²⁰ A 2009-ben elfogadott európai energiaügyi gazdaságélénkítő program (EPR) 1440 millió EUR-t fordít gázprojektekre, amelyből 510 EUR-t a Duna régió projektjeire szánnak. A legnagyobb önálló projekt, a Nabucco gázvezeték, amely 200 millió EUR támogatásban részesül, hozzájárul a déli gázfolyosó megépítéséhez. A Nabucco projekt lehetővé teszi, hogy a Kaszpi régióból és a Közel-Keletről származó gáz eljusson a Duna régió országaiba és egyéb európai gázpiacokra. Közép- és Dél-Európában több további gázrendszerösszekötő részesül támogatásban 310 millió EUR összértékben.

²¹ A 2009-ben az Európai Beruházási Bank (EBB) kezdeményezésére létrehozott „Délkelet-európai Zöld Növekedési Alap” a Balkán-félsziget energiatakarékosági és energiahatékonysági intézkedéseivel foglalkozik, emellett a bankszektoron keresztül finanszírozást és közvetlen hitelt is biztosít technikai segítségnyújtással együtt. Az alap 2014-ig körülbelül 400 millió EUR értékű beruházást tervez.

Energiarendszerek

Energia-infrastruktúra

Az energia-infrastruktúra esetében a cél a hosszú távú energiaügyi szakpolitikák, valamint a nemzeti beruházási stratégiák (erőművek, hálózatok, csővezetékek, rendszerösszekötők stb.) koordinálása, adott esetben a stratégiai környezeti hatásvizsgálat figyelembevételével. A stratégiának a belső energiaügyi csomagban javasoltak szerint a 10 éves hálózatfejlesztési tervhez kell hozzájárulnia.

- **Fellépés – „A transzeurópai energiahálózatra, valamint az új energiabiztonsági és infrastruktúra-fejlesztési eszköz körülményeire, különösen az energia-infrastruktúra hiányosságaira vonatkozó szakpolitikai felülvizsgálat keretében bevezethető változásokról szóló közös regionális állásfoglalás kidolgozása.”** A régió érdekében fog állni, hogy az eszköz olyan projekteket és koncepciókat támogasson, amelyek kulcsfontosságúak a régió számára, például az észak-déli gázösszeköttetés, a gázhálózatokra vonatkozó beruházások, a régió érdekeit szolgáló ellátási útvonalakat érintő beruházások stb.
- **Fellépés – „Annak biztosítása, hogy a fellépések összhangban álljanak az Energiaközösség²² általános megközelítésével, valamint az Energiaközösség és a Duna-stratégia folyamata közötti szinergiák felkutatása.”** Az Energiaközösség célja, hogy az EU belső energiapiacát Délkelet-Európára is kiterjessze (Felek: Albánia, Bosznia-Hercegovina, Horvátország, Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság, Moldova, Montenegró, Szerbia, valamint Koszovó²³; résztvevők: Ausztria, Bulgária, Ciprus, Cseh Köztársaság, az Egyesült Királyság, Franciaország, Görögország, Hollandia, Magyarország, Németország, Olaszország, Románia, Szlovákia, Szlovénia, valamint az Európai Unió).
- **Fellépés – „Regionális együttműködés megerősítése az észak-déli gázrendszer-összeköttetési projektek kidolgozásának és végrehajtásának érdekében.”** Az észak-déli földgáz-összeköttetés stratégiai koncepciójának célja a balti-tengeri terület (Lengyelország) összekapcsolása az Adriai- és az Égei-tengerrel, továbbá a Fekete-tengerrel a következő uniós tagállamok részvételével: Ausztria, Cseh Köztársaság, Bulgária, Lengyelország, Magyarország, Románia és Szlovákia. Ez az egész közép- és kelet-európai (CEE) régióknak általános mozgásteret biztosítana ahhoz, hogy stabil és jól működő belső piacot alakítson ki és ösztönözze a versenyt. A koncepció a gázimporthoz kapcsolódó meglévő és új infrastruktúrák, például a déli folyosó cseppfolyósított földgázt (LNG) újragázosító üzemei és projektjei legkedvezőbb felhasználását valósítaná meg.
- **Fellépés – „A gáztárolási kapacitás fejlesztése.”** Európa biztonságos energiaellátása nem támaszkodhat kizárólag a csővezetékek építésére. További mozgásterre van szükség, amely a tárolási kapacitás révén érhető el. Támogatni kell a tárolási projekteket²⁴

²² Az Energiaközösség célja a) az áramtermelési és hálózati beruházások számára vonzó stabil szabályozási és piaci keret megteremtése az állandó és folyamatos energiaellátás biztosítására, amely nélkülözhetetlen a gazdasági fejlődés és a társadalmi stabilitás fenntartásához; b) határon átnyúló energiakereskedelmet és az unós piacba történő integrációt lehetővé tevő integrált energiapiac létrehozása; c) az ellátás biztonságosságának előmozdítása; d) az energiaellátással összefüggő környezeti helyzet javítása a régióban; valamint e) a verseny regionális szinten való ösztönzése, illetve a méretgazdaságosság kihasználása.

²³ Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1244. számú határozata szerint.

²⁴ Az új tárolási projektek nem korlátozódhatnak csupán az európai energiaügyi gazdaságélénkítő programban szereplő projektekre. 2010-ben például az EU a szomszédos beruházási kereten keresztül 2,5 millió EUR-t

megvalósítását, amelynek révén minden közép- és kelet-európai országban rendelkezésre állnak ezek a létesítmények. Az új infrastruktúra lehető leghatékonyabb kidolgozása érdekében a tároló létesítmények tervezésében különösen fontos a regionális megközelítés alkalmazása.

⇒ *Projekt példa – „A már elfogadott infrastruktúra-projektek időben történő végrehajtása, különösen a TEN-E és az európai energiaügyi gazdaságélénkítő program régiót érintő projektjeinek esetében, különösen a fontos rendszerösszekötők és csővezetékek²⁵ megvalósítását illetően.”*

Energiapiacok

Integrált és jól működő energiapiac kialakítása a cél. Mindez a nemzeti energiastratégiák kedvezőbb koordinációján, az ellátás sokféleségének elősegítésén, az energiapiac működésének javítására irányuló intézkedéseken, megfelelő jogi keret kialakításán, valamint a köz- és magánszféra közötti partnerségeken alapuló pénzügyi rendszereken stb. keresztül valósul meg.

- **Fellépés – „Az Energiaközösséggel való esetleges együttműködési lehetőségek kihasználása”**, amelyeknek célja különösen a határokon átnyúló energiakereskedelmet és az EU piaccal való egységesítést elősegítő, integrált energiapiac létrehozása.
- **Fellépés – „A regionális hálózati integráció és az Új Európa Szállítási Rendszer (NETS) megvalósíthatósági tanulmány szerinti végrehajtására irányuló együttműködés.”** A nemzeti szállító hálózatok összehangolt működése révén a délkelet- és közép-európai gázpiacok dinamikája megváltozhat mire az új gázforrások (például a déli folyosón keresztül) elérhetővé válnak. Az egységes hálózat létrehozására irányuló kezdeményezés Bosznia-Hercegovinára, Bulgáriára, Horvátországra, Magyarországra, Romániára, Szerbiára, Szlovákiára és Szlovéniára terjed ki. A NETS-szel kapcsolatban esetlegesen felmerülő kereskedelmi, szabályozási és irányítási kérdéseket érintő koncepció megvalósíthatóságának vizsgálata jelenleg folyik.
- **Fellépés – „Munkakapcsolat kialakítása a villamosenergia-piaci integráció közép-kelet-európai fórumával, amely a szomszédos országokra is kiterjeszhető.”** A

ítelt oda egy ukrain projektnek, amely ezzel a területtel foglalkozott. Az „Ukrain gázátviteli folyosóinak és földalatti gáztárolási létesítményeinek modernizációjára irányuló előkészítő tanulmányok” elnevezésű projekt az ukrán gázszektorba történő beruházásokra vonatkozó két előkészítő tanulmányból áll, amelyek környezeti és társadalmi hatásvizsgálatot is tartalmaznak. A projekt javítja az európai országok energiabiztonságát, ugyanakkor hozzájárul a regionális integráció fokozásához az energiaügy terén az EU-val való határokon átnyúló összeköttetések révén. A tanulmányok eredményének ismeretében a projektet az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD) fogja vezetni az Európai Beruházási Bank (EBB) társfinanszírozásával, körülbelül összesen 2 milliárd EUR támogatással.

²⁵ Például:

- Rendszerösszekötők: Bulgária, Románia és Szerbia közötti gázösszeköttetések; villamosenergia-összeköttetésekre irányuló projektek Románia–Bulgária, Románia–Moldova, Magyarország–Horvátország, Magyarország–Románia, valamint Ausztria–Magyarország (Bécs–Győr) között; villamosenergia-szállító rendszerek Szlovénia és Magyarország összekapcsolására – 2 × 400 kV átadása Cirkovce és Pince között; Románia–Szerbia közötti, magasfeszültségű összeköttetésre vonatkozó projekt; az adriai cseppfolyósított földgáz-terminál Krk szigetén (Horvátország); tanulmányok a cseppfolyósított-/sűrített földgáz-terminálok romániai és bulgáriai megvalósíthatóságáról; „a villamosáram-átviteli hálózat megerősítése” Ukrajna és az EU között (a szomszédos országok beruházási keret társfinanszírozásával).
- Csővezetékek: Nabucco gázvezeték; Constanța–Trieszt (PEOP) csővezeték és egy esetleges párhuzamos csővezeték; Pozsony–Schwechat csővezeték; Szlovénia és Ausztria közötti csővezeték, a Barátság köolajvezeték (és összeköttetései) korszerűsítése; az Energiaközösség földgázgyűrűje.

villamosenergia-piacok és piaci platformok integrációja, valamint a régió termelési kapacitásának kezelése a jogszabályok és a piaci szabályok különleges összehangolását igényli, amelyet legkedvezőbbben regionális szinten lehet koordinálni. Az ennek eredményeként létrejövő „villamosenergia-piaci integráció közép-kelet-európai fóruma” (Ausztria, a Cseh Köztársaság, Lengyelország, Magyarország, Németország, Szlovákia és Szlovénia) – azaz a „hétoldalú fórum” – további fejlesztést kíván.

⇒ *Projekt példa – „A Koordinált Aukciós Iroda létrehozására irányuló közös munka.” A Koordinált Aukciós Iroda (CAO) projekt a villamos energia határokon keresztül történő kereskedelme esetén alkalmazandó hálózati hozzáférési feltételekről szóló 1228/2003/EK rendelet alapelveit hajtja végre. A délkelet-európai Koordinált Aukciós Iroda előreláthatólag 2011-ben kezdi meg működését. Ez a hivatal fogja felügyelni az egész délkelet-európai régió aukcióit és villamosenergia-forgalmát. A működést tekintve az egyablakos ügyintézés elvét alkalmazzák.*

Energiahatékonyság és megújuló energia

➤ *Fellépés – „A biomassza (például fa, hulladék), napenergia, geotermikus energia, víz- és szélenergia használatának kiterjesztése”, különösen kutatások és a tapasztalatcsere / a bevált gyakorlatok / a nemzeti szintű kapcsolódó tevékenységekről szóló információ terjesztése révén. Ehhez hozzátartozik a nemzeti hatóságok közötti hálózatépítés és együttműködés, aminek célja a megújuló energiával kapcsolatos tudatosság növelése.*

⇒ *Projekt példa – „A biomassza fenntartható használatának elősegítése a »4Biomass« projektre építve.” A Duna régióban kedvező lehetőségek kínálkoznak a biomassza hasznosítására. Az egyéb megújuló energiaforrásokkal ellentétben a biomassza mennyisége korlátozott, ezért fennáll a veszélye annak, hogy előállítás nem fenntartható. Ezenfelül az élelmiszercélú és nem élelmiszercélú felhasználás közötti verseny is felmerül. A „4Biomass” elnevezésű projekt összegyűjti a megújuló energiaforrásokra és energiahatékonyságra vonatkozó szaktudást, és a biomasszára vonatkozó nemzeti cselekvési tervek és bioenergia-ügyi szakpolitikák végrehajtására fordítja. A projekt ezáltal jelentősen hozzájárul ahhoz, hogy a célkitűzés szerint a megújuló energiaforrások Európa energiaellátásában 20 %-os részarányt érjenek el. (Vezető: Németország; határidő: 2011. szeptember.)*

➤ *Fellépés – „A Kárpátok Egyezmény érvényesítése a biomassza energiacélú felhasználására vonatkozó bevált gyakorlatok megosztásának érdekében.” A Kárpátok Egyezmény többek között arról is rendelkezik, hogy a felek elősegítsék az olyan környezetbarát energiatermelési, -elosztási és -használati módokat, amelyek minimálisra csökkentik a biodiverzitásra és a tájra gyakorolt káros hatásokat, például adott esetben a megújuló energiaforrások szélesebb körű használatát és az energiatakarékossági intézkedéseket.*

⇒ *Projekt példa – „Tapasztalatcsere (továbbá kísérleti projektek tesztelése vagy meglévő bevált gyakorlatok követése) elősegítése érdekében hálózat létrehozása a kis vízerőművek felújítása vagy korszerűsítése²⁶ terén.” A gyakorlati tapasztalatok egyértelműen arra utalnak, hogy a meglévő létesítmények felújítása és korszerűsítése növelheti a vízenergia-termelést, amely a megfelelő hallépcsők és visszamaradó víz biztosításával megfelelhet a modern környezetvédelmi előírásoknak. (Vezető: az*

²⁶ „Vízügyi igazgatói nyilatkozat – vízenergia-fejlesztés a víz-keretirányelv szerint”: http://circa.europa.eu/Public/irc/env/wfd/library?l=/framework_directive/thematic_documents/hydromorphology/development_directivepdf/EN_1.0_&a=d.

ICPDR és Ausztria Szövetségi Mezőgazdasági és Erdészeti, Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztériuma; határidő: 2013. december.)

- ⇒ *Projekt példa – „Együttműködési mechanizmus létrehozása az Alpok Egyezmény és a Kárpátok Egyezmény régiói között a bevált gyakorlatok, a rendelkezésre álló legjobb technológiák, valamint a környezetvédelmi és társadalmi szaktudás átadása érdekében.”*
- *Fellépés – „A megújuló energiaforrásokra vonatkozó nemzeti cselekvési tervek végrehajtása, és a Duna régió megújuló energiára vonatkozó cselekvési tervének elkészítése.”* E cselekvési terveket adott esetben a stratégiai környezeti hatástanulmány alapján kell elkészíteni²⁷.
- *Fellépés – „A helyi megújuló energiaforrásokból származó nagyobb energiatermelés lehetőségének vizsgálata az energiaautonómia érdekében.”* Az energiaautonómia egyrészt csökkenti az energiainporttól való függést, másrészt a szükséges új energiatermelési rendszerek révén új munkahelyeket is teremt, valamint fenntartható módon növeli a helyi természeti kincsek értékét, mivel a régiók hosszú távú energiaforrásokat hoznak létre anélkül, hogy más forrásoktól függenének.
- *Fellépés – „A Duna és mellékfolyói (például a Száva, a Tisza és a Mura) vízienergia-termelési potenciáljának fenntartható fejlesztését szolgáló általános cselekvési terv kidolgozása”²⁸.* A terv célja az új erőművek összehangolt és fenntartható fejlesztésének megkönnyítése a jövőben, a meglévő erőművek korszerűsítése, az erőművek környezetre, valamint a folyók közlekedési funkciójára (hajózásra) gyakorolt hatásának minimálisra csökkentése. Meg kell vizsgálni a vízienergia alkalmazásának lehetőségét a villamosenergia-szükségletben észlelhető ingadozások megszüntetése érdekében, például a magas vízállás biztosításához gátak használatával, hogy felkészüljenek a csúcsidőszakbeli igénynövekedésre.
- *Fellépés – „Előzetes tervezési mechanizmus kidolgozása és alkalmazása az új vízienergia-projektek számára alkalmas területek kijelölésére”²⁹.* Ezen előzetes tervezési mechanizmus nyomán – mivel az a gazdasági előnyök és a vízvédelem egyensúlyának megteremtésével a legkedvezőbb helyszíneket jelölné ki – könnyebben létesülhetnének új vízerőművek. A mechanizmusnak az éghajlatváltozásra gyakorolt hatásokat (például az alacsony vagy magas vízállást) is figyelembe kell vennie. Továbbá a különböző illetékes hatóságok, érdekelt felek és nem kormányzati szervezetek közötti párbeszédre kell alapulnia. Az engedélyezési folyamatot össze lehetne hangolni a megfelelő területeken.

²⁷ Az adott terv tartalmától függ, hogy a megújuló energiaforrásokra vonatkozó nemzeti cselekvési tervhez (NREAP) megkövetelik-e a stratégiai környezetvédelmi értékelést (SEA). A megújuló energiaforrásokról szóló irányelvből következik, hogy a megújuló energiaforrásokra vonatkozó nemzeti cselekvési terv célja, hogy a tagállamok számára segítsen megtervezni a kötelező nemzeti célkitűzések elérésének módját. Abban az esetben, ha a megújuló energiára vonatkozó nemzeti cselekvési terv nem határozza meg „a projektek jövőbeli engedélyeinek kereteit” a 2001/42/EK irányelv 3. cikke (2) bekezdésének a) pontja szerint, a stratégiai környezeti vizsgálatra nincs szükség. Amikor azonban a megújuló energiaforrásokra vonatkozó nemzeti cselekvési tervet adott esetben olyan pontosabb terveken keresztül valósítják meg, amelyek meghatározzák a projektek jövőbeli engedélyeinek kereteit, stratégiai környezetvédelmi értékelést kell készíteni.

²⁸ A terv a Duna-védelmi Nemzetközi Bizottság (ICPDR) és annak (a víz-keretirányelvvél összhangban kidolgozott) Duna vízgyűjtő-gazdálkodási terv eredményeire épülne.

²⁹ Ezen előzetes tervezési mechanizmus teljes mértékben összhangban állna a bécsi miniszteri ülésen elfogadott 2010. évi vízügyi igazgatói nyilatkozattal és a 2010. évi Duna-nyilatkozattal: <http://www.icpdr.org/icpdr-files/15216>.

- **Fellépés – „Az épületek és fűtési rendszerek esetében az energiahatékonyság és a megújuló energia felhasználásának ösztönzése, ideértve a távfűtés és a kombinált hő- és áramszolgáltató létesítmények felújítását az épületek energiateljesítményéről szóló irányelvben és a megújuló energiáról szóló irányelvben előírtak szerint.”** Ennek megvalósítása a bevált gyakorlatok hálózatain (például a lakásépítés terén végzett, fenntartható energiával kapcsolatos beruházások támogatására fordított ERDF-pénzeszközök sikeres felhasználására vonatkozó tapasztalatok megosztása) és a lakásépítés terén végzett, fenntartható energiával kapcsolatos beruházások elősegítésére irányuló, nemzetközi pénzügyi szervezetekkel történő együttműködésen keresztül történhetne. Ennek fényében támogatni kell és széles körben alkalmazni az olyan innovatív finanszírozási eszközöket, mint amilyen a Délkelet-Európa Európai Alap (EFSE)³⁰, valamint a közelmúltban létrehozott Délkelet-európai Zöld Növekedési Alap (GGF).
- ⇒ *Projekt példa – „Innovatív és fenntartható szigetelőanyag előállítására irányuló (kkv-kra is kiterjedő) kutatás-fejlesztési program, valamint egyéb intézkedések megtervezése és végrehajtása az épületek energiahatékonyságának javítása érdekében.” Ezt a régióban meglévő szaktudás legkedvezőbb, együttműködés keretében történő felhasználásával kell megvalósítani. Az ökoinnováció – a helyi foglalkoztatásra, számos különféle iparágra és szolgáltatásra, valamint a környezetre gyakorolt kedvező hatása révén – ösztönözheti a gazdasági fejlődést.*
- ⇒ *Projekt példa – „A fenntartható vízenergia-fejlesztés lehetőségének vizsgálata a Száva-medence Szlovénia és Horvátország közös határán fekvő területén.” A projekt hozzájárul az EU éghajlatváltozásra és a megújuló energiaforrásokra vonatkozó csomagjának a megújuló energiával kapcsolatos célkitűzéseinek a megvalósításához, ugyanakkor tiszteltetben tartja a vízügyi és természetvédelmi jogszabályokat, valamint egyéb kiegészítő célokat is figyelembe vesz. (Vezető: Szlovénia és Horvátország.)*
- **Fellépés – „Az Energiaközösség tagjainak/megfigyelőinek ösztönzése a megújuló energiáról szóló irányelv elfogadására és végrehajtására.”** A tárgyalások már folyamatban vannak a megújuló energiáról szóló irányelvnek a közösségi vívmányok közé történő felvételére. Ezen irányelvet az Energiaközösség tagjai az Energiaközösség keretében hajtják végre.
- **Fellépés – „A nemzeti hatóságok közötti hálózatépítés és együttműködés elősegítése a megújuló energiatípusokkal (biomassza, nap, víz és szél) kapcsolatos tudatosság előmozdítása és használatának növelése érdekében”,** különösen kutatások és a tapasztalatcsere / a bevált gyakorlatok / a nemzeti szintű kapcsolódó tevékenységekről szóló információ terjesztése révén.
- ⇒ *Projekt példa – „A »fenntartható energiafejlesztés regionális kezdeményezése« (SEDRI) projektnek a felhasználása az energiahatékonyság előmozdítására.” A SEDRI-projekt a Közép-Európai Kezdeményezés (CEI) és a Regionális Együttműködési Tanács (RCC) közös projektje. Célja a fenntartható regionális energiaszektor fejlesztését szolgáló jogszabályi, intézményi és szabályozási keretek javítása; kis fenntartható energialeléstítmények építése Délkelet- és Kelet-Európa országaiban; a fenntartható energiafejlesztés területén végzett regionális együttműködést ösztönző keret támogatása, ideértve a tudatosság növelését, az*

³⁰ Ideértve az Európai Szomszédosági Alapot (ENBF), amely ablakot nyit a szomszédosági régióra (Ukrajnára és a Moldovai Köztársaságra), és amely szomszédosági beruházási keret révén 10 millió EUR hozzájárulással az EU társfinanszírozását élvezzi.

oktatást, a kutatást és a tudományos együttműködést. (Vezető: Közép-Európai Kezdeményezés [CEI] és a Regionális Együttműködési Tanács [RCC].)

➤ **Fellépés – „Az éghajlatváltozás mérséklésével és az energiahatékonysággal kapcsolatos kérdésekre vonatkozó konzultációs támogatás biztosítása a Duna régió helyi hatóságainak, vállalkozásainak és polgárainak”.** Ezt központi kompetencia- és tanácsadó központok létrehozásával lehetne megvalósítani (amelyek munkája az éghajlatváltozás elleni védelmi elgondolásokra, az energiagazdálkodásra, a szaktudás átadására, illetve a képzésre és a közönségkapcsolati munkára terjedne ki).

⇒ **Projekt példa – „Együttműködési mechanizmus létrehozása a régió városai és falvai között az üvegházhatást okozó gázok kibocsátásának csökkentése, a bevált gyakorlatok cseréje, valamint az energiahatékonyságról és a megújuló energiaforrásokról szóló kísérleti projektek tesztelése céljából.”** A városok és falvak négyzetméterenként számított magas energiaszükségletük következtében rendkívüli energiaigényeket támasztanak. A cél a levegőszennyezés helyi és végső soron globális szinten való csökkentése. A fejlesztések között szerepelhet például hulladékégető létesítmények és nagy hatékonyságú kogenerációs erőműveken alapuló távhűtési rendszer kialakítása, valamint innovatív geotermikus projektek végrehajtása. E tekintetben érdemes mérlegelni a Polgármesterek Szövetségében³¹, a Klímaszövetség³² hálózatának továbbfejlesztésében, valamint a megújuló technológiák kidolgozásával foglalkozó városok hálózatának kialakításában való aktívabb részvételt. A megújuló energiaforrások biztosításának és innovatív használatának kidolgozását a vidéki területeken is fontolóra kell venni. (Vezető: Bécs [mege erősítésre vár].)

⇒ **Projekt példa – „A vidéki területek megújuló energiára vonatkozó együttműködése» (RECORA) projekt felhasználása.”** Ezt a kezdeményezést, amelyben öt országból (Ausztria, Cseh Köztársaság, Magyarország, Németország és Görögország) hét partner vett részt, az INTERREG IIIC³³ uniós program támogatta. A hangsúly a megújuló energiaforrások gazdaságos hasznosításán és a projektek készítésén van. Megvalósult az új munkahelyek megteremtése, a meglévő mezőgazdasági termékek alternatív feldolgozása, illetve a hulladék-összetevőknek (fa, fű, biológiai hulladék stb.) az energiafolyamatban való felhasználhatóságára vonatkozó elemzésének kidolgozása és az érdekelt felek közötti megosztása.

³¹ A polgármesterek megállapodása tartós helyi munkahelyeket teremtő és a polgárok életminőségét javító, fenntartható energiaügyi szakpolitikák végrehajtása révén az úttörő munkát végző európai városokat fogja össze az éghajlatváltozás mérséklése érdekében. Ez az együttműködés az „új európai városi politika” meghatározásához is hozzájárulhat.

³² A „Klímaszövetség” (7 dunai ország 1500 települése) elsődleges célja az üvegházhatást okozó gázok kibocsátásának csökkentése. E cél érdekében helyi éghajlat-stratégiákat dolgoznak ki és hajtanak végre, különösen az energia- és a közlekedési ágazatban.

³³ Az INTERREG IIIC olyan uniós finanszírozású program, amely segít az országoknak és a különböző országok régióinak, hogy partnerségeket alakítsanak ki és közös projekteket (határokon átnyúló, transznacionális és régiók közötti projekteket) hajtsanak végre.

3) A KULTÚRA ÉS AZ IDEGENFORGALOM, VALAMINT AZ EMBEREK EGYMÁSSAL VALÓ KAPCSOLATTEREMTÉSÉNEK ELŐMOZDÍTÁSA

A kérdés bemutatása

A Duna régió változó történelmi korok, kultúrák, etnikumok, vallások, piacok, társadalmak és államok nyomán hagyományozódott, gazdag és sokszínű örökséget mondhat magáénak.

A kulturális nemzetközi egyezményekkel, különösen az UNESCO-egyezményekkel összhangban, a kultúrák támogathatják az inkluzivitás, a nyitottság és a mások kölcsönös tiszteleten alapuló elfogadásának értékeit. A régióban a kulturális örökségvédelem egyik fontos mérföldköve a ljubljanai nyilatkozat elfogadása. A nyilatkozat elismeri az örökségben rejlő társadalmi és gazdasági lehetőségeket, és annak a régióban játszott fontos szerepét, továbbá az országok elköteleződését kulturális örökségük védelme mellett. Mindez segítheti a közösségek közötti megbékélést. A regionális együttműködés megerősítése és a kultúrák közötti párbeszéd révén a nyilatkozat erősítheti a társadalmi-gazdasági fejlődést, ugyanakkor biztosíthatja a fenntarthatóságot és a közös fellépést.

A kultúrához és az örökséghez valamilyen mértékben kapcsolódik az idegenforgalom is, amely a régió növekedésében egyre nagyobb szerepet játszik. A fenntarthatóságnak általánosságban jelentős szempontnak kell lennie a régió idegenforgalmának fejlesztésében. A projektorientált együttműködésnek – különösen a kultúrát és az örökséget érintő kérdésekben – a régió szomszédjai közötti csere és szoros együttműködés katalizátoraként kell működnie.

Az idegenforgalom és az idegenforgalmi infrastruktúra fejlesztése, valamint az idegenforgalmi szolgáltatások, a kulturális örökség és a kultúrák közötti párbeszéd javítása alapvetően összefonódó területnek számít. A stratégia integrált megközelítése ezért különösen előnyös lehet számukra.

A Duna régió egyedi vonásai

A Duna-vízgyűjtő, amely a világ legnemzetközibb vízgyűjtője, számtalan idegenforgalmi és örökséghez kapcsolódó látnivalónak ad otthont. Ezek között a Duna mentén elhelyezkedő világhírű városok, valamint csodálatos tájak is (például az UNESCO Világörökség részét képező Duna-delta) találhatóak. Vannak közöttük fejlett idegenforgalmi célpontok, mint például az ausztriai Wachau, de olyan újonnan fejlődésnek induló régiók is, mint a Vaskapu, a Kárpátok és a Delta. Az idegenforgalmi ágazat együttműködéssel megerősített hosszú távú versenyképességét és fenntarthatóságát, valamint az új fejlesztések és beruházások régióra gyakorolt előnyös hatásait intézkedésekkel kell biztosítani.

A Duna régióban élők közös történelmi és kulturális örökséggel rendelkeznek. A stratégiának ezeket a kapcsolatokat adott esetben eszközként kell használnia arra, hogy elősegítse a további kulturális és civil társadalmi együttműködést. A regionális és helyi szint fontos szerepet játszik ezen a területen.

E kiemelt cél megvalósítása közös idegenforgalmi termékek és promóciós politika kidolgozása révén kedvezően hathat az egész Duna régió idegenforgalmi fejlesztési

lehetőségeire.

Fellépések

Kulturális örökség

- **Fellépés – „A Duna régió erőssége, azaz a kulturális sokféleség kiaknázása.”** Lehetséges megvalósítás:
- A Duna régió kulturális értékeinek védelme: együttműködés az értékek és az örökség védelme, valamint a közös tudományos kutatás, a tapasztalatcsere, a tanfolyamok, a konferenciák, az események és a gyakornoki helyek terén; a katonai emlékhelyek megőrzése.
 - Az emberi kapcsolatok ösztönzése, a kultúrák és vallások közötti párbeszéd, valamint a nyelvi cserekapcsolatok stb. előmozdítása.
 - Az ifjúsági cserekapcsolatok feltételeinek javítása.
 - Közös (kulturális) események, fesztiválok, ösztöndíjprogramok szervezése.
 - A művészet szereplőit tömörítő „alkotóhálózat” létrehozása. Ez a hálózat a Duna régió különböző fesztiváljainak tapasztalataira épülhet.
 - A kulturális és művészeti cserekapcsolatok ösztönzése. A kulturális tevékenységek (például játék- és dokumentumfilmek, a Duna régióra utaló szórakoztató játékok/showműsorok) nagymértékben hozzájárulhatnak a Duna régióra vonatkozó tudatosság növeléséhez.
 - A régióbeli kortárs művészet támogatása.
 - A modern szórakoztatóipari vállalkozások, például a modern televízió, a mozi, a zene és az interaktív játékok támogatása.
 - Kulturális értékekről és tevékenységekről adatokat adatbázis létrehozása.
- ⇒ **Projekt példa – „A Duna régióban rejlő lehetőségek kulturális együttműködés révén történő megerősítése”:** közös kulturális rendezvények, műsorok, fesztiválok rendezése, történelmi-kulturális hagyományok felélesztése, a történelmi-kulturális rendezvények örökséghelyszíneken történő megrendezése; nemzetközi együttműködés; konferenciák, csereprogramok, közös táborok, tematikus együttműködések szervezése Duna menti eredeti történelmi helyszíneken.³⁴
- ⇒ **Projekt példa – „A történelmi és kulturális jelentőségű helyek felújítása és fenntartása, az anyagi és szellemi kulturális örökség megőrzése és védelme, valamint a közös kulturális örökséghez való hozzáférés biztosítása.”**
- ⇒ **Projekt példa – „Az IRPP-/SAAH-projekt befejezése a ljubljanoi folyamat részeként”:** a projektet az Európa Tanács és az Európai Bizottság közösen hajtja végre. Ebben a projektben kiemelt szerepet kap a kulturális örökség kezelésének integrált megközelítése. A projekt ösztönzi a régió egész területén élő etnikai közösségek közötti kapcsolatteremtést, ezzel hozzájárul a megbékélés előmozdításához, a kulturális sokféleséghez és a kultúrák közötti párbeszéd megvalósításához.
- ⇒ **Projekt példa – „A Balkán Kulturális Támogatási Alap kidolgozása.”** Ez a projekt olyan tájékoztatói platform létrehozásáról szól, amely adatokat tartalmazna a régió multikulturális programjairól és kezdeményezéseiről, valamint lehetővé teszi a tapasztalatok és a bevált gyakorlatok cseréjét.

³⁴ Példa: a Zeneiskolák Nemzetközi Szövetségével és a DANUBIANA képzőművészeti projekttel való együttműködés. Ez utóbbi célja a régió kiemelten tehetséges fiatal művészeinek kétévenkénti bemutatása.

- **Fellépés** – „*A különböző származású személyek közötti együttműködés és kapcsolatok elősegítése a kreativitás ösztönzésére, valamint az örökségre, a hagyományokra és az idegenforgalomra épülő kulturális innováció és a gazdasági fejlődés húzóerejének biztosítására.*” A fellépés a hagyomány és a modernizáció helyes egyensúlyából fakadó előnyökre épül. A sokféleséget tükröző interkulturális megközelítés szintén elősegíti a régió vonzerejének fokozását a helyi lakosság és a turisták körében egyaránt. Ez a következőkre terjedhet ki: együttműködés a promóció és a tájékoztatás terén; nemzetközi kiállítások és rendezvények; irodalmi, zenei és művészeti témájú cserekapcsolatok; együttműködés az örökség, a kultúra és idegenforgalom témájában folytatott kutatás és innováció terén; valamint együttműködés a történelmi műemlékek megőrzése terén.

⇒ *Projekt példa* – „*A tolerancia- és megbékélési központok megerősítése*”³⁵.

⇒ *Projekt példa* – „*Sajátos demográfiai csoportoknak, például a Dunai Hálózatépítőknél szülő fellépések további támogatása.*” Ez a projekt támogatja a Duna menti szomszédos államok idősebb felnőtt lakosságának közös tevékenységeit, és kapcsolatok kiépítésére törekszik a hasonló területeken tevékenykedő csoportok között.

Idegenforgalom

- **Fellépés** – „*A Duna régió európai márkanévvé tétele.*” A Duna régióra vonatkozó stratégiának a régió kedvező megítéléséből kell előnyt kovácsolnia. A június 29-én regionális és helyi szinten megrendezett Duna napi ünnepek is erre utalnak. E különböző rendezvények összefogásához általános keretre, valamint az idegenforgalmi ágazat erőforrásainak koncentrált mobilizálására van szükség.

⇒ *Projekt példa* – „*A dunai idegenforgalom minőségi védjegyének kidolgozása.*” A minőségi turizmus kritériumainak meghatározása a dunai idegenforgalom (idegenforgalmi célpontok, szálláshelyek, utazásszervezők, szolgáltatások, például sétahajózás, kirándulás) versenyképességnek és fenntarthatóságának támogatása érdekében. A célpontok meghatározásához a Vállalkozáspolitikai és Ipari Főigazgatóság új fenntartható idegenforgalmi kritériumait lehetne használni. A szálláshelyek az uniós öko címkét, a „virág”-ot használhatnák. A minőségi turisztikai termékekre speciális kommunikációs eszközökkel, például internetes szállásfoglalási platformokon, képes reklámkampány keretében stb. kell külön felhívni a figyelmet.

- **Fellépés** – „*A Duna régió fontos idegenforgalmi célponttá tétele*” az egész régiót átfogó környezetbarát idegenforgalmi stratégia kidolgozásával (amely a városokra és közösségekre, a kulturális örökségre, a természetre és a gazdaságra is kiterjed).³⁶ Különösen érdekes lenne egy olyan, Duna régiós védjegy megalkotása (az általánosan kidolgozott „márkanévre” épülve), amely megnyitná a nemzetközi idegenforgalmi piacokat (például az Egyesült Államokban és Ázsiában). Ehhez az idegenforgalmi célpontok közös marketingtevékenység, közös rendezvények és nemzetközileg elismert (főként ökológiai vonatkozású) minőségi tanúsítás keretében történő kezelése is hozzátartozhatna. A fellépés idegenforgalmi projekteket támogathatna, például a Fekete-erdőtől a Fekete-tengerig tartó kerékpár- és turistautak létesítését. A modern

³⁵ Példa: a Vukovari Béke- és Tolerancia-központ, amelyet azért hoztak létre, hogy támogassa a békés együttélést és a toleranciát a többnemzetiségű Európában. A központ békefolyamatok és a nyílt konfliktustól a konszolidációig tartó átmenet kidolgozásával foglalkozik.

³⁶ A legjobb gyakorlat példaként a Duna régió osztrák munkacsoportjának (az ARGE Donau Österreich Felső- és Alsó-Ausztria, valamint Bécs idegenforgalmi szervezeteit tömöríti) az együttműködése említhető, amelynek keretében az osztrák Duna régiót népszerűsítették.

kommunikációs eszközök, például az internet használata népszerűsíthetné a Dunát mint idegenforgalmi célpontot, és elősegíthetné olyan szolgáltatások megteremtését, amelyek turisták új csoportjait vonzanák a régióba. A Kárpátokat – további idegenforgalmi infrastruktúrát és szolgáltatásokat érintő fejlesztésekkel – szintén népszerűsíteni kell.

- ⇒ *Projekt példa – „Transznacionális turistacsomagok, például kombinált Duna menti vonat-kerékpár-hajó kirándulások összeállítása.”*
- ⇒ *Projekt példa – „A fenntartható mobilitás javítása a dunai országok vonat-, autóbusz- és hajóforgalma és az ezek közötti összeköttetések révén” (a „Dunai forgalom” projekt) a menetrendek elfogadására és a megfelelő jegyárpolitikára vonatkozó politikai konszenzus kialakításával, és a kerékpárosok és túrázók igényeinek (kerékpárszállítás) figyelembevételével. A cél a forgalom és utasbarát Duna régió megvalósítása, amely a könnyű mobilitás révén lehetővé teszi, hogy a régió stratégiai idegenforgalmi pozícióba kerülhessen.*
- ⇒ *Projekt példa – „Az idegenforgalom nyomon követése a feltörekvő/érzékeny területeken, különösen a Duna-deltában.” Nyomon követési módszerek kidolgozása az idegenforgalmi statisztika, a tevékenységek, a motivációk stb. adatainak összegyűjtésére, és látogatókezelési rendszerek kifejlesztése különösen az olyan kiemelt ökológiai helyszíneken, mint a Duna-delta.*
- ⇒ *Projekt példa – „Dunai kulturális és idegenforgalmi nap évenkénti megrendezése” a Duna-vízgyűjtő különböző pontján, aminek célja a Duna vonzó idegenforgalmi célpontként való népszerűsítése és különböző témájú szakértői megbeszélések ösztönzése.*
- *Fellépés – „A rövidebb hétvégi és a hosszabb időtartamú turistalátogatások ösztönzése.”*
- *Fellépés – „A dunai folyami kirándulóhajók és magánjachtok hajózási és kikötőrendszerének további fejlesztése”* bizonyos kikötőkre és egyéb hajózási infrastruktúrára vonatkozó szabályok bevezetésével megvalósított fennakadásmentes és biztonságos hajózási biztosítása révén. Ezt a fellépést a pillérek közötti összeköttetések jegyében más fellépésekkel kell összekötni: a fellépésnek a kedvezőbb horgonyzási létesítményekre, parti fogadó és pihenő létesítményekre is ki kell terjednie. Környezetbarát hulladékkezelési rendszerekre van szükség. A Duna és a Fekete-tenger „szinergizált” kirándulóhajó-övezetté integrálása szintén kapcsolatot teremtene az Európai Unió fekete-tengeri szinergiájával.
- *Fellépés – „Az aktív turizmus további fejlesztése és intenzitásának növelése.”* Vonzó állomásokot és többnapos úttervezéseket (vonat-, autó-, hajó-, kerékpár- és túraútvonalak) tartalmazó utazási láncok kialakítása a Duna mentén.
- *Fellépés – „Az idegenforgalommal kapcsolatos oktatási, tudományos és kutatási tevékenységek összefonódásainak és együttműködésének további ösztönzése”* (az idegenforgalmi szakmák szakmai és egyetemi oktatási tanterveinek korszerűsítése; együttműködés kialakítása az idegenforgalmi oktatási és képzési programokban részt vevő tanárok, egyetemi és iskolai diákok, valamint személyzet cseréje terén; az egész életen át tartó tanulás programjának az idegenforgalom/turistaipar területén való megszervezése és végrehajtása).
- *Fellépés – „Az idegenforgalmi tervezés és infrastruktúra javítása.”* A fellépés a Duna

régióbeli szálláshelyekre és vendéglátó-ipari létesítményekre, kikötői idegenforgalmi infrastruktúrára, séta- és gyalogutakra, információs központokra, kerékpárutakra és kerékpárút-hálózatokra, és ezeknek a Száva és Dráva menti úthálózattal való összeköttetésére terjed ki. Kiemelten szerepelnek emellett a védett területek, a természeti és kulturális örökségi helyszínek, szórakoztató- és vidámparkok, bortúra-útvonalak, kilátótornyok, valamint a sportpályák, szabadidős területek és felszerelések.

⇒ *Projekt példa – „A dunai kirándulóhajók idegenforgalmának javítása.” Az autóbuszok, vonatok, hajók menetrendjének idegenforgalmi célú összehangolása és koordinálása; a Duna és a Fekete-tenger vonzó célponttá váljon a kirándulóhajók számára.*

⇒ *Projekt példa – „A Dunai Turisztikai Bizottság által javasolt dunai sétaútvonal megvalósítása.”*

➤ *Fellépés – „Az idegenforgalmi termékek színvonalát érintő fejlesztések támogatása”,* valamint az ellátási lánc javításának előmozdítása a fenntartható regionális idegenforgalmi stratégiák kidolgozásával, minőségi kritériumok megállapításával, valamint ökotímék és tanúsítási rendszerek létrehozásával. A fellépés idegenforgalmi egyesületek és kampányok kidolgozására is kiterjedhet.

➤ *Fellépés – „A fenntartható idegenforgalom ösztönzése”* a vonat-/autóbusz-/kerékpár-/hajóközlekedési lehetőségek támogatásával, és idegenforgalmi látványosságokkal való kombinálásukkal, amelynek révén nő a természeti és kulturális nevezetességek látogatottsága.

⇒ *Projekt példa – „A »zöld« módszerek és a kerékpáros idegenforgalom támogatása.”* A kerékpáros idegenforgalom mint a fenntartható idegenforgalom egyik formája gyakran járul hozzá az európai régiók határokön átnyúló fejlesztéséhez. Ez a projekt a kerékpáros idegenforgalom növekvő jelentőségére épül (többek között a Duna-kerékpárúton vagy a régió egyéb távolsági kerékpárútjain, például a tervezett vasfüggöny útvonalon tapasztalható forgalomra). Több sikeres regionális és nemzetközi kerékpárútvonal létezik, például a Prága–Bécs környezetbarát út, vagy a Borostyán út Budapeستtől Szlovákián át a lengyelországi Krakkóig, illetve nemzeti és helyi útvonalak, például a dél-morvaországi bortúrák útvonalai és az osztrák Weinviertel.

➤ *Fellépés – „A régió wellnessturizmusának fellendítése.”*

⇒ *Projekt példa – „Egészségügyi és wellnesslétesítmények, például fürdők fejlesztésének és marketingjének támogatása.”*

➤ *Fellépés – „A kulturális eseményekre vonatkozó, meglévő adatok összegyűjtése, és olyan átfogó adatbázis létrehozása, amely a Duna régió kulturális tevékenységeiről nyújt áttekintést.”*

➤ *Fellépés – „A kulturális és művészeti cserekapcsolatok ösztönzése.”* A kulturális tevékenységek (például játék- és dokumentumfilmek, a Duna régióra utaló szórakoztató játékok/showmüsorok) nagymértékben hozzájárulhatnak a Duna régióra vonatkozó tudatosság növeléséhez.

⇒ *Projekt példa – „A dunai kulturális útvonal megvalósítása”:* A kulturális örökség

védelmére, helyreállítására és felhasználására több dunai országban gyakran nincs tudatos törekvés, pénzügyi eszköz vagy közigazgatásai/jogi keret. Az anyagi vagy szellemi örökség helyreállítása, védelme, gazdagítása és népszerűsítése az idegenforgalom fejlesztése szempontjából elengedhetetlen. A közös kulturális projekteket támogatni kell (a paloták, várak és a hagyományos épített örökség helyreállítása, a hajókirándulások, a régi mesterségek felélesztése, az ajándéktárgy-készítés, a hagyományok felélesztése, az új kifejezési módok, az ünnepek és a programok révén) a Duna régióbeli lakosság összetartozás-érzésének kialakítása érdekében. El lehetne készíteni a terület modern kulturális térképét is.

- ⇒ *Projekt példa – „A dunai kulturális kártya bevezetése.” A meglévő anyagból kiindulva szükség szerint kibővíteni (ARGE Donauländer).*
- ⇒ *Projekt példa – „Dunai médiahálózat létrehozása.” Ez a projekt médiaközpontokat, rádió- és televízióállomásokat, szakembereket, kormányzati intézményeket, és néhány nem kormányzati szervezetet stb. érint.*
- ⇒ *Projekt példa – „A Duna Színházfesztivál további fejlesztése.”*
- ⇒ *Projekt példa – „A dunai limes³⁷ UNESCO világörökségi nevezésének támogatása. A Duna Bizottság javaslata (az ETC közép-európai program keretében finanszírozott, folyamatban lévő projekt).”*

³⁷ A Magyarország és négy másik ország (Ausztria, Lengyelország, Németország és Szlovákia) örökségvédelmi szervezeteinek és egyéb partnereinek együttműködésével megvalósított programnak a célja, hogy a Római Birodalom határának fontos és valóban figyelemreméltó részeit előkészítse a világörökségi helyszínné nevezéshez.

B) KÖRNYEZETVÉDELEM A DUNA RÉGIÓBAN

KÖRNYEZETVÉDELEM A DUNA RÉGIÓBAN

A környezet minden emberi tevékenység alapja, ezért a stratégiában szereplő ágazatok többségében önkéntes alapon vagy adott esetben a jogszabályi előírások miatt figyelembe veszik (például a környezeti hatásvizsgálatról szóló irányelv, a madárvédelmi vagy az élőhelyvédelmi irányelv stb.). A Duna-stratégia környezetnek szentelt pillére elengedhetetlenül fontos ezen ökológiailag gazdag és gyakran törékeny régió számára ahhoz, hogy a környezetvédelmi fellépéseket és projekteket gondosan figyelemmel lehessen kísérni.

A javasolt fellépések közvetlenül hozzájárulnak az Európa 2020 stratégiához. Ezek speciálisan az éghajlatváltozás problémáinak leküzdését, az erőforrások (például a víz, a természet, a föld) fenntartható használatának kialakítását és az életminőség biztosítását elősegítő célkitűzésekkel foglalkoznak. Hozzájárulnak továbbá a biodiverzitásra vonatkozó, 2020-ig teljesítendő uniós célkitűzésekhez és a 2050-ig teljesítendő elképzelés megvalósításához, illetve a 2010 utáni időszakra kitűzött, biodiverzitásra vonatkozó uniós stratégia végrehajtásához a stratégia elfogadását követően.

A pillér a következő három kiemelt kérdésre irányul: (1) a vizek minőségének helyreállítása és fenntartása; (2) a környezeti kockázatok kezelése, valamint (3) a biodiverzitás, a táj, valamint a levegő- és talajminőség megőrzése.

Ezeket a kiemelt kérdéseket egyéb szakpolitikai területekkel együtt kell vizsgálni. A stratégia támogatja az integrált megközelítést. A közlekedési infrastruktúra fejlesztése például kedvező hatással van az üzleti környezetre, a városok és régiók vonzerejére, illetve a polgárok mobilitására, ugyanakkor a tájra, a biodiverzitásra, a levegő minőségére, a talajra és a vízre kedvezőtlen hatással lehet. Az energiaágazatban kívánatos az energiatermelés megújuló energiaforrások révén történő növelése, ez azonban nem történhet a biodiverzitás rovására. Mindezeket a kérdéseket együtt kell megvizsgálni, és meg kell találni a legfenntarthatóbb megoldást.

Példák a régióra vonatkozó finanszírozásra

A strukturális alapokból³⁸ a 2007–2013 közötti időszakra³⁹ előirányzott kiadások

Környezet	19,5 milliárd EUR
Biodiverzitás	1,1 milliárd EUR
Szennyvízkezelés	5,7 milliárd EUR
Ivóvíz	3 milliárd EUR
Szilárd hulladék	2,6 milliárd EUR
Kockázatok	1,9 milliárd EUR
Egyéb	5,2 milliárd EUR

Egyéb finanszírozási források

³⁸ Az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) – ideértve a határokon átnyúló együttműködést – , a Kohéziós Alap és az Európai Szociális Alap a tagállamok számára. Az előcsatlakozási támogatási eszköz és az Európai Szomszédosági és Partnerségi Támogatási Eszköz (ENPI) nem tartozik ide.

³⁹ A strukturális alapok felhasználása ugyanakkor az egyedi operatív programoktól függ, amelyeket az Európai Bizottság a megfelelő tagállamokkal/régiókkal szoros együttműködésben dolgozott ki és fogadott el a 2007–2013. évi programozási időszak kezdetén. Ezek a megfelelő operatív programokban meghatározott kiemelt területektől és intézkedésektől/fellépésektől függően lehetőséget biztosítanak egyedi fellépések/projektek finanszírozására.

Ehhez a pillérhez egyéb uniós programok is hozzájárulnak, különösen a következők: a 7. kutatási keretprogram, a LIFE-program, az előcsatlakozási támogatási eszköz (IPA), nemzeti, határokon átnyúló együttműködési programok és több kedvezményezett országhoz kapcsolódó program, az Európai Szomszédsági és Partnerségi Támogatási Eszköz (ENPI) több programja (például a regionális programok vagy a határokon átnyúló együttműködési programok), az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA), az Európai Halászati Alap (EHA), valamint az EU polgári védelmi pénzügyi eszköze. A nemzeti, regionális és helyi szakpolitikák szintén fontos projekteket finanszíroznak. Ezenkívül számos projekt részesült már jelentős finanszírozásban a különböző nemzetközi és kétoldalú pénzügyi intézetek, például az Európai Beruházási Bank (EBB), az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD), a Világbank és az Európa Tanács Fejlesztési Bankja (CEB) és egyéb hitelezők hitelnyújtása és/vagy társfinanszírozása révén.

Nemrégiben további lépéseket tettek annak érdekében, hogy a Nyugat-Balkán országai részére a támogatási és hitelnyújtási eszközöket a nyugat-balkáni beruházási kereten (WBIF)⁴⁰ keresztül jobban koordinálják és összefogják. A Moldovai Köztársaság és Ukrajna esetében a WBIF-hez hasonló eszköz, a szomszédsági beruházási keret működik.

A tagjelölt és potenciális tagjelölt országok környezetvédelmi szakpolitikájuk terén a Regionális Környezetvédelmi Csatlakozási Hálózattól (RENA) is támogatást kapnak, amely segíti őket az információk és a csatlakozás környezetvédelmi vonatkozásaira való felkészüléshez kapcsolódó tapasztalatok cseréjében, ideértve a stratégiai beruházások és tervezés területét is.

A vízügyi ágazatban már jelentős mintaberuházásokat hajtottak végre. Az EBB például már több jelentős mértékű támogatást nyújtott számos olyan projektben, amelyek a Duna-vízgyűjtő vízminőségének javításában játszanak szerepet. Az EBB pénzügyi és technikai támogatást nyújt az Ausztriában, Bulgáriában, Cseh Köztársaságban, Magyarországon, Romániában, Montenegróban, Bosznia-Hercegovinában, Horvátországban és Szerbiában folyamatban lévő, a szennyvízkezelést, közegészségügyet vagy az ivóvizet érintő projektek számára. Az EBB – az Európai Bizottsággal, az EBRD-vel és a KfW bankcsoporttal együttműködésben – az európai régiók beruházásait támogató közös programra (JASPERS) vonatkozó kezdeményezés kezelésében is részt vesz, amely jelenleg 36 fő vízügyi projekt előkészítését támogatja a Duna-vízgyűjtő uniós tagállamaiban.

⁴⁰ A nyugat-balkáni beruházási keret (WBIF) a tagjelölt és potenciális tagjelölt országok számára nyújtott támogatásokat és hiteleket összefogó eszköz.

4) A VIZEK MINŐSÉGÉNEK HELYREÁLLÍTTA ÉS MEGŐRZÉSE

A kérdés bemutatása

Az édesvízforrások hozzáférhetősége és minősége létfontosságú. A vízre ivóvízként, öntözési, ipari, energiatermelési, közlekedési és az idegenforgalmi célból is szükségünk van. Az ökoszisztémáknak a megfelelő működéshez és a biodiverzitás fenntartásához vagy helyreállításához jó minőségű vízre van szükségük.

Duna régió, amelynek középvonalában Európa második leghosszabb folyója halad, a világ legnemzetközibb vízgyűjtő területének számít. A Duna 2800 km hosszan folyik keresztül Európán, közben 10 országot szel át és Európa leggazdagabb biodiverzitással rendelkező deltájává szélesedik, végül pedig a Fekete-tengerbe ömlik.

A Duna-vízgyűjtő 800 000 km²-es vízgyűjtő területe 19 országra terjed ki, amelyek közül 14⁴¹ 1994-ben Szófiában aláírta a Duna-védelmi Egyezményt (DRPC). Magán a Dunán kívül más európai folyók, például a Száva, a Tisza, a Dráva és a Prut, valamint kisebb folyók, például az Inn, a Morva, a Vág, a Nagy-Morava és a Szeret is a vízgyűjtő területhez tartoznak. A Duna vízgyűjtő területére két nagyobb hegylánc, az Alpok és a Kárpátok is hatással van.

A vízgazdálkodás tehát a Duna régió központi kérdése, különösen mivel a víz nem ismer országhatárokat, így a vízgazdálkodás komoly országok és ágazatok közötti koordinációt és együttműködést igényel. Ez fontos gyakorlati szempont, amely a Lisszaboni Szerződésben is szereplő területi kohézió célkitűzését példázza.

A koordinációt a Duna-védelmi Nemzetközi Bizottság (ICPDR), a DRPC 1998-ban megalakult irányító testülete is támogatja, amelyet titkárság segít az egyezmény, és újabban az uniós víz-keretirányelv (WFD) országhatárokat átlépő szempontjainak végrehajtásában. A fő mellékfolyók szintén fokozott együttműködésbe kezdtek például a Nemzetközi Száva Bizottság (ISRBC) felállítása révén, amelynek célja a Száva fenntartható vízgazdálkodásának és hajózásának kialakítása. A Tisza-medence együttműködését az ICPDR Tisza-csoportja koordinálja.

Az EU területén folyó vízgazdálkodásnak emellett számos jogszabálynak kell megfelelnie, amelyek konkrét tagállami fellépéseket és beruházásokat eredményeznek. Ezek mindegyike a vizek minőségének javítására irányul, amely a Duna régióban szintén kiemelten fontos. Különösen a víz-keretirányelv és a települési szennyvíz kezeléséről (UWWT) szóló irányelv vagy a nitrátokról szóló irányelv végrehajtásának önmagában is garantálnia kell a vízminőség jelentős mértékű javulását.

A Duna régió egyedi vonásai

Az elsősorban az ICPDR⁴² keretében elvégzett legújabb nagyszabású elemzési tevékenység megbízható és teljes képet nyújtott a Duna-vízgyűjtő vízminőségéről és vízgazdálkodási

⁴¹ A Duna-védelmi Egyezmény rendelkezései szerint hivatalosan azok az országok tartoznak a Duna-vízgyűjtőhöz, amelyek 2000 km²-nél nagyobb résszel rendelkeznek vízgyűjtő területéből.

⁴² Lásd a közös dunai felmérések adatait: <http://www.icpdr.org/icpdr-pages/mm2010.htm>, és a transznacionális ellenőrzési hálózatot: <http://www.icpdr.org/icpdr-pages/tmn.htm>.

kérdéseiről. Ezeket a Duna vízgyűjtő-gazdálkodási terv (DRMP) tartalmazza, amelyet 2009 decemberében fogadtak el a szerződő felei⁴³. A gazdálkodási tervből kiderül, hogy az egész vízgyűjtő területen jelentős problémák állnak fenn. Az uniós jogszabályok, például a WFD és a madarakról és az élőhelyekről szóló irányelv, illetve az árvizekről szóló irányelv ösztönzést ad a további kutatások folytatásához, valamint a helyreállító és védő intézkedések meghatározásához.

A kiemelt fellépés a Duna-vízgyűjtő és részvízgyűjtői (mellékfolyói) vízminőségével kapcsolatos kulcskérdésekkel foglalkozik behatóbban. A vízzel kapcsolatos kérdéseket azonban integrált módon kell megközelíteni, ami azt jelenti, hogy az árvíz és a vízhiány (lásd a környezeti kockázatokról szóló fejezetben), vagy a szilárd hulladék kezelése (lásd a biodiverzitásról és a tájról szóló fejezetben) egyaránt kritikus fontosságú kérdésnek számít.

A régió különösen fontos kérdése a Fekete-tengerbe ömlő víz minősége. Noha a tengerbe folyó más folyókról kevés adat áll rendelkezésre, ésszerű az a feltételezés, hogy a szennyező anyagok jelentős része a Dunából származik, így a tengerbe kerülő folyami foszfátmennyiség nagy részéért a folyó felel. A dunai szennyezés csökkentésére irányuló pozitív fellépés tehát közvetlen kedvező hatást gyakorol a Fekete-tengerre és tengeri környezetére. Jogi szempontból, mivel a Fekete-tenger a települési szennyvíz kezeléséről szóló irányelv értelmében érzékeny területnek számít, a 10 000 lakosegyenértéknél (LE) nagyobb uniós agglomerátumok települési szennyvíztisztító telepeinek fejlettebb (harmadlagos) kezelést kell biztosítaniuk a folyó mentén.

A Duna vízgyűjtő-gazdálkodási terv és az alapjául szolgáló (a felszíni és felszín alatti vizeket, valamint a vegyi és ökológiai státuszt egyaránt vizsgáló) kutatás, nyomon követés és elemzés során a Duna-vízgyűjtő vízminőségével kapcsolatban négy fő problémát azonosítottak:

1. Szerves szennyezés: oka az agglomerációkból, iparból és mezőgazdaságból származó részben kezelt vagy kezeletlen szennyvíz kibocsátása. A szerves szennyezés a felszíni vizekben kiegyensúlyozatlan oxigénszintet eredményez, így közvetlenül gyakorol kedvezőtlen hatást a vízi ökoszisztémára.
2. Tápanyagok okozta szennyezés: oka a mezőgazdaságból (földművelés – műtrágyák; állattenyésztés – állati trágya) származó foszfát- és nitrogénkibocsátás, valamint az iparból és a városi területekről származó kezeletlen szennyvíz kibocsátása. A tápanyagok okozta szennyezés főként eutrofizációt eredményez, ami gyorsabb növekedésre serkenti az algákat és az egyéb nem kívánatos növényeket, amelyek más organizmusokra is hatnak, így végső soron rontják a vízminőséget. A régióban a nitrátokra vonatkozó irányelv teljes körű végrehajtása szükséges.
3. Veszélyes anyagokkal történő szennyezés: főként az ipari szennyvízkifolyások, a bányászati tevékenység és a véletlen szennyezés eredményezte kibocsátások okozzák. A veszélyes anyagokkal történő szennyezés súlyos károkat okozhat a (vízi és szárazföldi) ökoszisztémában, és közvetlen hatást gyakorol a lakosság egészségre is.
4. Folyók és tavak hidromorfológiájának megváltoztatása: a folyó és az élőhelyek folytonosságának megszakítása, az egymás mellett elhelyezkedő vizes élőhelyek/árterek elszigetelése és a hidrológiai változtatások jelentősen befolyásolják a vízminőséget. A folyó folytonossága abból a szempontból is létfontosságú, hogy a kiemelten veszélyeztetett fajok, például a tokhal önfenntartó populációkat tudjon

⁴³ Lásd: http://www.icpdr.org/icpdr-pages/danube_rbm_plan_ready.htm.

létrehozni. Ezenkívül például a víz ökológiai státuszára és az üledékegyensúlyra gyakorolt hatást is figyelembe kell venni.

Fellépések

- **Fellépés** – „*A Duna vízgyűjtő-gazdálkodási terv teljes körű végrehajtása.*” A vízgazdálkodás területén folytatott Duna menti országok közötti együttműködés – főként az ICPDR és az ISRBC égisze alatt végzett kormányközi munkának köszönhetően – már jelenleg is fejlett. E cselekvési terv teljes körűen támogatja a Duna vízgyűjtő-gazdálkodási terv (DRBMP) és az azzal együtt járó közös intézkedési program jóváhagyása keretében elfogadott intézkedéseket. A környezetvédelmi miniszterek által 2010. február 16-án elfogadott „Duna-vízgyűjtő: közös vizek – közös felelősség”⁴⁴ című Duna-nyilatkozat szerves részét képezi ennek a Duna régióra vonatkozó, uniós stratégiához kapcsolódó cselekvési tervnek, és a Duna régió országaiban elfogadott intézkedések meghatározását, rangsorolását és pénzügyi támogatását szolgáló kulcsfontosságú forrásnak tekinthető.
- **Fellépés** – „*Az együttműködésnek a részvízgyűjtők szintjén történő megszilárdítása.*” A Duna több jelentős nemzetközi mellékfolyóval rendelkezik. Különösen fontos, hogy ezek számára (a Tisza, a Száva és a Prut folyó) külön vízgyűjtő-gazdálkodási terveket dolgozzanak ki. Ahol már vannak intézmények (például a Száva Bizottság, a Tisza-csoport), ott erősíteni kell az együttműködést és az információcserét. Ahol a megvalósítás nem hatékony (például a Prutnál), a folyamatot kezdeményezni és ösztönözni kell. Ugyanez vonatkozik a Duna-deltában végzendő munkára is, ahol közös gazdálkodási megállapodásokra van szükség.
 - ⇒ *Projekt példa – „A Duna mellékfolyóira vonatkozó vízgyűjtő-gazdálkodási tervek befejezése és elfogadása.” Ez a projekt már folyamatban van a Tisza és a Száva folyón. A Tisza esetében jelenleg Románia, Szlovákia, Magyarország, Ukrajna és Szerbia működik együtt a 2004-ben aláírt egyetértési megállapodás alapján, amelynek koordinációját az ICPDR keretében felállított Tisza-csoport végzi. Az integrált Tisza vízgyűjtő-gazdálkodási terv első tervezetéről nyilvános konzultáció folyik, ezt várhatóan 2010 végére véglegesítik. A Szávát illetően Bosznia-Hercegovina, Horvátország, Szerbia és Szlovénia keretmegállapodást írt alá a Száva-vízgyűjtőről és létrehozta a Nemzetközi Száva-vízgyűjtő Bizottságot (ISRBC). A teljes vízgyűjtő-gazdálkodási terv elkészítése az Európai Bizottság pénzügyi támogatásával folyamatban van, és várhatóan 2011 végére fejeződik be. (Vezető: az érintett folyógazdálkodási szerv; határidő: 2011 vége.)*
 - ⇒ *Projekt példa – „A Duna-delta gazdálkodási terv befejezése és elfogadása.” A delta a Duna-vízgyűjtő szélesebb régiójában található részvízgyűjtő terület. A delta vízgazdálkodása terén még sok feladat van, például a közös adatgyűjtés, kutatás és kezdeményezések kialakítása. A területre nehezedő összetett társadalmi-gazdasági és politikai problémák ellenére a három érintett ország (Románia, Moldova és Ukrajna) az ICPDR támogatásával szorosabb együttműködésbe kezdett. Teljes gazdálkodási tervet kell készíteni és elfogadni, lehetőség szerint a Románia–Ukrajna–Moldova ENPI CBC program által finanszírozott projekt támogatásával. (Vezető: Románia, Ukrajna és Moldova.)*
- **Fellépés** – „*Az ICPDR által már kifejlesztett adatgyűjtési rendszerekre vonatkozó beruházás és támogatás folytatása.*” A transznacionális ellenőrzési hálózat, a közös dunai

⁴⁴ Lásd: <http://www.icpdr.org/icpdr-pages/mm2010.htm>.

felmérések vagy a GIS (földrajzi információs rendszer) adatbázisa nélkülözhetetlen adatokat szolgáltat a fő problémák meghatározásához és a fellépések megtételéhez a víz-keretirányelv célkitűzéseinek teljesítése érdekében. Ezeknek az eszközöknek összhangban kell állniuk az INSPIRE-irányelvben⁴⁵ szereplő intézkedésekkel, jogokkal és kötelezettségekkel, további támogatást kell kapniuk a rész vevő országoktól, illetve a fejlesztésükre van szükség annak érdekében, hogy az éghajlat-változási forgatókönyvekkel vagy a halak vándorlásával kapcsolatos új kihívásoknak és kérdéseknek meg tudjanak felelni. Szükség van a mintavételi és elemzési módszerek standardizálására, és a mintavételi és elemzési célok teljesítése melletti teljes elköteleződésre is.

⇒ *Projekt példa – „A következő közös dunai felmérés elkészítése 2013-ig, valamint a meglévő dunai GIS-adatbázis fejlesztésének befejezése.” A vízgazdálkodás terén kiemelten fontos az adatgyűjtés és –elemzés, valamint az egyéb nemzeti nyomon követési és értékelési módszerek további összehangolása. A már befejezett munkát ennek érdekében tovább kell fejleszteni, a vízminőség nyomon követésének pedig állandó feladattá kell válnia. Ami a GIS-rendszert illeti, kritikus fontosságú, hogy kompatibilissé tegyék az EU által kifejlesztett WISE-rendszerrel, és hogy az eredményeket más kulcsfontosságú szereplők rendelkezésére bocsássák. (Vezető: ICPDR; határidő: 2013.)*

⇒ *Projekt példa – „A szávai GIS létrehozása és befejezése.” Az ISRBC 2008-ban fogadta el a szávai GIS-stratégiát. A szávai GIS-stratégia fő célja egy, többféle vízgazdálkodási tervezési tevékenység támogatására szolgáló hatékony (földrajzi) informatikai rendszer és térinformációs infrastruktúra létrehozása. 2009 decemberében az ISRBC támogatást kapott az Európai Bizottságtól abból a célból, hogy elkészítse és végrehajtsa folyami gazdálkodási tervét. Ennek során finomítják és ellenőrzik az összegyűjtött nemzeti adatállományokat, és elvégzik a Száva GeoPortál alapvető funkcióinak kialakítását. (Vezető: ICPDR; határidő: 2013. december.)*

➤ **Fellépés – „A települési szennyvízkezelő létesítmények építését és korszerűsítését elősegítő fő beruházások további ösztönzése a Duna-vízgyűjtőben, ideértve az ilyen jellegű infrastruktúra tervezésére irányuló regionális és helyi szintű kapacitásépítést ösztönző intézkedéseket is.”** Az uniós jogszabályokban előrevetített elsődleges, másodlagos és harmadlagos kezelés általános biztosítására az uniós környezetvédelmi jogszabályok követelményeinek teljes körű betartására és az uniós finanszírozási lehetőségek hatékony felhasználására van szükség. Ezenfelül azokat a Duna menti országokat, amelyek nem uniós tagállamok szintén a szennyvíztisztító telepekre történő beruházásaik felgyorsítására ösztönzik, a 2009 végén, a DRBMP elfogadásakor tett ígéretük szerint. Ez különösen az olyan, nagy agglomerációval rendelkező városok esetében szükséges, mint amilyen például Belgrád. A szükséges létesítmények teljes listája az ICPDR-nél⁴⁶ érhető el.

⇒ *Projekt példa – „A települési szennyvízkezelési technológiák, tapasztalatok, és személyzet cseréjére irányuló Kék Duna együttműködési projekt végrehajtása.” A projekt kezdeti résztvevői Ulm és Vidin Duna menti városok, célja pedig különösen a gyógyszerkészítményekből származó hulladék eltávolítására irányuló új technológiák vizsgálata. (Vezető: Ulmi Egyetem; határidő: 2014.)*

⁴⁵ 2007/2/EK irányelv – az Európai Közösségen belüli térinformációs infrastruktúra.

⁴⁶ Lásd: http://www.icpdr.org/participate/sites/icpdr.org/participate/files/DRBMPmaps_all.pdf.

- **Fellépés – „Folyó menti ütközőzónák kialakítása a tápanyagok visszatartására és az alternatív hulladékgyűjtés és –kezelés előmozdítása a kis vidéki településeken.”** Ezt a fontos fellépést a szennyvíztisztító telepek hálózatának befejezése által gyakorolt hatások kiegészítéseként kell tekinteni. Ahol lehetséges, meg kell vizsgálni a folyókba kibocsátott szennyező anyagok csökkentésének egyéb, kevésbé költséges és egyszerűbb módszereit (alternatív szennyvízelvezetés). A projektpéldákat lásd a „Környezeti kockázatok” című kiemelt kérdésekről szóló részben.
- **Fellépés – „A mezőgazdaságért és környezetvédelemért felelős hatóságok közötti párbeszéd és együttműködés aktív folyamatának támogatása és kidolgozása a mezőgazdasági szennyezésre irányuló intézkedések meghozatala érdekében.”** A környezetvédelem és mezőgazdaság területének érdekelt felei (a minisztériumok, valamint a gazdálkodói egyesületek és a civil társadalom egyaránt) közötti együttműködés elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy a műtrágyából és állati trágyából származó szennyezés csökkentését ösztönző konkrét intézkedéseket közösen megerősítsék, például a bevált mezőgazdasági gyakorlatok és a környezetbarát gazdálkodás eszközeinek alkalmazásával. E munkának a nitrátokról szóló irányelvnek való megfelelésre is ki kell terjednie, és a tápanyagok kibocsátásának csökkentéséről szóló holisztikus/átfogó terv régióbeli teljes körű végrehajtását kell eredményeznie. Azokban a tagállamokban, ahol már folynak ilyen beavatkozások, a munkát a közös agrárpolitika 1. és 2. pillére is támogathatja.
- **Fellépés – „Megfelelő szinten hozott jogszabályok a tisztítószeres foszfáttartalmának korlátozására.”** Ez a kulcsfontosságú fellépés igen költséghatékony szennyezéskorlátozó kezdeményezésnek számít, amely gyorsan és hatékonyan csökkentheti a Duna régió tápanyagok okozta szennyezését.
- **Fellépés – „A veszélyes anyagok és szennyezett iszap legújabb és az elérhető legjobb technológiával történő kezelése, illetve a veszélyes anyagok előállítására vagy elhagyott ipari területekre és hulladéklerakókra vonatkozó helyreállító intézkedések kidolgozása és előmozdítása.”** A felszín alatti és felszíni vizek minőségére katasztrofális következményekkel járó, veszélyes anyagok előállításával és ártalmatlanításával kapcsolatos kockázatok csökkentése érdekében fontos a kutatással és innovációval kapcsolatos beruházások végrehajtása.
- **Fellépés – „A Duna régióban problémásnak tekintett anyagok megfelelő korlátozása és fokozatos felváltása.”** A REACH-rendeletben⁴⁷ különös aggodalomra okot adó anyagként azonosított anyagokra vonatkozóan, az említett anyagok azonosítására szolgáló XV. melléklet szerinti dokumentáció elkészítése révén, azzal a céllal, hogy a dokumentációt végül a REACH-rendelet XIV. mellékletéhez csatolják.
- **Fellépés – „A víz folytonosságát megszakító, a Duna-vízgyűjtő halainak a vándorlását gátló akadályok csökkentése.”** Az ICPDR 900 olyan helyet azonosított, ahol a vízfolyás olyan mértékű megszakítása észlelhető, amely megakadályozza a halak vándorlását. A jelenlegi DRBMP-ben szerepel, hogy 108 vándorlást segítő eszközt építenek meg, ami kezdetnek jó eredmény, de a következő években növelni kell az eszközök számát. A közösen elfogadott, tokokra vonatkozó cselekvési terv⁴⁸ teljes körű végrehajtása és a halak vándorlási útvonalaira és viselkedésére vonatkozó további kutatás szintén elengedhetetlenül fontos.

⁴⁷ Az 1907/2006/EK rendelet.

⁴⁸ Lásd: <http://www.iad.gs/docs/reports/SAP.pdf>.

- ⇒ *Projekt példa – „Megvalósíthatósági tanulmány készítése a folytonosság Vaskapunál történő helyreállításáról.”* A tokok és más halak populációi csökkennek, a nagy gátak ugyanis megakadályozzák a halak vándorlását, és így a szaporodásukat is. Az egyik legnagyobb akadályt a Vaskapu Románia és Szerbia közötti vízerőműgátja jelenti. A halak gáton keresztül történő vándorlásának lehetőségeiről megvalósíthatósági tanulmányt kell készíteni. (Vezető: Románia és Szerbia; határidő: 2012 vége.)
- ⇒ *Projekt példa – „A Duna üledékegyensúlyának helyreállítását szolgáló értékelés elvégzése.”* Országhatárokat átlépő megoldásokat kell találni a folyómeder bevágódása és az üledékhány problémájára. A dunai vízerőművek és kotrási tevékenységek súlyos problémákat okoznak a folyórendszer üledékegyensúlyára nézve, ami a szabadon folyó szakaszokon a folyómeder mélyülését eredményezi. A stratégia keretében végzett koordináció segíti a legjobb megoldások meghatározását és végrehajtását. Ez a projekt az árvíz megelőzés szempontjából is fontos.
- ⇒ *Projekt példa – „Az üledék, a víz, illetve a növény- és állatvilág biodiverzitásának és környezeti állapotának vizsgálata a Száva-vízgyűjtő területén.”* A projekt célja elsősorban az uniós környezetvédelmi irányelveknek a Száva országában történő beépítése. Hatékony adatcsererendszert vezetnek be, valamint biztosítják a Száva vízgyűjtő területével kapcsolatos szaktudás projektpartnerek és egyéb érintett intézmények közötti átadását. Az összegyűjtött adatok alapján értékelik a Száva-vízgyűjtő ökológiai státuszát. A projekt eredményei alapul szolgálnak a Száva vízgyűjtő-gazdálkodási terv szempontjából döntő jelentőségű uniós irányelvek és fenntartható vízgazdálkodási tevékenységek alkalmazásához, valamint a nemzeti erőforrások és a védett területek kezeléséhez. (Vezető: ISRBC; határidő: 2014.)
- *Fellépés – „A vízkivétel korlátozására irányuló intézkedések.”* Mivel több különböző célú (ivóvíz, öntözés, ipar, energia) verseny folyik a víz megszerzéséért, és mert a jövőben előfordulhat, hogy csökken a rendelkezésre álló vízmennyiség, fellépéseket kell kidolgozni egy vízkivételre vonatkozó gazdálkodási koncepció létrehozására, különös tekintettel a vízigény kezelésére, például a mezőgazdaság területén a hatékony öntözési technikák ösztönzésére, a víz ipari használatának csökkentésére, valamint a víztakarékos kultúra támogatására az Európai Bizottságnak az EU-ban tapasztalt vízhiányról és az aszályról szóló közleménye szerint⁴⁹.
- *Fellépés – „A Duna-vízgyűjtő integrált vízgazdálkodásával kapcsolatos kérdésekre vonatkozó bevált gyakorlatok megismerésének és cseréjének elősegítése a különböző szintű politikai döntéshozók és a régió lakossága körében.”* Fontos, hogy általában a lakosság és különösen a fiatalok tisztában legyenek a régió vízminőséggel és -gazdálkodással kapcsolatos problémáival. Az olyan meglévő kezdeményezéseket, mint a Duna Nap és a Duna Ismerettár ki kell használni és tovább kell bővíteni.
- *Fellépés – „Az ismerethiány csökkentésére, az ivóvízellátás biztosításával kapcsolatos eszközök, módszerek és iránymutatások kidolgozására és átadására irányuló intézkedések előmozdítása.”* Az ivóvízellátás problémát jelent a régióban, a meglévő infrastruktúrák között pedig nagy egyenlőtlenségek vannak, így néhány hálózatban átlagon felüli a szivárgási arány és átlagon aluli a minőségbiztosítás szintje. Ezen az ivóvíz-szolgáltatók közötti aktívabb együttműködés ösztönzésével lehetne javítani. Meg kell vitatni a költségmegtérülési elv végrehajtásának módjait és a víz árazásának általános kérdéseit, és a tapasztalatokat meg kell osztani.

⁴⁹ COM(2007) 414 végleges.

- **Fellépés – „A tengerparti övezet integrált kezelése (ICZM) és a tengeri területfejlesztés (MSP) gyakorlatainak további erősítése a Fekete-tenger nyugati partjain.”** A parti és tengeri területeken végzett emberi tevékenységek általában együtt fejlődnek, közben elkerülhetetlenek az érdekellentétek és az érdekek szemben állhatnak az élőhelyek és a táj védelmének szükségességével. A parti és tengeri területeken végzett emberi tevékenységek térbeli és időbeli elosztására szolgáló tervező eszközök, mint amilyen például a tengerparti övezet integrált kezelése és a tengeri területfejlesztés, használatát ösztönözni kell, valamint a PlanCoast projekt keretében kidolgozott kísérleti projekteket is figyelembe véve meg kell osztani egymással a tapasztalatokat. Figyelembe véve, hogy számos határon átnyúló kérdés merül fel, a tengerparti övezet integrált kezelése és a tengeri területfejlesztés előnyeit akkor lehet teljes mértékben kihasználni, ha minden parti régió bevezeti ezeket a rendszereket, kompatibilis és összehasonlítható rendszereket használ, és kész tanulni mások tapasztalataiból. Ezeket a tevékenységeket a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv, a tengerparti övezet integrált kezeléséről szóló uniós ajánlás, valamint a bukaresti egyezménynek a Fekete-tenger védelmére irányuló, a tengerparti övezet integrált kezelésével kapcsolatos tevékenységei figyelembevételével végzik.

A kérdés bemutatása

Az éghajlatváltozás az Európai Unió minden részén jelentős kihívást jelent, ezért az Európai Bizottság 2009. áprilisi fehér könyvében leírtaknak megfelelően sajátos fellépésekre lesz szükség. Európa-szerte, így a Duna régióban is számítani lehet arra, hogy egyre gyakoribbá váljanak a szélsőséges időjárási jelenségek. Mivel a régióban a víz kulcsszerepet játszik (a terület ugyanis egybeesik Európa második legnagyobb folyójának vízgyűjtő területével), megjósolható, hogy ezek a jelenségek a vízállás nagyobb ingadozásához vezetnek, és ezzel közvetlen hatást gyakorolnak a régió polgáira és vállalkozásaira.

Az árvizek mellett várhatóan az aszály, az erdőtüzek, a viharok, az erózió, a fagyok és a vízhiány gyakorisága és súlyossága is súlyos problémákat fog okozni az elkövetkező években. A rendkívüli hőség és a vízhiány – mind a hétköznapi ember szempontjából, mind a mezőgazdaságra, az ipari és a szabadidős tevékenységekre gyakorolt hatása miatt – szintén jelentős problémák forrása.

A Duna-vízgyűjtő régiójában ezenkívül számos ipari kockázatot rejtő helyszín található, amelyek állandó veszélyt jelentenek a környezetre és a lakosságra. A múltban bekövetkezett súlyos szennyezések azt bizonyítják, hogy igenis történhetnek balesetek, és a kockázati potenciál, a felkészültség és a gyorsreagálási mechanizmusok ismerete elengedhetetlenül szükséges a károk megelőzéséhez és mérsékléséhez, valamint hogy felkészültek legyünk a katasztrófákra.

Az európai polgári védelmi mechanizmus 2001-ben jött létre európai szinten a 2001/792/EK⁵⁰ tanácsi Euratom-határozat, majd a 2007/779/EK tanácsi Euratom-határozat⁵¹ révén, a vészhelyzeti segítségnyújtás mozgósításának súlyos katasztrófák esetén történő elősegítésére. A mechanizmust bármilyen természeti vagy ember okozta katasztrófa, például földrengés, árvíz, erdőtűz, műszaki vagy radiológiai baleset, véletlen tengeri szennyezés vagy terrortámadás esetén mozgósítani lehet. Jelenleg 31 ország vesz részt benne: a 27 tagállam, valamint Izland, Liechtenstein, Norvégia és Horvátország. A mechanizmus a tagjelölt országok számára is nyitott, és más regionális szervezetekkel és harmadik országokkal is együttműködik.

Az Európai Bizottság és a részt vevő államok a polgári védelem területén integrált megközelítést használnak a katasztrófák kezeléséhez, amelyhez hozzátartozik a megelőzés, a felkészültség és a reagálás is. A megelőzés terén a kiemelt elfogadott területek a következők: tudásalapú katasztrófamegelőzési szakpolitikák kidolgozása (a bevált gyakorlatok terjesztése, a kockázatértékelésre és –feltérképezésre vonatkozó közös iránymutatások kidolgozása); a szereplők és szakpolitikák összekapcsolása az egész katasztrófakezelési cikluson keresztül (a levont tanulságok továbbgondolása, a korai előrejelző eszközök megerősítése).

A Duna régió egyedi vonásai

⁵⁰ Lásd: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:06:32001D0792:HU:PDF>.

⁵¹ Lásd: http://ec.europa.eu/environment/civil/prote/legal_texts.htm.

Mostanáig csupán korlátozott mértékben vizsgálták a különböző lehetséges éghajlat-változási forgatókönyveket, és még ennél is kevesebb munkát fordítottak arra, hogy használható és hatékony megoldásokat dolgozzanak ki a medence egészére nézve. A Duna-stratégia időben biztosít lehetőséget a szükséges elemek létrehozására, amelyekre a dunai alkalmazkodási stratégiát is fel kell építeni a közeljövőben. Az éghajlatváltozás kérdéséhez elengedhetetlenül szükséges egy teljes, átfogó, integrált megközelítés kialakítása, mivel egy ilyen megközelítés számtalan ágazatra (ivóvíz, mezőgazdaság, hajózás, idegenforgalom stb.) lehet hatással.

A Duna régió országai kifejezték arra vonatkozó közös szándékukat, hogy megerősítsék az együttműködést a természeti vagy ember okozta katasztrófák – például a súlyos árvizek és ipari balesetek – megelőzése, illetve az ezekre való felkészültség és reagálás terén. Ezek az események egyrészt kedvezőtlen hatást gyakorolnak a tájra és a biodiverzitásra, másrészt emberáldozatokat követelnek, valamint károsan hatnak a gazdasági tevékenységekre és a társadalmi infrastruktúrákra is. Az árvízmelegelőzés kiemelt fontossággal bír.

Az EU árvizekről szóló irányelve jogi keretet biztosít az árvíz kockázatok értékelésének és kezelésének összehangolt megközelítéséhez. A részvízgyűjtők szintjén tehát árvízvédelmi cselekvési terveket kell készíteni, ami egy egységes, egész Dunára kiterjedő árvízkezelési terv elfogadásához vezet. A Duna országai által a vízgazdálkodási együttműködés keretében elfogadott miniszteri nyilatkozat kimondja, hogy „az árvízmelegelőzés és az árvízvédelem nem csupán rövid távú tevékenység, hanem kiemelt fontosságú, állandó feladat”. A nyilatkozat aláírói kötelezik magukat „egyetlen egységes nemzetközi árvíz kockázat-kezelési terv vagy az ICPDR fenntartható árvízvédelemre irányuló cselekvési programja alapján több árvíz kockázat-kezelési terv kidolgozására”. Ez a munka jelenleg is folyik. A 17 részvízgyűjtő⁵² esetében már elfogadták az árvízre vonatkozó cselekvési terveket; ezeket árvíz kockázat-kezelési tervek fogják követni, amelyek véglegesítése az árvizekről szóló irányelvvel összhangban 2015-ig várható.

A Duna régióban több régió különösen ki van téve a súlyos árvizek veszélyének, amint ezt a 2006. évi katasztrófa is bizonyította. Ez az árvízi katasztrófa a Duna felső (Németország, Ausztria), középső (Szlovákia, Magyarország, Szerbia, Horvátország) és alsó (Románia, Bulgária, Moldova) szakaszát, valamint annak néhány mellékfolyóját (Cseh Köztársaság) érintette. Az árvizek tíz emberéletet követeltek, 30 000 embert tettek átmenetileg hajléktalanná és 500 millió EUR összegű kárt okoztak. A rendkívül nagy mennyiségű csapadék mellett a katasztrófa az árvízviisszatartó területek – azaz az árterek és vizes élőhelyek – elvesztésének is tulajdonítható. A közelmúltban, 2010-ben, gyakoriak voltak a további árvizek, különösen Szlovákiában, Magyarországon, Cseh Köztársaságban, Romániában, a Moldovai Köztársaságban, Ukrajnában, Szlovéniában és Horvátországban.

A víz iránti igény és a rendelkezésre állása közötti egyensúly Európa számos részén kritikus szintet ért el (vízhiány lépett fel). Ezenfelül a hidrológiai ciklus és a csapadékviszonyok megváltoztatása (amely növeli a szárazságot és az aszályok gyakoriságát) több területre is káros hatást gyakorol. Az éghajlatváltozás a jövőben szinte biztosan súlyosbítja ezeket a kedvezőtlen hatásokat, tehát gyakoribb és súlyosabb aszályokra lehet számítani Európa-szerte és az Európával szomszédos országokban is.

Az elmúlt harminc évben drámai mértékben megnőtt az aszályok száma és súlyossága az Európai Unióban. Becslések szerint 1976 és 2006 között mintegy 20 %-kal nőtt az aszály

⁵² A 17 részvízgyűjtő a következő: A Felső-Duna – az Inn – az Osztrák-Duna – a Morva, a Vág, a Garam és az Ipoly – a pannóniai Középső-Duna – a Dráva és a Mura – a Száva – a Tisza – a pannóniai Dél-Duna – a Bánát – a Nagy-Morava – a bolgár mellékfolyók – a dél- és közép-romániai mellékfolyók – az al-dunai folyosó – a Prut és a Szeret – a Duna-delta limánja.

sújtotta területek és személyek száma, és a mai napig az európai népesség legalább 11 %-át és Európa területének 17 %-át érinti a vízhiány. Az aszályok pénzügyi költségei az elmúlt harminc évben a becslések szerint 100 milliárd EUR-t tettek ki. A költségbecslések azonban a károk önbevallásán alapultak, a költségek pedig csak a közvetlen ráfordításokat fedezik, nem számítva az ökológiai és társadalmi költségeket.

Amint azt a 2000. évi nagybányai (Baia Mare) és borsabányai (Baia Borsa), valamint 2010. évi ajkai ipari balesetekből eredő arzén-, cianid- és lúgosiszap-kiömlések is mutatják, a súlyos szennyezési események aggodalomra adnak okot. Különösen a Kárpátokban végzett különböző bányászati tevékenységek jelentenek súlyos veszélyt. Régi ipari létesítményekből vagy szennyezett területekről származó szivárgások szintén előfordulnak. Az ezen események megelőzése, valamint gyors és hatékony kezelése érdekében végzett munka az egész Duna régióban elengedhetetlenül fontos. A kiemelt kockázatot jelentő és szennyezett helyek jegyzéke már elkészült. Ez a jegyzék, amelyet bővíteni és folyamatosan frissíteni kell, hozzájárulhat a régióban a kockázatok feltérképezésének és értékelésének folyamatához, valamint ezzel együtt a veszélyek megállapítására és dokumentálására szolgáló korai előrejelző megfigyelési infrastruktúra fejlesztéséhez. Ezt a folyamatot az ICPDR követi nyomon⁵³.

Az európai polgári védelmi mechanizmust többször is mozgósították már a Duna régióban bekövetkező vészhelyzetek esetében, például a közelmúltbeli magyarországi árvizek (2010. május–június), a bulgáriai és ukrainai súlyos H1N1 légúti fertőzés (2009), a Kalus régióbeli meddőgát beomlásának veszélye (Ukrajna, 2010), a moldovai gázhiánnyal kapcsolatos válság (2009), az ukrainai árvizek (2008), a romániai és moldovai köztársaságbeli árvizek (2008, 2010), illetve a magyarországi ajkán történt ipari baleset (2010. október) bekövetkeztekor.

Fellépések

➤ **Fellépés** – „*A vízgyűjtő szintjén egységes, átfogó árvízkezelési terv vagy a nemzetközi vízgyűjtő terület szintjén koordinált árvízkezelési terv kidolgozása és elfogadása.*” Ezen átfogó tervnek vagy tervcsomagnak az egész vízgyűjtő területen egységes szemléletet kell képviselnie a tervezett intézkedések és közös megoldások terén, hogy „a problémákat ne csak a szomszédoknak kelljen megoldaniuk”. A fellépésnek ösztönöznie kell a környezetbarát infrastruktúrát és az ökoszisztéma-alapú megközelítéseket, amelyek gyakran kisebb beruházással és fenntartási költséggel hosszú távú, fenntartható megoldásokat nyújtanak, eközben biztosítják a térbeli és funkcionális összeköttetést és kölcsönösen előnyös megoldásokat eredményeznek.

⇒ *Projekt példa* – „**A folyamatban lévő DUNAI ÁRVÍZKOCKÁZAT projekt (európai területi együttműködési program – Délkelet-Európa) befejezése és eredményeinek felhasználása.**” Több nemzeti, regionális és helyi szintű dunai hatóság, valamint civil szervezet hangsúlyozta már e projekt fontosságát, és sürgette az érintett döntéshozókat a projekt jövőbeli eredményeinek teljes körű felhasználására. A több országot átfogó együttműködés eredményeképpen több olyan egységes, veszélyt és árvízkezelési kockázatot ábrázoló térkép készül a Duna ártereiről, amelyek a megfelelő kockázatkezelési és tervezési tevékenység alapjául fognak szolgálni. Ez kizárólag az adatok fokozott összehangolásával történhet. A módszert három olyan, konkrét intézkedés helyi szintű végrehajtását elősegítő kísérleti projekttel tesztelik, amelyeket az elkészített

⁵³ Lásd: http://www.icpdr.org/icpdr-pages/accidental_pollution.htm.

térképek alapján dolgoztak ki. (Vezető: Románia Környezetvédelmi Minisztériuma; határidő: 2012. április.)

- ⇒ *Projekt példa – „A fennmaradó árterek transznacionális megőrzésének elősegítése a Duna teljes hosszában a meglévő kezdeményezések befejezése és újak ösztönzése révén (a mellékfolyók mentén is).”* A Duna-vízgyűjtő különböző részein máris olyan nagyszerű példák állnak rendelkezésre az árterek megőrzésére és helyreállítására, amelyeket szükséges lenne befejezni vagy kibővíteni. A példák között említhető a Neuburg és Ingolstadt közötti szakasz vagy a bajorországi Bund Naturschutz által támogatott biodiverzitás kék szalagja vagy pedig az al-dunai zöld folyosó. (Vezető: Bajorország és Bulgária.)
- *Fellépés – „A vizes élőhelyek és árterek helyreállításának támogatása az árvízvédelem hatékony eszközeként, és általánosságban az árvíz kockázatra való legmegfelelőbb válasz (ideértve a »zöld infrastruktúrát«) vizsgálata és meghatározása.”* Az árvíz elleni védelemhez különleges intézkedésekre van szükség, amelyek a régióban a földrajzi és hidromorfológiai jellemzőktől függően eltérőek lehetnek. A megerősített töltések és gátak építése nem mindig a leginkább fenntartható módja egy adott terület esetleges árvíz elleni védelmének. A vizes élőhelyek és árterek (a folyó terének biztosítása) a biodiverzitás és az ökoszisztémák megőrzéséhez is jelentősen hozzájárulnak, valamint kedvező hatást gyakorolnak a víz szűrésére és megakadályozzák az eróziót. Emellett kiváló lehetőséget kínálnak a „zöld” idegenforgalomhoz is. Ezt a megközelítést szisztematikusabban is meg kell vizsgálni a 17 dunai részvízgyűjtőben.
- ⇒ *Projekt példa – „A Morva–Thaya-vízgyűjtőről szóló kezdeményezés támogatása.”* A Duna–Morva–Thaya árterei alkotják az egyetlen háromoldalú ramsari területet a világon. A folyamatban lévő jelentős együttműködési projekt célja a „Duna–Morva–Thaya–Auen” folyó ártereinek védelme, amely csökkenti az árterek árvíz kockázatát és javítja a városi területeken húzódó vízfolyási csatornák minőségét. A projekt emellett olyan platform kialakítását tartalmazza, amelynek célja egy háromoldalú kezelési terv és egy környezetkímélő, rugalmas és színvonalas idegenforgalmi stratégia elkészítése, amelyekben a szabadidős célú hajózás is szerepel. A projekt néhány eleme már támogatást nyert az Ausztria–Szlovákia határokon átnyúló együttműködési program keretében. (Vezető: Ausztria, a Cseh Köztársaság és Szlovákia.)
- *Fellépés – „Az európai árvízriasztási rendszer (EFAS) egész Dunára történő kiterjesztése, a felkészültségi célkitűzések fokozása regionális szinten (ideértve az egymás nemzeti rendszerének jobb megismerését), valamint a nemzeti katasztrófákra és különösen az árvizekre való közös válaszok további ösztönzése, ideértve a korai előrejelző rendszereket.”* A határokon átnyúló vagy transznacionális vészhelyzeti megelőzés és reagálás terén az európai polgári védelmi mechanizmuson kívül már számos kezdeményezés létezik. Az EFAS-rendszer árvizek korai előrejelzésére szolgáló rendszer, amely az ICPDR jelenlegi árvízre vonatkozó cselekvési tervének egyik „egész vízgyűjtőre kiterjedő” intézkedése. Az intézkedés hamarosan érvénybe lép. Az előrejelző rendszerek korszerűsítése és a polgári védelem helyi szinttől transznacionális/európai szintig történő koordinációja azonban az egész térségben szükséges.
- ⇒ *Projekt példa – „Érzékelők és indító szerkezetek alkalmazása a folyó teljes hosszán, illetve ezen eszközök szélessávú infrastruktúráján keresztüli összekapcsolása, ami lehetővé teszi az események felügyeletét és a kockázat megelőzést.”* A vezetékek nélküli azonosítható eszközök és a „tárgyak internete” technológia környezetbarát

alkalmazásokban és a környezetvédelemben történő használata a hálózatos és modern szélessávú kommunikációs hálózatok alkalmazásának egyik legígéretesebb jövőbeli területe, és világszerte várható, hogy a vezetékek nélküli azonosítható eszközök környezetbarát programokban való használata növekedni fog. Mindez a SENSEI, a WISEBED, az IoT-A, a SmartSantander projekt és az IERC – Tárgyak Internete Európai Kutatási Csoport tapasztalataira alapozható. A csoport az ázsiai országokban, például Kínában és Japánban alkalmazott hasonló megközelítésekkel és projektekkel is kapcsolatban áll, ahol a súlyos nemzeti katasztrófák és az esetleges földrengéssel fenyegető zónák miatt szigorú végrehajtási gyakorlatot folytatnak. Ugyanakkor két, európai tárgyak internetével kapcsolatos támogatási akció is foglalkozik a helyi hatóságoknak és vállalkozásoknak az érzékelők és vezérlőelemek hálózata nyújtotta lehetőségekkel kapcsolatos tájékoztatásával és bevonásával. Noha kisebb környezetben már tesztelték ezeket a hálózatokat, és hasonló mobil eszközök hálózatával már érték el eredményt, az eszköz széles körben történő alkalmazásához és a megfelelő számítógépes rendszer kidolgozásához támogatásra van szükség. (Határidő: 2013.)

- **Fellépés – „A operatív együttműködés megerősítése a dunai országok vészhelyzeti reagálási hatóságainak körében, valamint a rendelkezésre álló eszközök interoperabilitásának javítása.”** A régió több országát is fenyegető kockázatok (például az árvizek) miatt fontos a határokon átnyúló együttműködés megerősítése, és az, hogy a polgári védelmi hatóságok megfelelő információval rendelkezzenek egymás rendszereiről, rendelkezésre álló eszközeiről, esetleges hiányosságairól és munkafolyamatairól, valamint hogy a csapatok munkája a kétoldalú, európai vagy nemzetközi reagálást igénylő, nagy horderejű vészhelyzetek esetén is zökkenőmentesen folyjon. A kockázatok feltérképezésére és értékelésére, a korai előrejelző rendszerekre és vészhelyzeti reagálásra vonatkozó közös iránymutatások/eljárások kidolgozását is mérlegelni kell. Ezenkívül a nemzetközi horderejű közegészségügyi vészhelyzetek és a határokon átnyúló egészségügyi veszélyek felügyeletével és az ezekre való reagálással kapcsolatos kapacitásfejlesztéssel is foglalkozni kell. Ez a kérdés az új Nemzetközi Egészségügyi Rendszabályok (IHR) rendelkezéseiben szereplő egyik követelmény⁵⁴.

⇒ **Projektpélda – „Stratégiák kidolgozása a folyamatban lévő MONITOR II projekten (európai területi együttműködési program – Délkelet-Európa) keresztül a helyi közösségek természeti katasztrófákkal szembeni ellenálló képességének növelésére.”** A természeti veszélyek kezelése közös kihívást jelent a délkelet-európai térség számára. A mai napig sem a veszélyek feltérképezése, sem a vészhelyzeti tervezés terén nem folyik transznacionális koordináció, és ezek megfelelő meghatározására sem került sor. Ezeket a hiányosságokat a MONITOR II projekt számolja fel, amely közös módszerek és a „folyamatos helyzetmegfigyelési” rendszer kidolgozásával lehetővé teszi a veszélytérképek és készenléti tervek időszakos frissítését, így ezek katasztrófa-helyzetekben valós időben is hasznosnak bizonyulnak. Az érdekelt felek a lakosság, a politikusok, a vészhelyzeti szolgálatok és a szakértők. (Vezető: Ausztria Szövetségi Mezőgazdasági és Erdészeti, Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztériuma; határidő: 2012. május.)

- **Fellépés – „A baleseti kockázati helyek meglévő adatbázisának (ARS-jegyzék), illetve a szennyezett területek és a veszélyes anyagok tárolására szolgáló helyek adatbázisának folyamatos frissítése.”** A kockázat minimális szintre való csökkentése érdekében együtt kell működni az érintett intézményekkel/szervezetekkel. Ez a fellépés a biztonsági

⁵⁴ Lásd: <http://www.who.int/ihr/en/>.

előírások összehangolására, a balesetekre való reagálás területén a tudatosság és a kapacitás növelésére, valamint a közös válságkezelésre is kiterjed.

- **Fellépés – „Gyorsreagálási eljárások és tervek kidolgozása ipari baleset miatti folyószennyezés esetére.”** E fellépéshez tartozik a meglévő korai előrejelző rendszer, a Duna AEWS megerősítése, a beavatkozásspecifikus eszközök, például a szórható felitató anyagok, az úszó gátak stb. beszerzése, a vészhelyzeti tervezés összehangolása és a közös gyakorlatok ösztönzése. Mindennek az ICPDR által már összegyűjtött információkra⁵⁵ kell támaszkodnia, amelyeket a meglévő intézkedések hatékonyságának megalapozására tovább kell bővíteni, és amennyiben kevésnek bizonyulnak, lépéseket kell tenni. Az e fellépés kapcsán végzett munka szorosan kapcsolódik az uniós polgári védelmi mechanizmus keretében végzett tevékenységhez (a gyorsbeavatkozási eszközök és erőforrások mobilizálása, az összehangolt vészhelyzeti tervezés és reagálási eljárások, a közös gyakorlatok és a képzés vonatkozásában)⁵⁶.

⇒ *Projekt példa – „Átfogó, határokon átnyúló kockázatkezelési projekt végrehajtása a Duna-deltában.” A Duna-deltában létfontosságú kérdés az emberek, a környezet és az éghajlat ipari események előtti, alatti és utáni védelmének közös felelőssége. A kelet- és délkelet-európai országok felé irányuló technológia- és információátadás jelentősen csökkentheti az események kockázatát és hozzájárulhat az országhatárokat átlépő vészhelyzeti felkészültséghez. A Németország vezette projekt, amelyben Románia, Moldova és Ukrajna vesz részt, a transznacionális eseménykezelés megvalósítására irányul, amely a közös válságkezelés révén javítja az ipari kockázatmegelőzést, harmonikus biztonsági előírásokat dolgoz ki az ipari üzemekhez, valamint esemény előfordulása esetén minimálisra csökkenti a hatásokat. E célok elérése érdekében intézkedéseket hoznak a biztonsági technológiák bevezetésének előkészítésére ezekben az országokban, különösen azzal a céllal, hogy megismerjék Németország e téren meglévő tapasztalatait. (Vezető: Németország és Románia; határidő: 2013.)*

⇒ *Projekt példa – „Az operatív együttműködés megerősítése a dunai országok vészhelyzeti reagálási hatóságai között, valamint a rendelkezésre álló eszközök interoperabilitásának javítása.” E célok eléréséhez a projektnek ki kell terjednie a közös kockázatok meghatározására és ezek nemzeti sajátosságainak leírására, a nemzeti szinten rendelkezésre álló eszközök számbavételére/feltérképezésére és az esetleges hiányosságok azonosítására, az általános és speciális képzésre, közös interoperabilis munkafolyamatok (például a korai előrejelző üzenetek és reagálási műveletek terén) kidolgozására, valamint a gyakorlatok bevezetésére (amelyet tanulságok levonására szolgáló értekezletek követnek).*

- **Fellépés – „Az éghajlatváltozás regionális és helyi hatásainak kutatás alapján történő előrejelzése.”** E kutatási terület kezdeményezéseinek a Duna régió sajátos problémáival kell foglalkoznia. Olyan kutatási projekteket kell kezdeményezni, amelyek célja az éghajlatváltozás infrastruktúrára, egészségre, élelmiszer-biztonságra és környezetre gyakorolt hatásainak feltérképezése. Emellett a területen folyó nemzetközi együttműködést is támogatni kell, biztosítva az uniós szintű, átfogó fellépések szoros koordinációját. „A Kárpát-medence éghajlata” elnevezésű előkészítő fellépés 2010 vége előtt veszi kezdetét. Ez a fellépés az éghajlat változékonyságára és változására vonatkozó

⁵⁵ Lásd: http://www.icpdr.org/icpdr-pages/accidental_pollution.htm.

⁵⁶ Lásd: „A katasztrófákra adott uniós válasz erősítése felé: a polgári védelem és a humanitárius segítségnyújtás szerepe” – COM(2010) 600, 2010.10.26.

regionális kutatásokhoz és az alkalmazott éghajlati eredményeihez járul hozzá. A fellépés a régió vizeinek és ökoszisztémáinak az éghajlatváltozás hatásaira és egyéb emberi befolyásra való érzékenységének a vizsgálatára, valamint a lehetséges alkalmazkodási intézkedések azonosítására terjed ki, és kiemelt figyelmet szentel az adaptív vízgazdálkodásnak és az ökoszisztéma-alapú megközelítéseknek. Ezt a munkát az egész vízgyűjtő területen alkalmazni kell.

⇒ *Projekt példa – „Az ICPDR-en keresztül megvalósuló transznacionális együttműködés támogatása a Duna régió éghajlat-változási alkalmazkodási stratégiájának kidolgozására.”* Az ICPDR-en keresztül politikai kötelezettségvállalást tettek az ICPDR vezetésével elkészítendő, régióra vonatkozó teljes éghajlat-változási alkalmazkodási stratégia kidolgozására és végrehajtására. A stratégia lépésről lépésre történő megközelítés alapján készül, a vonatkozó kutatás és adatgyűjtés áttekintését és a sebezhetőségi értékelést is magában foglalja, valamint biztosítja, hogy a hajózással, mezőgazdasággal és energiaüggyel kapcsolatos intézkedések az éghajlatváltozás hatásaival szemben ellenállóképesek legyenek. (Vezető: ICPDR; határidő: 2012.)

⇒ *Projekt példa – „Vízügyi és éghajlati alkalmazkodási terv elkészítése és végrehajtása a Száva vízgyűjtő területén.”* Az éghajlatváltozásra vonatkozó legutóbbi eredmények szerint a Száva vízgyűjtő területén várhatóan nő a hőmérséklet, illetve súlyosabb csapadékjelenségek és aszályok fognak előfordulni. Ezek a változások kihatnak a vízgazdálkodásra, a vízellátásra, a vízen energiára, a mezőgazdaságra, a hajózásra és az árvízvédelemre is. Az éghajlati hatások jelentős következményekkel járnak a vízügyi rendszerekkel kapcsolatos olyan beruházásokra nézve, amelyek a vízszolgáltatással és a vízgazdálkodással függenek össze. Az éghajlatváltozás hatásával kapcsolatos ismerethiány betöltése, valamint a döntéshozó ágazat (például a kormányok és egyéb nemzeti hatóságok) arra vonatkozó tájékoztatása érdekében, hogy hogyan növelhető a kritikus vízgazdálkodási infrastruktúrára vonatkozó beruházások és az integrált vízgazdálkodás éghajlatváltozással szembeni ellenálló képessége, a Világbank kezdeményezte a Száva-vízgyűjtő vízügyi és éghajlat-változási alkalmazkodási terv (WATCAP) projektet. (Vezető: ISRBC; határidő: 2011. július.)

➤ *Fellépés – „Területfejlesztési és építési tevékenységek kidolgozása az éghajlatváltozás és a növekvő árvízveszély jegyében.”* Az árvíz-megelőzési tevékenységek következménye a nemzeti, regionális és helyi hatóságok földhasználatra és területi tervezésre vonatkozó együttműködése. A Duna régió térinformációs infrastruktúráját az INSPIRE-irányelv előírása szerint az együttműködés, a koordináció és az adatcsere fokozása révén kell fejleszteni. A megfelelő földhasználatot integrált módon kell meghatározni és elfogadni, valamint kiemelt fellépéseket kell tenni (például a megfelelő erdő- és legelőgazdálkodás lehetővé tétele, a domboldali szántóföldek területének minimálisra csökkentése vagy a biodiverzitás védelme, valamint az ökoszisztémák és a természetes folyómedrek helyreállítása) a Duna-vízgyűjtő egész területén. A városfejlesztésnek és a lakásépítési beruházásoknak figyelembe kell venniük az éghajlat-változási tényezőket is. A vízgyűjtő városait arra kell ösztönözni, hogy osszák meg az e téren rendelkezésre álló tapasztalataikat és bevált gyakorlataikat.

⇒ *Projekt példa – „Az éghajlatváltozás a közös ivóvízellátás hozzáférhetőségére és biztonságára gyakorolt hatásainak a vizsgálata a jelenleg folyamatban lévő CC-WaterS projekt (európai területi együttműködési program – Délkelet-Európa) keretében.”* Ahhoz, hogy Délkelet-Európa felkészüljön arra a kihívásra, hogy

társadalma számára még több évtizedig biztosítsa a vízellátást, transznacionális fellépésre van szükség. A politikai döntéshozóknak és a vízszolgáltatóknak fenntartható gazdálkodási gyakorlatokat kell kidolgozniuk a vízi erőforrásokra, figyelembe véve az éghajlatváltozás jelenlegi és jövőbeli hatásait. A CC-WaterS projekt célja, hogy Délkelet-Európa kormányzati szervei, a vízművek és a kutatási intézmények együttműködjenek, és közösen kidolgozott megoldásokat hajtsanak végre. A partnerek egymást kiegészítő ismeretei a korábbi projektek átültethető eredményeivel együtt szilárd alapot biztosítanak. (Vezető: Bécs Városi Vízművek (Ausztria); határidő: 2012. április.)

- ⇒ Projektpélda – „**A Száva-vízgyűjtő vízszennyezési készenléti kezelési tervének elkészítése és végrehajtása.**” A projekt célja, hogy a különböző célú vízhasználatot (ivóvíz, szaporítási célú vizek, öntözés, ipar, hajózás stb.), valamint a folyók vízminőségét és a vízi ökoszisztémát, különösen a kiemelt fontosságú területeket esetlegesen érintő véletlen anyagkiömlés esetére hatékony intézkedéseket biztosítson. A hatékony és eredményes kezelés érdekében modellezésre és információcserére szolgáló platformot hoznak létre, amelyen keresztül minden felelős hatóság és intézmény riasztható a káros anyagok esetleges kiömléséről, így követhetik a helyzet alakulását és összehangolt lépéseket tehetnek. Mivel a véletlen szennyezés szállítóközege a folyó víz, amely erőteljes határokon átnyúló dimenzióval rendelkezik, a projekt a Száva vízgyűjtő területén elhelyezkedő összes országra kiterjed. Ez a projekt a „Délkelet-Európa” elnevezésű európai területi kooperációs program pénzügyi támogatásának elnyerésére törekszik. (Vezető: ISRBC; határidő: 2014.)

A kérdés bemutatása

A Duna régió olyan, kölcsönös kapcsolatokkal és függési viszonyokkal átszőtt ökoszisztéma, amely gazdag és egyedülálló flórával és faunával rendelkezik⁵⁷. A sokszínű régió nem csupán magát a Duna folyót és annak mellékfolyóit, alföldjeit és nevezetes deltáját öleli fel, hanem a Kárpátok legnagyobb részét, a Balkán-hegységet és az Alpok egyes területeit is.

A Duna-vízgyűjtő természeti környezete és ökoszisztémái felbecsülhetetlen értékű környezeti javakat és szolgáltatásokat nyújtanak (élelmiszer, rost és édesvíz, a terület éghajlatának és a vízmennyiségének szabályozása, talajvédelem, tápanyag-újrahasznosítás, hulladékfeldolgozás). Az érintetlen vizes élőhelyeket és erdőket is magában foglaló sokszínű táj emellett az éghajlatváltozás hatásait is tompíthatja. A régió a szennyezés és a hulladék egy részét is képes magába fogadni. Mindez elengedhetetlenül fontos a társadalmi-gazdasági fejlődés és az emberi jólét szempontjából. A társadalomnak tehát kulcsfontosságú feladata a környezet egészségének védelme. A Duna régió értékét és lehetséges sebezhetőségét tekintve természeti kincseinek védelme és helyreállítása, valamint a környezetbarát infrastruktúra kiépítése elsődleges feladat.

A szennyezett területekről vagy hulladékártalmatlanításból származó szennyezés jelentősen befolyásolja a régió vízminőségét. Ezenkívül a Duna vízgyűjtőben jellemző szántóföld-erózió a mezőgazdasági diffúz szennyezés legfőbb forrása. A biodiverzitás és a táj védelme terén számos alapelvet kell figyelembe venni.

A hatékony védelemhez a környezetvédelmi intézkedéseket a – például az idegenforgalmi, az építőipari, az energiaügyi, a közlekedési és a mezőgazdasági ágazatban végbemenő – lehetséges fejlődéssel összefüggésben kell megtervezni. Az emberi migrációt, a kulturális különbségeket, a város-/vidékfejlesztést és a regionális biztonságot is figyelembe kell venni. Új infrastruktúra kiépítése előtt érdemes megvizsgálni a jelenlegi infrastruktúra hatékonyságának (energia, háztartási fogyasztás, közlekedés) javítását is. A tájtervezés (területfejlesztés) kulcsszerepet játszik a város-/vidékfejlesztés megfelelő helyi stratégiáinak kidolgozásában.

Az uniós környezetvédelmi jogszabályok betartása feltétlenül szükséges, mert ez egyértelműen javítani fogja a környezet állapotát a dunai uniós országokban⁵⁸. Az uniós vívmányok a lehető legnagyobb mértékben vagy legalábbis hasonló elvek alapján biztosítják

⁵⁷ A Duna régió több mint 2000 növényfajnak és több mint 5000 állatfajnak ad otthont. Az európai medve-, farkas- és hiúzpopuláció több mint fele itt él, valamint fontos madárrezervátumok találhatóak a területen olyan fajokkal, mint például a borzas gödény. A Duna deltája a világ egyik legnagyobb vizes élőhelye, amelyen ritka állatok és növények élnek, valamint harminc különböző típusú ökoszisztéma található. Ez a gazdag természeti örökség vezetett a Duna vízgyűjtő területén lévő 2860 Natura 2000 terület (ezek közül 230 a Duna folyó mentén található) kialakításához. A stratégiában részt vevő nyolc tagállam közül kettőben (Szlovénia, Bulgária) található területi arányában a legtöbb Natura 2000 terület az egész EU-ban.

⁵⁸ A víz-keretirányelv, a szennyvízről szóló irányelv, az élőhelyvédelmi irányelv és a madárvédelmi irányelv, a hulladékról szóló keretirányelv, valamint a környezeti hatásvizsgálatról szóló irányelv az ökoszisztémák megőrzésének különösen fontos tényezője. A Duna-delta és a Fekete-tenger parti területei szempontjából jelentős még a tengeri keretirányelv is.

majd a környezetvédelem kereteit a tagjelölt és a potenciális tagjelölt országokban, valamint a stratégiában részt vevő harmadik országokban.

A Duna régió egyedi vonásai

A Duna régió természeti öröksége európai jelentőségű. Európa megmaradt vadonjainak jelentős része található a régióban, amely gazdag kulturális tájjal is büszkélkedhet. A Duna és mellékfolyói nélkülözhetetlen szerepet játszanak az állatvilág ökoszisztémáinak működésében, valamint Európa általános környezeti egészségéhez valóban elengedhetetlen ökológiai kapcsolatokat biztosítanak.

Erre az egyedülálló természeti kincsre egyre nagyobb terhek nehezednek. A régió biodiverzitása és az ökoszisztémák változatossága fokozatosan csökken; egyes fajok és életterek, vizes élőhelyek és árterek eltűnnek. Az erdőirtás, a talaj- és levegőszennyezés pedig egyre nő. A vidéki területek elnéptelenednek, a földek parlagon maradnak.

Ez főként az elmúlt években tapasztalt gyors ipari, közlekedési és mezőgazdasági fejlődésnek, valamint a városok terjeszkedésének tulajdonítható: a természeti erőforrások túlzott használata mutatkozik meg. A szükséges környezetvédelmi infrastruktúra még nem elég fejlett. A talajszennyezés még nagyobb méreteket öltött az előírásoknak nem megfelelő települési hulladéklerakók és számtalan szennyezett terület megjelenésével. A lakosság ökológiai szükségletekre vonatkozó tudatossága, valamint a bevált elérhető gyakorlatok ismerete és használata nem kielégítő a régió keleti részében.

Fellépések

A Duna-vízgyűjtő biodiverzitásának és tájainak megőrzésére irányuló fellépések közül több is szerepel már az ICPDR által kidolgozott Duna vízgyűjtő-gazdálkodási terv közös intézkedési programjában (a részleteket lásd a vízminőségről szóló fejezetben). Ez a stratégia teljes körűen támogatja ezen intézkedéseket, valamint a Duna régióhoz kötődő, egyéb európai és nemzetközi jogilag kötelező környezetvédelmi kezdeményezések végrehajtását.⁵⁹ Az alább felsorolt fellépések a már meglévő lépések kiegészítésének tekintendők.

A biológiai sokszínűség megőrzése és fenntartása, valamint a talaj és a táj minőségének javítása érdekében biztosítani kell a nemzeti szinten tervezett fellépésekkel való koordinációt is. A meglévő hálózatépítési, koordinációs és együttműködési eszközöket, nevezetesen az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap által kínált eszközöket, például a nemzeti vidéki hálózatokat és az Európai Vidékfejlesztési Hálózatot, teljes mértékben ki kell használni.

A biodiverzitás és a táj megőrzése

➤ **Fellépés – „A biodiverzitással kapcsolatos, 2050-re vonatkozó uniós koncepcióhoz és 2020-ig teljesítendő uniós célkitűzéshez való hozzájárulás.”** 2010-ben az Európai Tanács tavaszi ülésén az uniós kormányfők hosszú távú európai biodiverzitási koncepciót és kiemelt célkitűzést fogadtak el a 2010 utáni időszakra. Az Európai Bizottság jelenleg is dolgozik a 2020-ra kitűzött biodiverzitásra vonatkozó cél teljesítésének módjára vonatkozó stratégia kidolgozásán. A Duna-stratégiában szereplő fellépések teljes mértékben hozzájárulnak a biodiverzitásra vonatkozó 2010 utáni időszakról szóló uniós stratégia végrehajtásához, amelynek célja a biodiverzitás elvesztésének és az

⁵⁹ Említendő kezdeményezések: Ramsari Egyezmény, Alpok Egyezmény, Kárpátok Egyezmény és a nagy távolságra jutó, országhatárokon átterjedő levegőszennyezésről szóló egyezmény.

ökoszisztéma-szolgáltatások romlásának megállítása, valamint azok lehető legteljesebb helyreállítása.

- **Fellépés – „A Natura 2000 területek és egyéb védett területek hatékony kezelése.”** A madárvédelmi irányelv és az élőhelyvédelmi irányelv szerint Natura 2000 területté nyilvánított helyeknek, valamint egyéb védett területeknek elvileg saját intézkedési tervvel kell rendelkezniük, vagy másfajta szerződéses keretben kell működniük. A gyakorlatban azonban ez gyakran elszigetelten és nem elég hatékonyan megy végbe. Szükség van a transznacionális együttműködés (hálózatépítés) révén teljesíthető hatékonyan irányításra. A fellépés a védett területek/Natura 2000 területek tapasztalatcseréjére és kapacitásépítésére; a közösségi részvételre; a látogatókezelésre és az idegenforgalmi fejlesztésre; a koordinált intézkedési tervezésre, végrehajtásra és értékelésre terjed ki. Szintén elengedhetetlenül fontos, hogy a nyilvánosság – például a nemzeti ökológiai és vidéki hálózatok vagy az Európai Vidékfejlesztési Hálózat segítségével – jobban megismerje a Natura 2000 területeket és a védett területeket. A fellépést például a meglévő védett dunai területek hálózatán és a védett kárpátokbeli területek hálózatán keresztül lehetne végrehajtani. Az ALPARC⁶⁰ sikeres példával szolgálhat erre.
- ⇒ *Projekt példa – „A védett területek dunai hálózatának (DANUBEPARKS) kiépítése.”* Ezt a projektet a délkelet-európai transznacionális együttműködési program támogatja, célja pedig a dunai országok védett területeivel foglalkozó nemzeti közigazgatások közötti együttműködés, koordináció, konzultáció megvalósítása, valamint kapcsolataik és kompetenciáik megerősítése. A DANUBEPARKS-projekt és a bajorországi projektek, például a „Zöld Duna” között kapcsolatokat és szinergiákat kell kiépíteni, amelyeket megfelelően kell hasznosítani. (Vezető: Auen Park (Ausztria); határidő: 2012.)
- ⇒ *Projekt példa – „A Mura–Dráva–Duna Bioszféra-rezervátum teljes megvalósítása.”* Ha megvalósulna, ez lehetne Európa legnagyobb határokon átnyúló, védett, part menti vizes élőhelye, amely jó eséllyel felkerülhetne az UNESCO világörökségi listájára. A projekt támogatóinak arra kell összpontosítaniuk, hogy a rezervátum számára az öt part menti ország⁶¹ (Ausztria, Horvátország, Magyarország, Szerbia és Szlovénia) körében támogatót találjanak a védett terület kezelése, a kapacitásépítés, a lakosság tájékoztatása és a promóció, valamint a kapcsolódó helyi fejlesztési tevékenységek, többek között az idegenforgalom és a helyi termékek támogatása céljára.
- ⇒ *Projekt példa – „A Duna-deltához és hasonló védett területekhez kapcsolódó szakértelem biztosítása.”* Ez a kezdeményezés a Duna-delta és a hasonló védett területek személyzetére és szakértőire irányul, és célja a Duna-deltában megfigyelhető jelenségekhez, valamint a fekete-tengeri határterületi jelenségekhez kapcsolódó ismeretek, modellek és szimulációs folyamatok fejlesztése. A projekt képzési tevékenységekre, valamint doktori és posztdoktori tanulmányokra is kiterjed.
- **Fellépés – „A legértékesebb ökoszisztémák és veszélyeztetett állatfajok védelme és állományainak visszaállítása.”** Nagy szükség van a fennmaradó természetes ökoszisztémák, például a Duna-delta vagy a Kárpátok fokozott védelmére, a vizes élőhelyek helyreállítására, a megművelhetetlen területek erdősítésére, a marginális erdők védelmére, és a jelentősen érintett területek biomediaciójára a környezetvédelmi kutatások

⁶⁰ Az alpesi régió védett területeinek platformja.

⁶¹ Ez idáig csak Horvátország és Magyarország írta alá a rezervátum létrehozásáról szóló együttes nyilatkozatot.

támogatásával. Ugyanez a veszélyeztetett állatfajok, például a dunai tok⁶², a barna medve, a farkas, a hiúz, és a Duna-deltában élő vadló védelme szempontjából is elengedhetetlen. E fellépés fontos részét képezi az európai jelentőségű fajok és élőhelyek kutatása, számbavétele és megfigyelése. Az emberek közötti konfliktusok és a vadállatokkal való illegális kereskedelem kérdésével szintén foglalkozni kell.

- ⇒ *Projekt példa – „A természetes környezet, az állatvilág és a növényzet helyreállítása a Duna mentén.” A projekt a Felső-Dunához kapcsolódó projektekből – például a „Sváb-Duna-völgy” és „A Duna napos oldala” projektekből – származó tapasztalatokra épül. (Vezető: Bajorország.)*
- ⇒ *Projekt példa – „A Duna vízgyűjtő területén található őserdők azonosítása és védelme.” Európa legnagyobb érintetlen őserdei területei – Oroszországot nem számítva – a Duna régió területén találhatóak. Noha ezek az erdők ökoszisztéma-javak és -szolgáltatások sokaságát nyújtják, többnek bizonytalan a státusza és fakitermelés folyik a területükön. A projekt tevékenységei a régióban található őserdők azonosítására és a jelenlegi státuszuk értékelésére; a megőrzésükre szolgáló intézkedések kidolgozására, oktatásra és figyelemfelkeltésre, valamint kapacitásépítésre terjednek ki.*
- ⇒ *Projekt példa – „A genetikai állományra és génbankra vonatkozó Duna menti együttműködés előmozdítása és megőrzése.” A projekt a Duna-ártér jellemző gabona-, gyümölcs- és zöldségfajainak és azok változatainak génbankokban és gyűjteményekben (ex situ), valamint eredeti élőhelyükön (in situ) történő meghatározására és tanulmányozására irányul. Ezenkívül szükség van az ezekhez a fajokhoz és változataikhoz kötődő hagyományos mezőgazdasági módszerek gyűjtésére, megőrzésére/fenntartására és felélesztésére. E célok eléréséhez határokon átnyúló együttműködésre van szükség az olyan a génbankok között, amelyek a növényi genetikai erőforrások élelmiszer- és mezőgazdasági célú megőrzésével és fenntartásával foglalkoznak.*
- *Fellépés – „A Duna halászati hasznosítására vonatkozó egyezmény felülvizsgálatának időszerűségére vonatkozó együttes vizsgálat.” A Duna halászati hasznosítására vonatkozó egyezményt 1958-ban írták alá, és azóta is érvényben van. Az egyezményben azonban sem a terület közelmúltbeli geopolitikai változásai, sem a környezetvédelemmel és fenntartható halászattal kapcsolatos politikai fejlemények nem tükröződnek. Az egyezmény aláíróinak ezt kell megvizsgálniuk.*
- *Fellépés – „Környezetbarát infrastruktúra kialakítása a különböző biológiai-földrajzi régiók és élőhelyek összekapcsolása érdekében.” Az olyan élőhelyek (például a Natura 2000 területek), amelyek kapcsolatban állnak egymással, értékállóbbak, és így az ökoszisztéma-szolgáltatások megléte továbbra is biztosított. A fellépés a következőket foglalja magában: élőhelyek összekapcsolására szolgáló új módszerekre irányuló tudományos kutatás; megfelelő közösségekkel és az érdekelt felekkel történő konzultációk biztosítása; gondos és integrált területfejlesztés, amelynek célja a biodiverzitást támogató gazdasági beruházásokat és infrastrukturális fejlesztést szolgáló gyakorlatok és technológiák kidolgozása és alkalmazása. Az ökohidak, az ökológiai folyosók és az ökológiai fejlődés biztosítása részét képezhetné az infrastruktúra kiépítésére vonatkozó tervezésnek.*

⁶² A biodiverzitás vízi ökoszisztémákhoz közvetlenül kapcsolódó kérdéseit részletesebben lásd a 3. kiemelt kérdés fejezetében.

- ⇒ *Projekt példa – „Az al-dunai zöld folyosó befejezése.” Ez Európa legnagyobb szabású, vizes élőhelyek védelmére és helyreállítására irányuló projektje, amely Románia, Bulgária, Moldova és Ukrajna támogatásával jön létre. A tevékenységek a következőkre terjednek ki: a védett területek kezelésének javítása; a vizes élőhely helyreállításának előkészítése és végrehajtása, konzultáció a helyi érdekelt felekkel, valamint az ártereknek a folyó rendszerébe történő visszakapcsolására vonatkozó intézkedések megvalósítása; a kapcsolódó helyi fejlesztési tevékenységek támogatása, többek között az idegenforgalom és a helyi termékek fejlesztése terén.*
- ⇒ *Projekt példa – „Az Alpok–Kárpátok folyosó kialakítása.” E projekt célja, hogy a Bécs–Pozsony városi agglomeráció területén belül „áthidaló megoldások” és „zöld” hidak alkalmazásával visszaállítsa és javítsa a hagyományos vadfolyosó működését és átjárhatóságát a gímszarvasok, a hiúzok, a farkasok, és a medvék számára. Egy, Ausztria és Szlovákia együttműködésével lefolytatott, határokon átnyúló projekt már a végrehajtási szakaszba ért. (Vezető: Felső-Ausztria.)*
- ***Fellépés – „A invazív idegen fajok terjedésének csökkentése.”*** A fellépés keretében értékelnék a Duna régióban található invazív idegen fajok ökoszisztémákra gyakorolt hatását, e fajok fejlődésének szabályozására környezetbarát módszereket határoznának meg, ösztönöznék az invazív fajok populációinak szabályozására vagy kiirtására ökológiai szempontból megfelelő módszerek feltérképezését, valamint tájékoztatnák a lakosságot az ezen fajok okozta veszélyekről.
- ***Fellépés – „A peszticidek környezetbe jutásának csökkentése a Duna régióban.”*** A Duna régió peszticidekkel való szennyezésének csökkentése érdekében a Duna régió országainak előnyt kell kovácsolniuk a peszticidek fenntartható használatának elérését célzó közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról szóló irányelv⁶³ (peszticidekről szóló keretirányelv) lehetőségeiből. A peszticidekről szóló keretirányelv célokat és hatékony eljárásokat határoz meg mind a használt peszticidek összmenyiségének, mind pedig a toxicitásának csökkentésére. A fellépés célja a különösen a peszticidek általánosságban vagy egyes területeken való csökkentésére irányuló nagyszabású programok és koncepciók kidolgozása, valamint a peszticidek alkalmazására vonatkozó kiemelt helyszíni kezelés vagy korlátozások bevezetése, például ütközőzónák és kiegyenlítő területek kialakításával.
- ***Fellépés – „A forgalomból kivont peszticidek és egyéb forgalomból kivont vegyi anyagok biztonságos eltávolítása a Duna régió területén”,*** és az Egészségügyi Világszervezet (WHO) a forgalomból kivont peszticidek és egyéb forgalomból kivont vegyi anyagok gondos kezelése révén történő egészségfejlesztésről szóló határozatának végrehajtása, amelyet 2010 májusában Genfben, az Egészségügyi Világszervezet 63. közgyűlésén fogadtak el.
- ***Fellépés – „Funkcionális földrajzi területekre (vízgyűjtők, hegyláncok stb.) vonatkozó transznacionális területfejlesztési és -rendezési politikák előkészítése és végrehajtása.”*** Az ökoszisztémák és természeti kincsek megőrzése és ezzel együtt a fenntartható fejlődés perspektívájának hangsúlyozása hozzájárul az életminőség javításához és a helyi lakosság foglalkoztatási lehetőségeinek megteremtéséhez. A cél a védelemre összpontosuló koordinált területfejlesztési politikák kidolgozása, ugyanakkor a funkcionális földrajzi területek fenntartható fejlesztése az erősségekre és lehetőségeikre alapozva.

⁶³ 2009/128/EK irányelv.

⇒ *Projekt példa – A VASICA (Tervek és stratégiák a Kárpátok térségében) végrehajtása*, amelynek részét képezi a „Biorégió a Kárpátokban” projekt. A VASICA az első transznacionális területfejlesztési dokumentum, amely az egész Kárpátok területét felöleli. Fő célja a Kárpátok térségének mint gazdasági, társadalmi és környezetvédelmi fejlődés és fenntarthatóság jellemezte területnek a támogatása. A „Biorégió a Kárpátokban” a jövőben elősegíti a regionális fejlesztést, és javítja a Kárpátok régió ökológiai összeköttetését. (Vezető: Kárpátok Egyezmény, az ENSZ Környezetvédelmi Program [UNEP] Irodája.)

A talajminőség megőrzése és javítása

- **Fellépés – „A szilárd hulladék megfelelő kezelésének biztosítása.”** Nemzeti, regionális és helyi szinten integrált hulladékkezelési rendszereket kell bevezetni és megvalósítani. Szükség van hulladékkezelési központok kialakítására a kommunális és nem veszélyes hulladék kezelése érdekében, illetve az előírásoknak nem megfelelő hulladéklerakók, valamint az erősen szennyezett területek és illegális szeméttelpek rehabilitációjára és lezárására. A fellépés a hulladék csökkentésének és újrahasznosításának fontosságára való figyelemfelhívásra is kiterjed.
- **Fellépés – „A földfelszín borítására vonatkozó szabványos és kompatibilis információ transznacionális alapon történő létrehozása.”** Az egyik fő szolgáltatás, amely elérhetővé válik a globális környezetvédelmi és biztonsági megfigyelés (GMES) keretében⁶⁴ a szárazföld-figyelési szolgáltatás. A Duna régió szárazföldi erőforrásairól azonban meglehetősen kevés információ áll rendelkezésre. A fellépések tehát azokra a lehetőségekre összpontosulnak, amelyek révén a földfelszín borítására vonatkozó összehangolt információk összegyűjtése, és a földfelszín borítására vonatkozó szabványos és kompatibilis információk létrehozása transznacionális alapon megvalósulhat.
- **Fellépés – „A talajvédelem fontosságára való figyelemfelhívás.”** Ez a fellépés az Európai Föld- és Talajszövetséggel (ELSA) együttműködésben valósulna meg, amely 7 tagállamból több mint 100 tagot számlál⁶⁵. További partnerségek kezdeményezésére is sor kerülhet települési szinten és az oktatás különböző területein⁶⁶.
 - ⇒ *Projekt példa – „A talajvédelmi stratégia végrehajtása.”* A projekt célja a felelős, többfunkciós föld- és talajhasználat, illetve a regionális fejlesztéssel való összefonódások megvalósítása, továbbá az új irányítási eszközök és a „tanuló régió” koncepció kidolgozása. A projekt az Academia Danubiana e téren már folyamatban lévő munkájához kapcsolódna⁶⁷.

A levegő minőségének javítása

- **Fellépés – „A levegőszennyező anyagok csökkentése.”** A Duna régió minden országa aláírta a nagy távolságra jutó, országhatárokon áttérjedő levegőszennyezésről szóló

⁶⁴ A globális környezetvédelmi és biztonsági megfigyelés (GMES) az [Európai Bizottság](#) és az [Európai Űrügynökség](#) közös kezdeményezése, amelynek célja önálló és üzemszerűen működő Föld-megfigyelési kapacitás kifejlesztése.

⁶⁵ Az Egyesült Királyság, Hollandia, Németország, Svájc, Olaszország, Ausztria, Szlovákia, valamint a Cseh Köztársaság néhány települése.

⁶⁶ Az együttműködést az ARGE Donauländeren belül működő „A talajvédelmet kiemelt területnek tekintő ökológia” elnevezésű munkacsoporton keresztül lehetne növelni.

⁶⁷ Az Academia Danubiana a Duna régió egyetemeinek és egyéb intézményeinek tudományos és oktatási hálózatát összefogó intézmény.

egyezményt. Az egyezmény értelmében a régió levegőszennyező anyagainak szintjéről jelentést kell tenni. A fellépés az adatgyűjtésre és a csökkentési intézkedésekre irányulna.

⇒ *Projekt példa – „A Duna régió ökoszisztémáit érintő levegőszennyező anyagok kritikus terhelésének meghatározása GIS-adatbázis használatával.” E projekt kidolgozását a romániai Környezetvédelmi és Erdészeti Minisztérium végzi. Ennek keretében meghatározzák a levegőszennyező anyagok ülepedésének kritikus terhelését azok savasodást, eutrofizációt és a talajközeli ózonképződést okozó hatásaival együtt.*

A természeti kincsek, ökoszisztémák és az általuk nyújtott szolgáltatások értékéről szóló oktatás

➤ **Fellépés – „A nyilvánosság tudatosságának növelése, annak elismerése és népszerűsítése révén, hogy a természeti kincsek a fenntartható regionális fejlesztés mozgatórugói lehetnek.”** A fellépés azt a nézetet terjesztené, hogy a védett természet értékes kincs. A tervek szerint a fellépés részét képezné a környezetbarát, szelíd ökoturizmus népszerűsítése is.

⇒ *Projekt példa – „Az emberek és a Duna közötti kötelék kiépítése.” A projekt célja, hogy felhívja az emberek figyelmét a Duna adottságaira, és arra, hogy jobban törődjenek a folyó értékeivel és támogassák ezeket az értékeket. A projekt keretében kommunikációs kampányokat szerveznének, például a következő elemekkel: dunai hajókirándulás, dunai vándorkiállítás, Duna-film, Duna napi rendezvény, védett Duna menti területek meglátogatása stb. (Vezető: ICPDR; határidő: 2014.)*

➤ **Fellépés – „Gyermekek és fiatalok oktatása.”** Mivel a biodiverzitásra egyre nagyobb nyomás nehezedik, a természeti erőforrásokból pedig egyre kevesebb van, különösen fontos a fiatal nemzedékek oktatása. Ez az ökoszisztémák nyújtotta szolgáltatásokra, a természeti kincsek értékére és a biodiverzitás megőrzésének előnyeire terjedne ki. A fellépés egy részét a környezetvédelmi oktatásnak a dunai országok oktatási tanterveibe történő bevezetésének lehetne szentelni.

⇒ *Fellépési példa – „A dunai »erdei« iskolák hálózatának kiépítése.” Az erdei iskolák sikeresnek bizonyulnak például a magyar gyermekek oktatásában; ezt a gyakorlatot el lehetne terjeszteni. A projekt keretében meghatároznák a különleges környezeti és kulturális értékkel rendelkező Duna-szakaszokat, és különböző szintű képzést/programot dolgoznának ki az általános és középiskolák számára az ökoturizmus, a néphagyományok stb. terén. A hálózat elemeinek használatával különböző programokat, valamint kísérleti projekteket dolgoznának ki, amelyeket bevált gyakorlatokról szóló előadás követne.⁶⁸ (Vezető: Magyarország; határidő: 2014.)*

➤ **Fellépés – „A helyi hatóságok kapacitásépítése a környezetvédelemhez kapcsolódó feladatok terén.”** A helyi hatóságok fő feladata a környezetvédelemhez kapcsolódó feladatok – például a hulladékkezelés és a védett területek kezelése – végrehajtása. Gyakran előfordul, hogy nem rendelkeznek elegendő ismerettel és kapacitással ahhoz, hogy környezetvédelmi projekteket dolgozzanak ki. E fellépés keretében a helyi hatóságokat képzésben részesítenék, a régiók és városok problémamegoldását segítő szakértői csoportot, valamint a bevált gyakorlatok cseréjére szolgáló hálózatokat hoznának létre.

⁶⁸ Szinergiákat keresnének a „Dunai kincsesláda: gyermekek és fiatalok felfedezik a világ legnemzetközibb folyóját” című projekttel, amelyet a Naturschutz Bayern e.V. dolgozott ki.

C) A JÓLÉT MEGTEREMTÉSE A DUNA RÉGIÓBAN

A JÓLÉT MEGTEREMTÉSE A DUNA RÉGIÓBAN

E pillér fő témái az innováció, az információs társadalom, a vállalkozások versenyképessége, az oktatás, a munkaerőpiac és a marginalizálódott közösségek. Az általános cél a Duna régióbeli jólét növelése. Ehhez az kell, hogy a régió keresztül húzódó markáns választóvonalat – amely az e fellépések által érintett több területen megmutatkozik – az együttműködés javítása révén sikerüljön csökkenteni. Ez az együttműködés a jogi szabályozás javítására, tapasztalatcserére és közös projektek végrehajtására terjed ki.

A következő három kiemelt kérdésre irányul: (1) a tudásalapú társadalom kialakítása kutatás, oktatás és információs technológiák segítségével; (2) a vállalkozások versenyképességének támogatása; valamint (3) az emberekbe és készségekbe történő befektetés (az oktatás és képzés, a munkaerőpiac és a marginalizálódott közösségek ösztönzése révén).

Ez a pillér jelentősen támogatja az Európa 2020 stratégiát.

1. Hozzájárul az intelligens növekedéshez, mivel e célkitűzés minden területét megerősíti: az innovációt az ötletek eladható termékeké és szolgáltatásokká alakítására vonatkozó keretfeltételek javítása révén; az oktatást a régió humán tőkéjének fejlesztése révén; a digitális társadalmat pedig az internet-hozzáférés és az e-tartalmak elérhetőségének javítása révén.
2. Hozzájárul a fenntartható növekedéshez, mivel az innováció és az új technológiák támogatják az éghajlatváltozás elleni küzdelmet, az energiahatékonyság növelését és a közlekedésből származó szennyezés csökkentését. A vállalkozások versenyképességére vonatkozó kiemelt kérdés mindemellett javítani fogja az üzleti környezetet, különösen a kkv-k számára.
3. A pillér hozzájárul az inkluzív növekedéshez, mivel az oktatás is képzés révén megerősíti a humán tőkét. Ennek alapján a makrorégió munkaerőpiaca is fejlődik. A pillér a szegénység elleni harcra is hangsúlyt fektet, különösen a marginalizálódott közösségek vonatkozásában.

Ezeket a kiemelt kérdéseket egyéb szakpolitikai területekkel együtt kell vizsgálni. A stratégia támogatja az integrált megközelítést. A vállalkozások versenyképességének javítása például kedvező hatással van a gazdaságra és a munkaerőpiacra, de egyensúlyba kell hozni a városok és régiók vonzereje, a polgárok életminősége és a környezet tekintetében. Ezeket a hatásokat nem elszigetelve, hanem holisztikus szemlélettel kell vizsgálni, és így kialakítani a leginkább fenntartható megoldást.

Példák a régióra vonatkozó finanszírozásra

A strukturális alapokból⁶⁹ a 2007–2013 közötti időszakra⁷⁰ előirányzott kiadások

Kutatás, innováció és vállalkozói készség 13,9 milliárd EUR

Innováció a vállalkozásokban	5,1 milliárd EUR
KTF-infrastruktúrák	2,6 milliárd EUR
Technológiaátadás	1,4 milliárd EUR
Kutatási központokban végzett KTF-tevékenységek	0,9 milliárd EUR
Egyéb	3,9 milliárd EUR

Információs társadalom 3,6 milliárd EUR

Szolgáltatások és alkalmazások	1,8 milliárd EUR
Technológiák és infrastruktúrák	1,4 milliárd EUR
Egyéb	0,4 milliárd EUR

Humán tőke 13,0 milliárd EUR

A munkavállalók képzése	3,0 milliárd EUR
Munkaerőpiacra való bejutás	3,4 milliárd EUR
Oktatás és oktatási rendszerek	3,5 milliárd EUR
Egész életen át tartó tanulás	1,6 milliárd EUR
Egyéb	1,5 milliárd EUR

Befogadás 7,6 milliárd EUR

Társadalmi befogadás	1,6 milliárd EUR
Egészségügyi infrastruktúra	2,2 milliárd EUR
Oktatási infrastruktúra	1,8 milliárd EUR
Egyéb	2,0 milliárd EUR

Egyéb finanszírozási források

Ehhez a pillérhez egyéb uniós programok is hozzájárulnak, különösen a következők: a 7. kutatási keretprogram, az előcsatlakozási támogatási eszköz (IPA), nemzeti, határokon átnyúló együttműködési programok és több kedvezményezett országhoz kapcsolódó program, az Európai Szomszédosági és Partnerségi Támogatási Eszköz (ENPI) több programja (például a regionális programok vagy a határokon átnyúló együttműködési programok), az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA), az Európai Halászati Alap (EHA), valamint a versenyképességi és innovációs keretprogram. A nemzeti, regionális és helyi szakpolitikák szintén fontos projekteket finanszíroznak. Ezenkívül számos projekt részesült már jelentős finanszírozásban a különböző nemzetközi és kétoldalú pénzügyi intézetek, például az Európai Beruházási Bank (EBB), az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD), a Világbank és

⁶⁹ Az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) – ideértve a határokon átnyúló együttműködést –, a Kohéziós Alap és az Európai Szociális Alap a tagállamok számára. Az előcsatlakozási támogatási eszköz és az Európai Szomszédosági és Partnerségi Támogatási Eszköz (ENPI) nem tartozik ide.

⁷⁰ A strukturális alapok felhasználása az egyedi operatív programoktól függ, amelyeket az Európai Bizottság a megfelelő tagállamokkal/régiókkal szoros együttműködésben dolgozott ki és fogadott el a 2007–2013. évi programozási időszak kezdetén. Ezek a megfelelő operatív programokban meghatározott kiemelt területektől és intézkedésektől/fellépésektől függően lehetőséget biztosítanak egyedi fellépések/projektek finanszírozására.

az Európa Tanács Fejlesztési Bankja (CEB) és egyéb hitelezők hitelnyújtása és/vagy társfinanszírozása révén.

Nemrégiben további lépéseket tettek annak érdekében, hogy a Nyugat-Balkán országai részére a támogatási és hitelnyújtási eszközöket a nyugat-balkáni beruházási kereten (WBIF)⁷¹ keresztül jobban koordinálják és összefogják. A Moldovai Köztársaság és Ukrajna esetében a WBIF-hez hasonló eszköz, a szomszédsági beruházási keret működik.

⁷¹ A nyugat-balkáni beruházási keret (WBIF) a tagjelölt és potenciális tagjelölt országok számára nyújtott támogatásokat és hiteleket összefogó eszköz.

7) TUDÁSALAPÚ TÁRSADALOM KIALAKÍTÁSA A KUTATÁS, OKTATÁS ÉS AZ INFORMÁCIÓS TECHNOLÓGIÁK SEGÍTSÉGÉVEL

A kérdés bemutatása

A társadalom azon képessége, hogy tudást tud létrehozni és hasznosítani tudja, a haladás és a növekedés kulcsfontosságú tényezője. A tudásra alapozott társadalomnak versenyképes kutatási és oktatási infrastruktúrára, az innovációt támogató és elősegítő intézményekre, valamint nagy teljesítményű információs és kommunikációs technológiákra van szüksége. Ezek a keretfeltételek a Duna régió egészében jelentősen eltérnek, de általánosságban az EU-27 szintje alatt maradnak. Ezen a területen az Európai Szociális Alapot (ESZA) szélesebb körben lehetne alkalmazni a fellépések és projektek támogatására.

Az európai innováció előrehaladásáról szóló jelentés a régió néhány országát a „vezető innovátorok” közé sorolja, más országokat viszont csupán a „követő innovátorok” kategóriájába helyez. A felsőfokú oktatás minősége és a globalizált oktatási környezetben elért versenyképes pozíció esetében hasonló megosztottság figyelhető meg. A kutatói mobilitás (diákok, diplomások és felsőoktatási személyzet) témájában végzett vizsgálatok szerint a délkelet-európai országok hátrányban vannak más uniós országokkal szemben, különösen a nemzetközi kutatási mobilitás és a kétoldalú K+F együttműködések vonzásának tekintetében. Bár nagy eltérések vannak, a régiót tartós és intenzív kereskedelmi kapcsolatok, valamint közös történelmi és politikai fejlemények kötik össze, ami jó alapot jelent az együttműködéshez.

Az információs és kommunikációs technológia alkalmazása különösen elősegítheti a növekedést a Duna régióban. Gyors korszerűsítéssel lehetőség nyílik a legkorszerűbb technológia használatára, kikerülve így a közbeeső lépéseket. A magán- és a közszféra gyors fejlődésnek indulna, és hatékonyabb szolgáltatásokat nyújtana például az e-kormányzat, az e-üzlet, az e-oktatás és az e-egészségügy révén, vagy a közlekedési infrastruktúra intelligens, komodális használatával, amelyet olyan technológiákkal támogatnának, mint például a folyami információs szolgáltatások vagy az e-fuvarozás. Sokkal hatékonyabb módon történhetne a vállalkozások, a felsőoktatás, a közigazgatás és a polgárok közötti információ- és ismeretcsere. Ezt felismerve az Európa 2020 stratégia hangsúlyozza az információs és kommunikációs technológiák⁷² teljes körű használatának fontosságát annak érdekében, hogy az innovatív ötletekből olyan új termékek és szolgáltatások jöhessenek létre, amelyek növekedést és minőségi munkahelyeket eredményeznek, valamint segítenek az európai és globális társadalmi problémák megoldásában. Az Európai Bizottság az egészséges és aktív időskort választotta az első olyan kihívásként, amellyel az Innovatív Unióról szóló 2010. október 6-i közleményében⁷³ bemutatott európai innovációs partnerség segítségével kívának megküzdeni. Mindezt azonban a valós tényekkel kell szembeállítani, amelyek szerint az

⁷² A polgárok és a vállalkozások információs társadalomban való részvétele az információs és kommunikációs technológiákhoz való hozzáféréstől függ. Az embereknek számítógépes hozzáférésre, jó internetkapcsolatra, és az elektronikus tartalmakhoz/e-szolgáltatásokhoz való hozzáférésre van szükségük. Az Európai Unió a következő célokat határozta meg az EU 2020 stratégiában: (1) 2013-ig mindenkinek szélessávú internet-hozzáférést kell biztosítani; (2) 2020-ig pedig mindenki számára ennél is sokkal gyorsabb, legalább 30 Mbps sebességű internet-hozzáférést kell biztosítani; emellett (3) az európai háztartások legalább fele pedig a 100 Mbps-t meghaladó internetkapcsolatra szóló előfizetéssel kell, hogy rendelkezzen 2020-ig.

⁷³ http://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/innovation-union-communication_en.pdf.

információs és kommunikációs technológiákra vonatkozó mutatók, például a háztartások internet-hozzáférése vagy a szélessáv elterjedtsége a Duna régió egyes részein alacsony, ami arra hívja fel a figyelmet, hogy ezen a téren beruházásra és együttműködésre van szükség.⁷⁴

A Duna régió egyedi vonásai

Mivel a Duna régióban az innovációs és ikt-mutatók tekintetében polarizálódás tapasztalható, elő kell mozdítani a kutatási infrastruktúrára irányuló terjesztési mechanizmusokat, valamint a célzott támogatásokat. A kutatás-fejlesztési kiválóság ösztönzése érdekében fokozni kell a tudásszolgáltatók, a cégek és a közsféra közötti együttműködést, valamint ösztönzőket kell kidolgozni a szorosabb együttműködés elősegítésére. Ahhoz, hogy a régióban ösztönözzék a kutatás-fejlesztést, valamint hogy a régió a lehető legjobban ki tudja használni az Európai Kutatási Térség adta lehetőségeket, a nemzeti és a regionális források kedvezőbb koordinációjára van szükség. A meglévő kétoldalú megállapodásokat kell felhasználni, és többoldalú koordinációval továbbfejleszteni. Ezt az együttműködést a földrajzi közelség vagy a kiválósági területek szerint kell megszervezni. Az együttműködést a már meglévő struktúrákra, például a Dunai Rektorok Konferenciájára⁷⁵, és az alrégiók számára kidolgozott tapasztalatokra, például az SEE-ERA net plus⁷⁶ kutatási programra kell építeni.

Fellépések

Az itt javasolt fellépések az európai digitális menetrend több pillérével összhangban állnak, különösen a „Nagy sebességű és szupergyors internet-hozzáférés” elnevezésű 4. pillérrel, a „Kutatás és innováció” elnevezésű 5. pillérrel, „A digitális jártasság, a digitális készségek és a digitális inklúzió javítása” elnevezésű 6. pillérrel, valamint „Az IKT előnyei az uniós társadalom számára” elnevezésű 7. pillérrel.

➤ **Fellépés – „Együttműködés az »Európa 2020 stratégia Innovatív Uniója⁷⁷« elnevezésű kiemelt kezdeményezés Duna régióban történő végrehajtása során”,** valamint végső soron az Európa 2020 stratégia célkitűzéseinek teljesítésére irányuló folyamat nyomon követése a K+F, az innováció, a vállalkozói képesség és az oktatás terén.

⇒ *Projekt példa – „Az intelligens regionális szakosodási stratégiák szakértői értékelési mechanizmusának létrehozása”⁷⁸ a regionális együttműködés elősegítése, valamint a*

⁷⁴ 2009-ben a háztartások internet-hozzáférése az Európai Unióban (a teljes népesség százalékaként számítva) 65 %-ot ért el, a Duna régióban azonban ez az érték sokkal alacsonyabb volt (például Bulgáriában és Romániában 30 %). A szélessávú internet esetében míg a vezetékes szélessáv elterjedtsége 23 % volt az EU-ban (a vezetékes szélessávú vonalak száma 100 lakosra számítva, beleértve a háztartásokat és a vállalkozásokat is), a Duna régió országaiban ez az érték sokkal alacsonyabb volt (például Bulgáriában és Szlovákiában 11 %, Romániában pedig 12 %).

⁷⁵ A dunai rektorok konferenciája 13 ország 51 tagintézményét tömöríti, amelyek azonban nem rendelkeznek közös pénzügyi és intézményi erőforrásokkal.

⁷⁶ A SEE-ERA-Net plus olyan hálózatépítési projekt, amelynek célja, hogy a meglévő nemzeti, kétoldalú és regionális KTF-programokon belül folytatott kutatási tevékenységek összekapcsolása révén az Európai Kutatási Terület keretében összefogja az uniós tagállamokat és a délkelet-európai országokat. (<http://plus.see-era.net/start.html>.)

⁷⁷ „Innovatív Unió”: ötletekből munkahelyek, környezetkímélő gazdasági növekedés és társadalmi haladás (<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/1288&format=HTML&aged=1&language=HU&guiLanguage=en>).

⁷⁸ Az Európai Bizottságnak az Európa 2020 keretei közötti intelligens növekedéshez hozzájáruló regionális politikáról szóló közleménye (http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/smart_growth/comm2010_553_en.pdf).

szakpolitikai törekvések és a pénzügyi források átfedésének és elaprózódásának elkerülése érdekében. Az értékelésben a Duna régió kutatás-fejlesztési/oktatási intézményeinek szakértői és a Duna régió kormányzatainak politikai döntéshozói vehetnének részt. Adott esetben az intelligens szakosodás egyik fő témájával, a „kritikus tömeg” kérdésével lehetne foglalkozni a Duna régió szintjén. (Vezető: a Közös Kutatóközpont javaslata szerint.)

➤ **Fellépés – „A nemzeti, regionális és uniós források kedvezőbb koordinációja a Duna régió sajátos kutatási területein, a kutatás-fejlesztési kiválóság ösztönzése érdekében.”**

Az innovációs szakpolitikáknak, eszközöknek és finanszírozási programoknak a kiválóságot és az intelligens szakosodást kell támogatniuk, azaz a Duna régió fő kihívásaira kell helyezniük a hangsúlyt, és a régió hosszú távú versenyképes fejlődése szempontjából fontos területeken kell fejleszteniük a kutatás legerősebb ágazatait. A meglévő nemzeti, regionális és uniós programokat, például a strukturális alapok programjait, a vidékfejlesztési alapokat, a 7. K+F keretprogramot, a versenyképességi és innovációs keretprogramot, valamint a stratégiai energiatechnológiai tervet a lehető legmegfelelőbbben kell felhasználni. Koordinációra van szükség, amelynek keretében a tagjelölt országokban és a potenciális tagjelölt országokban kezdeményezéseket indítanának el.

⇒ **Projekt példa – „Dunai kutatási terület kialakítása a források koordinációja révén.”**

A projekt a meglévő nemzeti és regionális kutatási alapok finanszírozásával alakítja ki a dunai kutatási területet. A meglévő kezdeményezések, például a SEE-ERA net plus jó példaként szolgál erre. A projekt keretében közösen határozzák meg a Duna régió számára különös jelentőséggel bíró kutatási területeket⁷⁹, és projektfelhívásokat dolgoznak ki. A projekt keretében regionális kiválósági központokat is kijelölnek. Különös hangsúlyt helyeznek a tagállamokban vagy nem a tagállamokban működő lehetséges kutatási partnerek intézményi és kutatási kapacitásának növelésére. A munka a már meglévő kezdeményezések és intézmények lehető legmegfelelőbb hasznosítására épül.⁸⁰ (Vezető: a Kutatási és Innovációs Főigazgatóság javaslata szerint Magyarország.)

➤ **Fellépés – „A kutatási infrastruktúra kapacitásának megerősítése.”** A cél a regionális innovációs rendszerek korszerűsítése, a kutatási infrastruktúra kapacitásának megerősítése és a meglévő tudományos alapítványok megfelelőbb összekapcsolása az innováció feltételeinek javítása érdekében. Ahol hiányzik a versenyképes kutatási infrastruktúra, ott új infrastruktúrát hoznának létre. A régióban meglévő uniós és nemzeti programokat és kezdeményezéseket használnák kiindulási alapként.

⇒ **Projekt példa – „Közös nemzetközi kutatási központok létrehozása magas szintű kutatások céljaira.”** A központok világszintű tudósokat vonzanak, és kutatási infrastruktúrát biztosítanak az olyan területeken, ahol ez hiányzik. Románia kísérleti

⁷⁹ A Duna régió jelentős érdeklődésre számot tartó fő kutatási területe többek között a fenntartható közlekedési megoldások, a kockázatmegelőzés és kockázatkezelés, a vízügy, az éghajlatváltozás, az erdészet, valamint az ökológiailag hatékony és megújuló energia, a környezetbarát technológiák vagy az ikt.

⁸⁰ Meglévő, 7. keretprogramhoz (FP7) kapcsolódó tevékenységek például az ERA-WIDE, a nyugat-balkáni országok irányító platformja, a Marie Curie-ösztöndíjak, a nemzetközi kutatási munkaerőcsere rendszer (IRSES) vagy az Euraxess Szolgáltató Központok. A tevékenységek kapacitásépítési programokra – például a „Tudásrégiók és kutatási potenciál” programra – valamint ezek kapcsolódó klaszterhálózataira – például az „élelmiszerklaszter-kezdeményezésre” – is épülnek. Az előcsatlakozási támogatási eszköz tagjelölt országok és potenciális tagjelölt országok kutatási kapacitásának megerősítésére vonatkozó kezdeményezéseit adott esetben használni fogják.

projektet javasol egy dunai kutatási témákkal foglalkozó kutatási központ létrehozására. (Vezető: Románia.)

➤ **Fellépés – „Az egyetemek és kutatási létesítmények közötti együttműködés megerősítése, és a kutatási és oktatási eredmények fejlesztése az egyedi jellemzők középpontba állításával.”** A Duna régió egyetemeinek és kutatási intézeteinek szorosabb együttműködést kell kialakítaniuk a különféle területeken, például meg kell vizsgálni a régió meglévő oktatási és kutatási programjait, és közös érdekeket képviselő közös programokat, diákokat és kutatókat célzó mobilitási rendszereket, közös kutatási projekteket kell kidolgozni, és a bevált gyakorlatokat meg kell osztani (például a bolognai folyamat végrehajtásának terén), vagy új egyetemi célcsoportok számára innovatív oktatási programokat (például időseknek szóló egész életen át tartó tanulási programokat) kell kidolgozni. A jövőbeli együttműködést meglévő programokra, például az uniós Erasmus és Erasmus Mundus, Leonardo da Vinci és Jean Monet programokra kell építeni, és a lehető legjobban ki kell használni a meglévő struktúrákat, mint például Dunai Rektorok Konferenciáját.⁸¹

⇒ *Projekt példa – „A diák- és kutatócsere előmozdítása a Duna régióban.” A BAYHOST⁸² projekt ösztöndíjprogramokkal és projekkel segíti, határozza meg és koordinálja a diákok és kutatók cseréjét Közép-, Kelet- és Délkelet-Európában. A BAYHOST Duna-fórumának célja ezenfelül a Duna régió országaiban működő munkaügyi szolgálatok közötti információcsere, amelynek keretében a bevált gyakorlatok és sikertörténetek megosztására kerül sor. (Vezető: Bajorország.)*

⇒ *Projekt példa – „A Duna régió egyedi vonásainak hangsúlyozása az egyetemi programok tantervében.” A budapesti Andrassy Egyetem kísérleti projektekre tesz javaslatot.⁸³ A projekt egyedi hozzáadott értéke abban állhat, hogy a régió más egyetemeivel közös tanulmányi programokat lehetne kidolgozni a Duna régió szempontjából lényeges témákban. Uniós programokat, például a TEMPUS vagy a Jean Monet programot használnák fel. (Vezető: a budapesti Andrassy Egyetem.)*

➤ **Fellépés – „Az információs és kommunikációs technológiák Duna régióbeli szolgáltatásának és igénybevételének javítására irányuló stratégiák kidolgozása és végrehajtása.”** A fellépés különös hangsúlyt helyez a szélessávú internet elterjedtségének vidéki területeken történő növelésére. A társadalom egyes rétegeinek, például azoknak a csoportoknak, amelyek kevés ikt-t vesznek igénybe, és amelyeknek nincs hozzáférésük vagy különleges képzési szükségletei vannak, különösen szükségük van célzott ikt-politikákra. Figyelembe véve, hogy az európai lakosság 30 %-a egyáltalán nem vagy nem rendszeresen használ internetet, a digitális jártasságot az Európa 2020 és az európai digitális menetrend kiemelt prioritásként határozza meg.⁸⁴

⁸¹ Példák meglévő intézményekre és kezdeményezésekre: a Dunai Rektorok Konferenciája, amely a Duna régió egyetemeit köti össze (www.d-r-c.org), az Alpok-adriai Egyetemek Rektorainak Konferenciája, az Európai Élettudományi Egyetemek Szövetségének Regionális Közép- és Délkelet-Európai Hálózata (ICA – CASEE), és a Salzburg Csoport.

⁸² A BAYHOST a Bajor Főiskola kelet-európai kapcsolatokért felelős szervezetének rövidítése.

⁸³ A budapesti német tanítási nyelvű Andrassy Egyetem Duna-intézetként működik (www.andrassyuni.hu).

⁸⁴ Célközönségként kezelendő kirekesztett csoportnak számítanak például az alacsony jövedelműek, az idősek, a fogyatékosokkal élők, a marginalizálódott fiatalok, a migránsok és egyéb csoportok, például a romák.

- ⇒ *Projekt példa – „Az információs társadalom előmozdítása az elmaradott vagy vidéki területeken, a meglévő projektekre építve⁸⁵.” A projekt úgy valósulna meg, hogy a Duna régió érdekelt feleit a meglévő uniós projektekhez⁸⁶ való csatlakozásra ösztönöznék.*
- ⇒ *Projekt példa – „Az információs társadalom előmozdítása a kkv-kban, a meglévő projektekre építve.⁸⁷” A projekt úgy valósulna meg, hogy a Duna régió érdekelt feleit arra ösztönöznék, hogy a meglévő uniós projektekre alapozzanak⁸⁸.*
- ⇒ *Projekt példa – „A lakosság, különösen az előnyt élvező célcsoportok, például az alacsony jövedelműek, idősek és fogyatékossgal élők ikt-re vonatkozó képzése.” Az e-Magyarország nyilvános internet-hozzáférési pontok, amelyek több projekt keretét adják, példaként szolgálhatnak ezen a területen. Többek között az e-tanácsadók program is ikt-képzést nyújt, és ezzel támogatja a lakosság digitális kompetenciáját. (Vezető: Magyarország.)*
- **Fellépés – „Internet-stratégiák készítése.”** Ezek a stratégiák az internet-hozzáférés elérhetőségével, az internetes véleménynyilvánítás szabadságával, a kritikus infrastruktúrák védelmével és az ezekhez hasonló kérdésekkel foglalkoznának.
- **Fellépés – „E-tartalmak és e-szolgáltatások használata az állami- és magánszolgáltatások hatékonyságának javítása érdekében.”** Az információs és kommunikációs technológiák, pontosabban az e-kormányzat, az e-oktatás, az e-kultúra, az e-vállalkozás, és az e-befogadás – amelyek az aktív és egészséges idősor és a független élet kialakításában is szerepet játszanak –, gyorsabbá, hatékonyabbá és elérhetőbbé tehetik az közszolgáltatásokat, ezzel erőforrásokat takaríthatnak meg mind a szolgáltatók, mind a felhasználók számára. Hangsúlyt kell fektetni a technikai infrastruktúra, például a szélessávú internet és a technikai eszközök hozzáférhetőségére, a kapacitásépítésre, valamint az e-tartalom megtervezésére és megvalósítására vonatkozó bevált gyakorlatok nemzeti és regionális szintű cseréjére, például az információs és kommunikációs technológiák kompetenciaközpontján keresztül. A lehető legmegelőbbben kell felhasználni az uniós alapokat (a strukturális alapokat, az uniós gazdaságélénkítő csomagot⁸⁹, vagy az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapot). A szétszórtan elhelyezkedő távoli régiókban főként a műholdas kommunikációt lehetne használni a

⁸⁵ A CADSES-program (INTERREG IIIB) két fontos projekthez nyújtott finanszírozást ezen a területen: a TELEACCESS (telekommunikációs központok létesítése az információs társadalomhoz való hozzáférés támogatásához a vidéki területeken) és az EMBRACE (kkv-k hálózata, amely tagjainak eszközöket, például e-kereskedelmi lehetőségeket bocsát rendelkezésére) projekthez.

⁸⁶ Különösen a versenyképességi és innovációs keretprogram ad lehetőséget arra, hogy a meglévő projektekhez partnerek csatlakozzanak.

⁸⁷ A CADSES-program (INTERREG IIIB) két fontos projekthez nyújtott finanszírozást ezen a területen: az EMBRACE (kkv-k hálózata, amely tagjainak eszközöket, például e-kereskedelmi lehetőségeket bocsát rendelkezésére) és az ELISA (e-tanulási platform kkv-k számára) projekthez. A versenyképességi és innovációs keretprogram (CIP) ikt-szakpolitikát támogató programja ezenkívül támogatja az RFID-ROI-SME (rádiófrekvenciás azonosítás – befektetés megtérülése – kkv) projektet, amelynek célja az európai kkv-k figyelmének felhívása a rádiófrekvenciás azonosításban rejlő lehetőségekre, amelyek segítenék a kkv-k globális versenybe történő integrációját, ugyanakkor fokoznák azok termelékenységét.

⁸⁸ Különösen a versenyképességi és innovációs keretprogram, a PROGRESS és az LLL ad lehetőséget arra, hogy a meglévő projektekhez partnerek csatlakozzanak.

⁸⁹ Az uniós gazdaságélénkítő csomag körülbelül 360 millió EUR-t irányzott elő a vidéki területek szélessávú kommunikációjának fejlesztésére (az EU-27 országaiban). E csomag célja, hogy 2010-ig vagy legkésőbb 2013-ig 100 %-osra növelje a szélessávú lefedettséget az Unióban.

„Galileo fejlett innovációs szolgáltatások (GAINS)”⁹⁰ projekt révén. Az energiahálózatok, illetve a közlekedési és telekommunikációs hálózatok közötti szinergiákat szintén javítani kell, hogy csökkenjenek a szélessávú internet beszerelésének költségei.

- ⇒ *Projekt példa – „Az elektronikus aláírás/e-személyazonosság szélesebb körben való használata az e-kereskedelem és az e-adminisztráció terén” a Duna régió hatóságainak együttműködésével, és a 2008. novemberi e-aláírásról és e-hitelesítésről szóló cselekvési tervvel összhangban*⁹¹. E projekt további célja az elektronikus aláírások és hitelesítési alkalmazások határokon átnyúló interoperabilitásának biztosítása a nagyszabású kísérleti projekt, a STORK nyomán, amelyben a régió több tagállama is partnerként vesz részt⁹². A projekt lehetővé tenné, hogy a közszolgáltatásokat a régióban költséghatékonyan és a célnak megfelelőbb módon biztosíthassák. A S.A.F.E projekt tapasztalatai különösen a végrehajtási szakasz szempontjából lehetnek hasznosak.⁹³ (Vezető: Szlovénia javaslata szerint.)
- ⇒ *Projekt példa – „Az e-kormányzat szolgáltatások elérhetőségének előmozdítása a régióban.”* A projekt az egész régió katalizátoraként szolgálhatna, például a PEPPOL (páneurópai online közbeszerzés) projekt és egyéb, határokon átnyúló e-beszerzés népszerűsítésére és elősegítésére kidolgozott projekteken keresztül.⁹⁴ Erről a projektről az elektronikus kormányzásról szóló miniszteri nyilatkozaton⁹⁵ és a hamarosan megjelenő uniós elektronikus kormányzásról szóló cselekvési terven keresztül lehet általános képet kapni. (Vezető: Szlovénia javaslata szerint Baden-Württemberg.)
- ⇒ *Projekt példa – „Az e-egészségügyi szolgáltatások elérhetőségének előmozdítása a régióban.”* A Duna régióknak az epSOS nagyszabású kísérleti projekt⁹⁶ (célja a betegkártonok és e-receptek nemzeti határokon átnyúló interoperabilitásának kidolgozása, tesztelése és hitelesítése), valamint aNetc@rds projekt⁹⁷ (célja a nem tervezett külföldi egészségügyi szolgáltatások igénybevétele és az ehhez kapcsolódó költségek megtérítésének lehetővé tétele) előzetes eredményeinek megisméltésére és meghaladására kell törekednie. Ez hozzájárulna a megbízhatósághoz, fokozná az egészségügyi ellátás hatékonyságát és támogatná a gazdaságot. Ez a fellépés különösen fontos szerepet játszana, mivel a Duna régióban jelentős az idegenforgalom és a térség polgárainak mobilitása. (Vezető: az Információs Társadalmi és Médiaügyi Főigazgatóság javaslata szerint.)

➤ **Fellépés – „Az innovatív termék- és szolgáltatásötletek megjelenésének ösztönzése és széles körű validálása az információs társadalom területén, az élő laboratóriumok**

⁹⁰ A „Galileo fejlett innovációs szolgáltatások (GAINS)” projekt (amely a 7. uniós kutatási keretprogram társfinanszírozásával folyik) célja az „innovációs sztráda” koordinált Galileo downstream alkalmazású innovációs szolgáltatások jól működő folyamatoként való megvalósítása három fő szakaszban: az elgondolás felismerése, a termék és a szolgáltatások kifejlesztése, illetve új vállalkozások létrehozása.

⁹¹ COM(2008) 798, 2008.11.28.

⁹² www.eid-stork.eu.

⁹³ S.A.F.E. – Biztonságos hozzáférés a szövetségi e-igazságszolgáltatáshoz/e-kormányzathoz.

⁹⁴ www.peppol.eu.

⁹⁵ 2009. november, <http://www.egov2009.se/wp-content/uploads/Ministerial-Declaration-on-eGovernment.pdf>.

⁹⁶ www.epsos.eu.

⁹⁷ www.netcards-project.com.

koncepció segítségével.” A vállalkozások, egyetemek és a közigazgatási intézmények közösen fejlesztenek ki új termékeket az élő laboratóriumok révén, amelynek során már az igen korai szakaszokba, többek között a tervezésbe is bevonják a vásárlókat/felhasználókat. Az új kutatási és piaci fejleményekre nyitott, lakosság- és emberközpontú megközelítéssel kezdetben a régió hasonló igényű vagy tulajdonságú részeit lehetne megcélozni, később pedig adott esetben szélesebb körben alkalmazni.

⇒ *Projekt példa – „Az innováció és az üzleti siker új piacokon való népszerűsítése.” A projekt célja szélesebb körű innovációs kultúra új piacokon való kialakításának elősegítése és támogatása, ideértve az új piacok létrehozására irányuló kezdeményezéseket, új technológiák elterjesztését, a szellemi tulajdon védelmének és normáinak támogatását, valamint az innovációra vonatkozó új szabályozási javaslatok hatásvizsgálatát.*

8) A VÁLLALKOZÁSOK VERSENYKÉPESSÉGÉNEK, BELEÉRTVE A VÁLLALKOZÁSOK KÖZÖTTI REGIONÁLIS EGYÜTTMŰKÖDÉSEK (KLASZTEREK) FEJLESZTÉSÉNEK TÁMOGATÁSA

A kérdés bemutatása

E makrorégió területén van néhány olyan terület, amely Európa legkiemelkedőbb teljesítményű régiói közé tartozik, más régiók ugyanakkor jelentős hátránnyal küzdenek. A vezető régiókban az innováció támogatására erős és jól megalapozott rendszerek léteznek, más régiókban azonban az intézmények és a keretfeltételek hiányoznak, csak nemrégiben jöttek létre vagy reformok előtt állnak. A mezőgazdaság, valamint a vidéki és hagyományos vállalkozások szilárd alapokkal és pozícióval rendelkeznek ahhoz, hogy előnyt kovácsolhassanak a technológiai és szervezeti modernizációból. A régió növekedési potenciáljának minél hatékonyabb kihasználásához és az ágazatok versenyképességének támogatásához javítani és egységesíteni kell a keretfeltételeket. Ez sokféleképpen érhető el.

A különböző ágazatokban az innovációt és vállalkozásokat támogató intézmények között hosszú távú, transznacionális hálózatokat kell kialakítani, amelyek az Európai Kutatási Térség (EKT) kereteinek lehetőségét is ki tudják használni. Támogatni kell a klaszterek és kiválósági központok létrehozását, és elő kell segíteni a klaszterek határokon átnyúló és ágazatok közötti együttműködését. Kapcsolatokat kell kialakítani az oktatással és a kutatási politikával. Hasznosítani kell a régióban és az európai kezdeményezéseken keresztül folytatott, a klaszterek feltérképezésére irányuló kutatásokat, és ezekre más kutatásokat kell építeni.⁹⁸ A vállalkozási feltételek javítása érdekében – különösen a kkv-k esetében – a vállalkozástámogatási ügynökségek és iparszövetségek intézményi kapacitását az egész régióban meg kell erősíteni.

A Duna régiónak szintén jó kilátásai vannak arra, hogy az egységes piachoz való csatlakozás irányába lépéseket tegyen. A legutóbbi uniós bővítési folyamat miatt még vannak végrehajtási hiányosságok, különösen a szolgáltatási ágazat, az adóverseny és a migrációs áramlások terén. A Duna régió vállalkozásai között meglévő kereskedelmi kapcsolatok azonban a jövőbeli növekedésre és gazdasági integrációra nézve ígéretes lehetőségeket kínálnak, amennyiben a határokon átnyúló üzleti tevékenység előtt álló akadályokat sikerül lebontani, a meglévő szabályokat pedig egyszerűsíteni.⁹⁹ A régióban ezenkívül szükség van a (regionális, sőt a nemzetközi mobilitás és kereskedelem útjában álló) közlekedési akadályok eltávolítására is.

A Duna régió egyedi vonásai

A Duna régióban, amely különböző fejlettségi szintű országokból és innovációs környezetekből tevődik össze, kiemelten fontos a transznacionális együttműködés megerősítése. Ezt politikai és üzleti szinten is meg kell valósítani a régió összetartozásának megerősítése és a fenntartható gazdasági növekedés érdekében. Nagyobb hozzáadott értéket

⁹⁸ Európai Klasztermegfigyelő Központ; CEE – Közép-kelet-európai Klaszterhálózat; európai klaszterpolitikai csoport.

⁹⁹ 2009. évi európai innovációs eredménytábla/társadalmi-gazdasági elemzés a Duna régióra vonatkozó uniós stratégia számára.

lehet elérni, ha olyan ágazatok jutnak előnyhöz, amelyek a régióban máris jó eredményeket értek el.

Fellépések

➤ **Fellépés – „A kkv-k, a felsőoktatás és a közsféra közötti együttműködés és ismeretcsere támogatása a Duna régió kompetenciaterületein.”** Ez a fellépés klaszterek kialakításával, új technológiai parkok építésével és a meglévő technológiai parkok használatával, illetve a meglévő hálózatok összekapcsolásával valósítható meg. Támogatni kell az együttműködést az olyan területeken, amelyek a Duna régió különleges tudással rendelkeznek. Az intelligens specializációs stratégiák terén folyó együttműködés és ismeretcsere a specializációs választásokat olyan irányba terelhetné, amely összhangban állna az egész Duna régió fejlesztési kilátásaival¹⁰⁰. A projekt megvalósításakor hangsúlyt fektetnének a kifejezetten a kkv-k nemzetközivé tételét támogató és az interdiszciplináris együttműködést elősegítő fellépésekre. A meglévő kezdeményezéseket, például az Európai Klasztermegfigyelő Központot, az európai klaszterkiválósági kezdeményezést, a Tudomány és Ipar Hálózatot, a CEE-klaszterhálózatot és az ACCESS projektet kiindulási alapként használnák.

⇒ **Projekt példa – „A Duna régióra vonatkozó program kidolgozása klaszterek és kkv-k számára.”** A cél a klaszterfejlesztés és a transznacionális klaszter-együttműködés, többek között az innovációs rendszerek és kkv-hálózatok támogatása a gazdasági növekedés megszilárdítása érdekében. A projekt első lépésként beindítaná az európai klaszterkiválósági kezdeményezés¹⁰¹ támogatási eszközeit a Duna régióban, nevezetesen a klaszterszervezetek képzési rendszerét, a klaszterirányításra vonatkozó minőségi mutatókat és teljesítménymérő rendszert, valamint az interneten elérhető európai klaszter-együttműködési platformot¹⁰². A projekt emellett támogatná a Duna régióbeli klaszter-együttműködést és a közös klaszter-márkaépítést. Ennek érdekében a projekt együttműködhet az Európai Klasztermenedzserek Klubjával, és segítségével decentralizált platformot létesíthet a Duna régióban. *(Vezető: Vállalkozáspolitikai és Ipari Főigazgatóság.)*

⇒ **Projekt példa – „A kreatív tudás átadásának elősegítése a Duna régióban.”** A projekt megvalósítása az ipari tervezéssel is foglalkozó új tervezőközpontok építése révén lehetséges, amelyek célja, hogy támogassák a helyi és regionális ipari ágazatokat az új termékek és szolgáltatások kidolgozásában. Ezenkívül új innovációtámogatási formák, például innovációs utalványok használatát lehetne mérlegelni, amelyek elősegítenék, hogy a tudás eljusson a kreatív központokból a hagyományos vállalkozásokhoz. *(Vezető: Vállalkozáspolitikai és Ipari Főigazgatóság.)*

⇒ **Projekt példa – „A szolgáltatási innováció előmozdítása a Duna régióban.”** E projekthez három célkitűzés kapcsolódik: (a) jó minőségű statisztikai adatok begyűjtése a Duna régió országaiból az innovációs potenciál tudásintenzív szolgáltatásokban megfigyelhető jelenlegi státuszának vizsgálatára; (b) a szolgáltatási alágazatban – például az ikt, a kreatív iparágak és a kulturális szféra általában, a

¹⁰⁰ Az intelligens szakstratégiák célja a regionális politikai programok hatásainak maximálisra növelése az Európa 2020 stratégia célkitűzéseinek elérése érdekében, „Az Európa 2020 keretei közötti intelligens növekedéshez hozzájáruló regionális politika” című bizottsági közlemény rendelkezései szerint. (http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/smart_growth/comm2010_553_hu.pdf.)

¹⁰¹ Lásd bővebben a www.cluster-excellence.eu weboldalon.

¹⁰² Lásd bővebben a www.cluster-excellence.eu/collaboration weboldalon.

környezetbarát innováció, a mobilitáshoz kötődő iparágak, az idegenforgalom, a közlekedés és az energiaipar területén – működő klaszterek közötti transznacionális együttműködés mértékének és célkitűzéseinek meghatározása; (c) a kisebb nemzeti és regionális finanszírozások összehangolása az együttműködés keretében megvalósuló innovációs projektek terén; (d) a szolgáltatások terén megvalósuló klaszter-együttműködések támogatásához szükséges keretfeltételek fenntartható módon történő javítása, valamint a kiemelt növekedést produkáló szolgáltató vállalkozások nemzetközivé tételének elősegítése. Ez a projekt a kapcsolódó kezdeményezésekkel, például a 2009–2012. évi időszakra kidolgozott PRO INNO Európa kezdeményezés keretében finanszírozott EU INNO-Net projekttel is kapcsolatot fog kiépíteni. (Vezető: Vállalkozáspolitikai és Ipari Főigazgatóság.)

- ⇒ **Projekt példa – „A régió előadó-művészetekben, örökségben és kultúrában rejlő erőforrásainak kedvezőbb kihasználása a kreatív, kulturális, szórakoztató és idegenforgalmi szektor erősségeinek fejlesztése révén.”** Ahol lehetséges, ez a projekt a meglévő helyi és uniós szintű kezdeményezésekre épülne, és segítené ezek együttműködését. A médiaszektorban (televízió, rádió, mozi) például jó lehetőség kínálkozik az együttműködés fokozására a fesztiválok, a populáris zene és a sport terén.
- ⇒ **Projekt példa – „Az innovatív környezetvédelmi technológiák Duna régióbeli hálózatának létrehozása”,** amelynek segítségével vonzó, versenyképes és fenntartható infrastruktúra alakítható ki a Duna régióban. A hálózat cégeket, kulturális létesítményeket, regionális és helyi hatóságokat kapcsol össze, célja pedig az innovatív környezetvédelmi technológiák, például korszerű hulladék- és szennyvízkezelő létesítmények, innovatív (elsősorban megújuló energiával működő és nagy hatékonyságú) energiarendszerek, valamint levegő- és víztisztító technológiák megvalósítása a Duna régióban. A Duna régióban már meglévő együttműködést be lehetne építeni a Duna régióbeli hálózatba. (Vezető: Németország/Baden-Württemberg.)
- ⇒ **Projekt példa – „Ökohatékony termelési folyamatok kkv-kban történő megvalósításának támogatása.”** Az „actclean” projekt konzultáció, partnerkeresés és ismeretszere útján támogatja a kkv-k környezetvédelmi teljesítményének növelését, költségeinek csökkentését és értékesítésük növelését. A környezetvédelmi technológiák és irányítási rendszerek támogatása a kereslet és a kínálat közötti kapcsolat megteremtése révén egyrészt technológiai és irányítási szaktudást biztosít a kkv-knak, másrészt elősegíti a már meglévő megoldások elterjedését. (Vezető: Szövetségi Környezetvédelmi Ügynökség és Szövetségi Környezetvédelmi Minisztérium [Németország].)
- **Fellépés – „A vállalkozástámogatás javítása a kkv-k együttműködési és kereskedelmi kapacitásának megerősítése érdekében.”** Az együttműködés az érintett vállalkozástámogatási ügynökségeket kötné össze a Duna régióban működő klaszterszervezetekkel, kereskedelmi kamarákkal és iparszövetségekkel annak érdekében, hogy azok határokon átnyúló K+F együttműködéssel, kereskedelemmel és nemzetközivé tétellel kapcsolatos vállalkozástámogatási szolgáltatásokat dolgozzanak ki.¹⁰³ Az együttműködés kulcseleme a részt vevő vállalkozástámogatási ügynökségek intézményi

¹⁰³ Ezek a szolgáltatások kiterjedhetnek az uniós jogszabályokra vonatkozó tájékoztatásra és tanácsadásra, nyelvi képzésre, K+F vonatkozású tanácsadói szolgáltatásokra, régió belüli közös üzleti utakra, együttműködési/hálózati értekezletekre.

kapacitásának megerősítése lenne, amely célzott támogatással, valamint a tapasztalatok és bevált gyakorlatok cseréjével valósulna meg. A meglévő fórumokat és intézményeket, például az Európai Vállalkozások Hálózatát vagy a kereskedelmi kamarák már létrehozott hálózatát, például a Duna Menti Kereskedelmi Kamarák Szövetségét a lehető legmegfelelőbbben vonják be az együttműködésbe. Amennyiben lehetséges, adott esetben a tagjelölt országokban működő kkv-k finanszírozásának egyedi helyzetét is figyelembe vennék.

⇒ *Projekt példa – „Évenkénti üzleti fórumok szervezése a Duna régió vállalkozásainak, kormányzatainak, regionális szervezeteinek és felsőoktatási intézményeinek összefogására.” A cél a kkv-k magánszférával, valamint a felsőoktatási intézményekkel és a közszférával is folytatott együttműködésének és üzleti lehetőségeinek előmozdítása a Duna régióban a növekedés, az innováció és a versenyképesség ösztönzésére. Az alapot a meglévő kezdeményezések, többek között a kereskedelmi kamarák kezdeményezései, a Közép-európai Kezdeményezés, az Európai Vállalkozások Hálózata vagy a Bécsi Gazdasági Fórum szolgáltatathatják. Adott esetben a bevált gyakorlatokat például a balti fejlesztési fórummal lehetne megosztani. (Vezető: Osztrák Kereskedelmi Kamara, IEDC-Bled School of Management.)*

⇒ *Projekt példa – „A Duna régióbeli vállalkozók és kkv-k megerősítése.” Ez a projekt egységesen kidolgozott lehetőségeket és feladatokat kínál a Duna régióban működő és kutatást végző kkv-k számára. Koordinálja a kereskedelmi kamarákat, az iparszövetségeket, klaszterszervezeteket és kormányzati ügynökségeket a (lehetséges) növekedési ágazatok vagy kulcskompetencia-ágazatok sajátos igényeinek meghatározására.¹⁰⁴ A projekt főként olyan innovatív megközelítéseket határoz meg és alkalmaz, amelyek elősegítik, hogy a tudás eljusson az egyetemekből és kutatóintézetekből a vállalkozásokhoz, különösen a kkv-khoz.¹⁰⁵ A lehető legjobban alkalmazza az olyan meglévő kezdeményezéseket, mint a Délkelet-Európai Vállalkozási Képzési Központ – SEECEL¹⁰⁶.*

➤ *Fellépés – „A vállalkozások nagy hatékonyságú képzési és képesítési rendszerekkel történő támogatása.” A szakmunkások hiánya és a szakképzetlen munkavállalók nagyarányú munkanélkülisége a régióban a vállalkozások versenyképességére is hatással van; a problémát a dunai országok képesítési rendszereinek javításával lehet megközelíteni, amelynek révén nőne az általános képesítési szint, és javulnának a munkavállalók lehetőségei. A megfelelő munkaerő-piaci intézmények és kereskedelmi kamarák szorosabb együttműködése révén megvalósulhatna a bevált gyakorlatok cseréje, amelyen keresztül az „európai képesítési keret” is támogatást nyerne. A munkavállalók kapacitását és termelékenységét növelni kívánó vállalkozások számára támogatási eszközöket dolgoznának ki. A projekt teljes mértékben a régió meglévő intézményeire és szerveire támaszkodna.¹⁰⁷*

¹⁰⁴ Ilyen húzóágazatok például a gépgyártás, mechatronika, ökoenergia, környezettechnológia, környezetbarát mobilitás, plasztikai technológia, anyagtechnológia, egészségügy, élettudomány, ikt, kreatív ágazat, az élelmiszeripar és a biotechnológia.

¹⁰⁵ A meglévő intézményeket és hálózatokat, például a Délkelet-európai Igazgatási Fórumot (Bled – Kopaonik) a lehető leghatékonyabban vonják be a feladatokba.

¹⁰⁶ A harmadik országok esetében elősegítenék az Európai Képzési Alapítvánnyal való koordinációt, az OECD kezdeményezéseit és a nyugat-balkáni regionális versenyképességi kezdeményezést.

¹⁰⁷ Koordinációra kell törekedni az Európai Képzési Alapítvánnyal, amely hozzájárul az uniós partnerországok oktatási és képzési rendszereinek kidolgozásához.

⇒ *Projekt példa – „Közös szakoktatási és szakképzési programok kidolgozása vállalkozásokkal együtt” a régió képzési és képesítési programjai hatékonyságának fejlesztésére. Ez a projekt a magánszektort, az oktatásért és munkaerőpiacért felelős közigazgatási szerveket, valamint a civil társadalmat, például a kereskedelmi kamarát fogná össze annak érdekében, hogy szakmai és nyelvi képzési programokat dolgozzanak ki és koordináljanak, illetve koordinálják a tanterveket és a vendégtanárok és hallgatók cseréjét. Az új kísérleti képzési központokra való igényt is megvizsgálná. Példának tekinthető a pozsonyi elektrotechnikai ipari szakoktatási központ létrehozása. (Vezető: Szlovákia, Dunai Kereskedelmi Kamarák Szövetsége.)*

➤ **Fellépés – „Az európai kisvállalkozói intézkedéscsomagban meghatározott intézkedések hatékony végrehajtásának rangsorolása.”¹⁰⁸** A vállalkozásindítás, a vállalkozói engedélyek és a csőd eljárás adminisztrációjának egyszerűsítését javítani kell. A meglévő finanszírozási eszközök népszerűsítésével és adott esetben új és innovatív finanszírozási eszközök régióban való bevezetésével kiemelt fontosságot kell tulajdonítani a kkv-k tőkéhez való biztonságos hozzáférésehez, különösen a beindítási szakaszban lévő vállalkozások esetében.¹⁰⁹ A jelenlegi nehéz piaci körülmények között a meglévő uniós finanszírozási eszközöket a lehető leghatékonyabban kell felhasználni a kkv-k finanszírozásának biztosítására¹¹⁰. Szükség van az egyablakos ügyintézés bevált gyakorlatainak cseréjére és megvalósítására is. A Nyugat-Balkánon tevékenységüket beindítani szándékozó kkv-k támogatására a régió meglévő vállalkozástámogatási központjait kell használni, az ezek között fennálló együttműködést meg kell erősíteni, a szolgáltatásokat pedig ki kell bővíteni.

➤ **Fellépés – „A vidéki területek és ezen belül főként az agrárágazat versenyképességének javítása”** a vidéki vállalkozási képesség előmozdítása, a mezőgazdasági ágazaton belüli innováció és együttműködés támogatása, valamint a vidéki gazdaságok változatosságának támogatása révén, ideértve a mobilitási ágazat kiaknázását. Ezt képzési és oktatási programokkal, a termelés terén folytatott együttműködés fokozásával, például klasztereken keresztül végzett forgalmazással és marketingtevékenységgel, valamint a mezőgazdasági termékek minősége terén belüli bevált gyakorlatok közös kidolgozásával és megvalósításával lehet megvalósítani. Támogatni kell a bevált gyakorlatok illetékes hatóságok, élelmiszer-ipari vállalkozók és gazdálkodók közötti kölcsönös cseréjét az egész élelmiszerláncon belül, valamint együttműködést kell kiépíteni az Európai Élelmiszerbiztonsági Hatósággal. E tekintetben a lehető leghatékonyabban kell alkalmazni a „Jobb képzés a biztonságosabb élelmiszerekért” elnevezésű, tagállamok és harmadik országok számára indított képzési kezdeményezést.¹¹¹ A város és vidék közötti összeköttetéseket és az információs technológia lehetőségeit a korábban döntően a városhoz kötődő vállalkozások, munkahelyek és tevékenységek áthelyezésének

¹⁰⁸ Európai kisvállalkozói intézkedéscsomag: <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/small-business-act/>.

¹⁰⁹ Például ilyenek lehetnek a határokon átnyúló kockázati tőkealapok, a határokon átnyúló garanciarendszerek vagy a határokon átnyúló kisebb támogatást nyújtó alapok, amelyek lehetővé tennék a méretgazdaságosság alkalmazását a kkv-kat érintő beruházások vagy hitelgaranciák esetében.

¹¹⁰ Meglévő uniós programok, amelyek a kkv-k finanszírozására is kiterjedhetnek, például a következők: versenyképességi és innovációs keretprogram (CIP), keretprogramok, strukturális alapok, a JASMINE kezdeményezés, az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap és az IPA több kedvezményezettre vonatkozó programjai. Ezenkívül népszerűsíteni kell a CIP és a keretprogramok lehetséges kedvezményezettjei számára készült „Gyakorlati útmutatót”: http://cordis.europa.eu/eu-funding-guide/home_en.html.

¹¹¹ „Jobb képzés a biztonságosabb élelmiszerekért” program: http://ec.europa.eu/food/training_strategy/index_en.htm.

elősegítésére kell fordítani. Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap elérhető forrásait pedig a nemzeti támogatási programokon és transznacionális együttműködésen (Leader-megközelítés) keresztül kell felhasználni.

⇒ *Projekt példa – „Halászati területek fejlesztésének támogatása a helyi halászati akciócsoportok (FLAGS) részvételével”, a gazdasági tevékenységek változatosságának elősegítése és új foglalkoztatási lehetőségek halászati területeken való kialakítása érdekében. A FLAGS csoportok háromoldali partnerstruktúrák (a gazdasági szereplő, a helyi hatóságok és a civil társadalom), amelyek a többségében halászathoz kötődő gazdasági tevékenységeket folytató vidéki vagy kisvárosi közösségekre terjednek ki. Ezeket a közösségeket kedvezőtlenül érinti a halászati erőforrások hiánya, a vízszennyezés és e gazdasági tevékenységek korlátozott gazdasági hatékonysága. Az Európai Halászati Alap finanszírozást biztosít az olyan integrált fenntartható helyi fejlesztések halászati területeken való végrehajtására, amelyek a művészeti és kulturális örökség értékelésére, az innováció előmozdítására, a gazdasági tevékenységek – különösen az (öko)turizmus és a hagyományos mesterségek – változatosságának biztosítására, valamint a halászati termékek hozzáadott értékének növelésére irányulnak, és mindezen tevékenységeket a természetes élőhelyek védelmével végzik.*

➤ *Fellépés – „A személyek és vállalkozások előtt álló, határokon átnyúló korlátok és akadályok eltávolítása – Átjárható Európa az élhető Duna régióért.”¹¹² Különös figyelmet kell fordítani azokra a területekre, ahol az egységes piac megvalósításában még végrehajtási hiányosságok vannak, például a szolgáltatások, az adóverseny és a migrációs áramlások terén. A tevékenységeket jól bevált eszközökre kell alapozni, például a SOLVIT-központokra, amelyek segítik a polgárokat és a vállalkozásokat abban, hogy éljenek a határon átnyúló mozgásra és üzleti tevékenységre vonatkozó uniós jogaikkal. Adott esetben az áruk és személyek szabad mozgásának elősegítése érdekében figyelmet kell fordítani a fizikai infrastruktúrára is.*

➤ *Fellépés – „A keretfeltételek javítása a kkv-k számára a versenyképes infrastruktúrával nem rendelkező területeken.” E projekt megvalósítása közös vagy hálózatot alkotó ipari és technológiai parkok, valamint szállítási, logisztikai és kiállítási központok építésével történhet. Különös figyelmet kell szentelni a vidéki és határ menti régióknak, ahol a kkv-kban a versenyképes infrastruktúra gyakran fejletlen vagy hiányzik.*

¹¹² Az tagjelölt és potenciális tagjelölt országok európai egységes piacba történő integrálására irányuló kezdeményezések szintén hozzájárulhatnak ehhez a fellépéshez. A Közép-európai Szabadkereskedelmi Megállapodás (CEFTA) országai, amelyek a tagjelölt és a potenciális tagjelölt országok között e kérdések megoldásával foglalkoznak, mérlegelhetik, hogy hozzájárulnak-e ehhez a fellépéshez.

A kérdés bemutatása

A emberi erőforrásba való befektetés és a humántőke lehető legjobb kihasználása a Duna régió intelligens és inkluzív gazdasági haladását és növekedését eredményezheti. A tudásalapú és inkluzív növekedés megvalósításához az szükséges, hogy magas foglalkoztatottsági szint, a képességekbe való befektetés, a szegénység elleni küzdelem és a munkaerőpiacok, a képzések és a szociális védelmi rendszerek korszerűsítése révén az emberek lehetőséget kapjanak az érvényesülésre.

A Duna régió humántőkéjének minél megfelelőbb hasznosítása révén számos lehetőségre építhet, ugyanakkor bizonyos kihívásokkal is szembe kell néznie¹¹³. A Duna régió népessége fiatalabb, mint az EU-27 átlaga, noha a teljes népességszám a negatív születési mérleg miatt kezd visszaesni. A korai iskolaelhagyókra vonatkozó mutatók sokkal jobbak a Duna régióban, mint az EU-27 országaiban, annak ellenére, hogy a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya alacsonyabb. A munkanélküliség a Duna régióban kevésbé jelentős, kevesebb azonban a foglalkoztatottak száma és a hagyományos ágazatok, például a mezőgazdaság aránya még mindig magas. A munkaerőpiacon a munkavállalók mobilitása érdemel figyelmet. Ez lehetőséget nyújt arra, hogy az emberek a lakóhelyük közelében tudjanak dolgozni, és a mobilitásra vonatkozóan mindenki számára előnyös, megalapozott döntést hozhassanak. Ahhoz, hogy valaki nagyobb eséllyel élhessen és dolgozhasson a családjá és a szülőhelye közelében, jobb helyi munkalehetőségekre van szükség, és ez azért is fontos, hogy a régióban ne történjen agyelszívás, amellyel együtt jár a képességekbe való meg nem térülő befektetés miatti veszteség is. A mobilitás kérdései, különösen a jogi és adminisztratív tényezők vonatkozásában, összefüggnek a szociális biztonsággal és a képesítések elismerésével. Ezenkívül a lakhatással, nyelvvel, a partner vagy a házastárs foglalkoztatásával, valamint a „pszichológiai” akadályokkal – különösen a származási országba való visszatérés és a mobilitás elismerésének hiányát érintő problémával – kapcsolatos közvetett akadályokkal is foglalkozni kell. A munkavállalási célú migrációs áramlás kelet-nyugati irányt követ, ennek oka a Duna régióban jellemző jelentős jövedelemkülönbség, amely néhány területen agyelszíváshoz, máshol pedig munkaerő-túlkínálathoz vezet. A német és osztrák munkaerőpiac megnyitása a Cseh Köztársaság, Szlovákia, Magyarország és Szlovénia előtt csak tovább erősítheti ezt a tendenciát. A kutatók és hallgató mobilitása és ennek következtében tudásszintje a Duna régió országainak többségében alacsonyabb, mint Európa más részein, tehát erre különös figyelmet kell fordítani.¹¹⁴

A munkaerőben rejlő lehetőségek kiaknázása és a szegénység elleni küzdelem érdekében a Duna régió munkaerőpiacainak is inkluzívabbá kell válniuk. A férfiak és nők esélyegyenlőségét tekintve az egyenlőtlenségek a régió északi területein jelentősebbek, mint a déli részeken. A férfiak és nők általános foglalkoztatási aránya alacsonyabb, mint az EU-27 országaiban. Emellett a fenntartható gazdasági fejlődés egyik kritikus tényezője a népesség

¹¹³ Források: Eurostat, a 2009. évi európai innovációs eredménytábla, Oktatási és Kulturális Főigazgatóság, társadalmi-gazdasági elemzés.

¹¹⁴ A régió nagy részén – kivéve Németországot és Ausztriát – kevés a beáramló hallgató. Sok hallgató külföldre megy Bulgáriából, Szlovákiából, Horvátországból, Németországból és Ausztriából. (EUROSTAT és az Oktatásügyi és Kulturális Főigazgatóság).

egészsége, a régióban pedig még mindig jelentősen eltérnek az egészségügyi feltételek. A szegénység kockázatának kitett uniós népesség mintegy harmada ebben a régióban él, közülük sokan marginalizálódott közösségekből származnak, ideértve az európai romák 80 %-át. A szegénység mellett a roma közösségeket főként társadalmi és gazdasági kirekesztődés, valamint területi szegregáció sújtja, emellett az életszínvonaluk átlag alatt van. Noha befogadásuk kérdését többnyire csak a hátrányos megkülönböztetés oldaláról közelítik meg, a nem megfelelő életkörülmények és infrastruktúra gazdasági vonatkozásai és környezeti következményei is ugyanolyan jelentősek. Ha Európa nem tudja megfelelően kezelni a régióban élő tízmillió roma kérdését, az jelentős következményekkel járhat az egész EU-ra nézve.

A Duna régió egyedi vonásai

Ez az elemzés több különböző területtől vár olyan fellépéseket, amelyekben hangsúlyos szerepet kap a nagyobb összetartozás. Az oktatással, a munkaerőpiaccal, az integrációval, a kutatással és az innovációval kapcsolatos szakpolitikáknak kölcsönösen erősíteniük kell egymást. A kapacitásépítésnek minden szinten, legyen az egyéni, szervezeti, regionális, nemzeti vagy makroregionális szint, előnyt kell élveznie. Ennek a kulcskompetenciák és szervezési készségek fejlesztésére, az innovatív partnerségek előmozdítására, és a regionális/nemzeti szintű irányításra kell kiterjednie. Határozottabb közös fellépésre van szükség, hogy az oktatás és képzés területén közös európai teljesítménymérő referenciaértékek bevezetésével fokozni lehessen a teljesítményt.

A szakpolitikák, az intézkedések és az információcsere terén szorosabb együttműködésre van szükség a munkaerő-piaci intézmények között. A munkavállalók, kutatók, hallgatók és gyakorlati szakemberek kölcsönös cseréje és az egyoldalú migrációs áramlás visszaszorítása érdekében meg kell erősíteni az együttműködést az alap-, közép- és felsőfokú oktatási intézmények között, valamint meg kell gyorsítani a képesítések és oklevelek kölcsönös elismerését. A nyugat-balkáni és egyéb harmadik országok meglévő programokban és együttműködési struktúrákban való nagyobb arányú részvétele egyedi hozzáadott értéket jelent. Ehhez alapul szolgálhat a tagállamok és a harmadik országok között már fennálló együttműködés.

A Duna régióban még szintén sokat lehet tenni a marginalizálódott közösségek, például a romák társadalmi és gazdasági kirekesztésének megszüntetéséért. Célzott finanszírozásra van szükség. A szakpolitikákat a legjobb nemzetközi példák alapján közösen kell kidolgozni. Korszerű és hatékony fellépésekre van szükség. Irányítási szinten gyakran a régiókban és a városokban végzett hétköznapi beavatkozások szintjén van szükség az emberi jogok további nyomatékosítására. A helyi, regionális és nemzeti hatóságoknak kulcsszerepük van abban, hogy ezeket a mindennapokban is alkalmazzák. Amint ez már említésre került, a roma közösségek helyzetének különös figyelmet kell szentelni.¹¹⁵ Különösen fontosak azok a projektek, amelyek megnyitják a közösségek határait és összefogják a roma és más közösségekből származó embereket.

¹¹⁵ Az EU Foglalkoztatási, Szociálpolitikai, Egészségügyi és Fogyasztóvédelmi Tanácsának 2009. június 8-i következtetéseiben tíz, romák befogadására vonatkozó alapelvet állapítottak meg. Néhányat az ERFA-rendelet lakhatásra vonatkozó módosításánál kiindulópontként használtak. A módosítás kifejezetten, de nem kizárólagosan lehetővé fogja tenni az új lakásberuházást vagy a meglévő épületállomány felújítását városi vagy vidéki területeken egyaránt, ha az az oktatás, lakásépítés, foglalkoztatás és egészségügyi politika koordinációjára is kiterjedő integrált megközelítés részét képezi. Szintén fontos a roma évtized kezdeményezéssel (2005–2015) való kapcsolatok kialakítása és az annak keretében megvalósuló fellépések megerősítése.

Fellépések

➤ **Fellépés** – „Az oktatási rendszerek teljesítményének fokozása az oktatási intézmények, rendszerek és szakpolitikák szorosabb együttműködése révén.” A hatékonyság, az innováció és a jó kormányzás támogatása döntő fontosságú az oktatás és képzés területén, amikor szembe kell nézni a globalizáció, a demográfiai változások, a gyors technológiai fejlődés és az állami költségvetésre nehezedő növekvő nyomás jelentette kihívásokkal. Ennek megvalósítása főként a bevált gyakorlatok különböző oktatási és képzési rendszerek közötti, transznacionális együttműködés keretében megvalósuló cseréjével, programok és anyagok közös kidolgozásával, az oktatás gazdaságtanára vonatkozó kutatások támogatásával, társaktól való tanulással, valamint kapacitásépítéssel lehetséges, mindez a tényalapú politika és gyakorlat, valamint a politika oktatásának folyamata, a stratégiakialakítás és a szakpolitikai lépések támogatása érdekében kell, hogy megvalósuljon. A harmadik országok részvétele egyedi hozzáadott értéket jelent. Fontos, hogy a meglévő programok és együttműködési struktúrák felhasználására a lehető legmegfelelőbb módon kerüljön sor.¹¹⁶

⇒ **Projekt példa** – „Hosszú távú oktatási reformok támogatása a Duna régióban.” A hosszú távú oktatási reformokra irányuló együttműködési platformok javíthatják az oktatási eredményeket és az oktatási rendszerek minőségét a Duna régióban. Ilyen jól bevált platform például a CECE¹¹⁷, amely a kölcsönös tanulásra, a kapacitásépítésre és a régió uniós tagállamai közötti közös projektekre összpontosul, illetve az ERI SEE¹¹⁸, amelynek fő területe a kapacitásépítés és a szaktudás uniós tagállamok és nem uniós tagállamok közötti megosztása, és amely érintkezési pontként szolgál a kapcsolódó uniós, európai és nemzetközi oktatási kezdeményezések számára. Mindkét projekt figyelembe veszi az oktatás és képzés terén folytatott európai együttműködés stratégiai keretrendszerét („ET 2020”).¹¹⁹ (Vezető: az Osztrák Szövetségi Oktatási, Művészeti és Kulturális Minisztérium javaslata szerint.)

⇒ **Projekt példa** – „Az iskolai hálózatok megerősítése a Duna régióban.” A Közép-európai Iskolák Akadémiája (ACES)¹²⁰ arra törekszik, hogy támogassa a közép-európai iskolák hálózatának létrehozását a tizenöt partnerországban. A cél a fiatalok közötti párbeszéd és együttműködés támogatása, valamint az ismeretek megosztását, a kölcsönös tanulást és az innovációt szolgáló, fenntartható hálózat létrehozása. Fontos, hogy sor kerüljön a bevált gyakorlatok cseréjére más működő nemzetközi partnerségekkel, például a PASCH projekttel.¹²¹ (Vezető: az Osztrák Szövetségi Oktatási, Művészeti és Kulturális Minisztérium javaslata szerint.)

➤ **Fellépés** – „A munkaerő-piaci, oktatási és kutatási szakpolitikák kulcsfontosságú érdekelt felei közötti együttműködés támogatása oktatási régiók és környezetek

¹¹⁶ A fő cél az európai oktatási terület (EAE) megerősítése, amely hozzájárul ezen uniós integrációs folyamat sikeréhez és fenntarthatóságához. Az európai oktatási terület országspecifikus szükségleteit és igényeit az „Oktatás és képzés 2020” című uniós munkaprogrammal összhangban kell figyelembe venni és nyomon követni. A munkát a már meglévő kétoldalú együttműködési projektekre és a többoldalú kezdeményezésre kell alapozni.

¹¹⁷ Közép-európai oktatási együttműködés: www.bmukk.gv.at/europa/bibildung/cece.xml.

¹¹⁸ Délkelet-európai oktatási reformkezdeményezés: www.erisee.org.

¹¹⁹ ET 2020, http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc36_en.htm.

¹²⁰ <http://www.aces.or.at/start.asp?ID=120245&b=829>.

¹²¹ <http://www.pasch-net.de/deindex.htm>.

kialakítása érdekében.” A Duna régió munkaerőpiaca innovatív kapacitásainak növelése érdekében tovább kell fejleszteni a kulcsfontosságú érdekelt felek (a munkaerőpiac, az oktatás és képzés, a kutatás, valamint a munkaadók) közötti partnerségek és együttműködés új formáit. A munkaadóknak (magán, állami és önkéntes) fontos szerepe van a munka világában szükséges ismeretek, készségek és kompetenciák meghatározásában. A tanulók foglalkoztathatóságának és vállalkozási lehetőségeinek növeléséhez tovább kell fejleszteni a kommunikációt és az aktív együttműködést egyrészt az oktatási és képzési intézmények, másrészt a munkaadók között.

⇒ *Projekt példa – „A Duna régióbeli munkaerőpiac megerősítése az uniós munkaerőpiac összefüggésében.”* Míg a Duna régió nemzeti munkaerőpiacai különböző keretfeltételek szerint működnek, a gazdasági kapcsolatok és a munkavállalók migrációja kezdi lebontani az országok és piacok közötti határokat. E projekt célja, hogy a meglévő kétoldalú együttműködési projektekre építsen, és kiterjessze őket a Duna régióra. A projekt a szakmák és képesítések kölcsönös elismerése, valamint a célzott munkaerő-piaci szakpolitikák (nők, fiatalok, tartósan munkanélküliek, kisebbségek stb.) előtérbe helyezésével megerősíthetné a Duna régió munkaerőpiacát.

⇒ *Projekt példa – „Duna régióra vonatkozó közös munkaerő-piaci statisztika kidolgozása.”* A projekt célja a Duna régió munkaerőpiacára vonatkozó megfelelő statisztikai adatok, például az egyedi munkaerő-piaci igényekre, a munkaerő-áramlásra, a transznacionális munkaerő-mobilitás mozgatórugóira és akadályaira, a munkafeltételek különbségeire, a rendelkezésre álló jövedelemre és a szociális biztonsági rendszerekre vonatkozó adatok előállítására a közös munkaerő-piaci stratégiák megalapozása érdekében. Az egyedi hozzáadott érték tulajdonképpen a nem uniós tagállamok együttműködésben való részvétele. A makroregionális szintű együttműködés kialakításához meglévő kétoldalú együttműködési projekteket kell felhasználni.

➤ **Fellépés – „A kreativitás és a vállalkozói készség támogatása.”** A vállalkozói készség és a kreativitás felé történő újbóli orientáció szükséges előfeltétele a vállalkozások elindításának, és ezzel Európa versenyképességének is, különösen a kis- és középvállalkozások esetében. Ennek megvalósításához az oktatás minden szintjén a kreativitás és a vállalkozói készség támogatására szolgáló innovatív tanítási módszereket kell bevezetni, elő kell segíteni a kultúrák közötti párbeszédet, és a Duna régió nyelvi és kulturális sokféleségére épülő nyelvi képzéseket kell indítani. Különös figyelmet kell szentelni a vidéki területeknek, az alternatív foglalkoztatási lehetőségek kidolgozásának, valamint a még szerkezetátalakítás alatt álló hagyományos ágazatokban, például a mezőgazdaságban dolgozók gazdasági diverzifikációját elősegítő fejlesztésnek.

➤ **Fellépés – „A munkavállalók, kutatók és hallgatók mobilitásának támogatása az európai képesítési keretrendszer bevezetésével.”** A nemzeti képesítési keretrendszerek kidolgozását a Duna régió országai koordinálják. Egyedi hozzáadott érték a nem uniós tagállamok támogatása nemzeti képesítési keretrendszereik kidolgozásában.¹²²

⇒ *Projekt példa – „Az oktatási, tudományos és kutatási tevékenységet folytató kulcsfontosságú érdekelt felek kapacitásának fokozása.”* Az oktatási, tudományos és kutatási témájú regionális együttműködés terén folytatott kapacitásépítésre irányuló

¹²² Koordinációra kell törekedni az Európai Képzési Alapítvánnyal.

*mobilitási program*¹²³ célja, hogy társaktól való tanulás, valamint a szakismeretek és a szaktudás oktatással, tudománnyal és kutatással foglalkozó minisztériumokban történő megosztása révén támogassa a regionális és nemzetközi tevékenységek és programok irányítására vonatkozó megfelelő kapacitás kiépítését az érintett ágazatokban. A projekt mint az érdekelt felek érvényesülésének elősegítését célzó intézkedés hozzájárul a hosszú távú regionális partnerségek megerősítéséhez, és kulcsfontosságú intézményekhez és hálózatokhoz való rövid távú kihelyezéseket valósít meg a humántőke építésére irányuló együttműködés terén. (Vezető: az Osztrák Szövetségi Oktatási, Művészeti és Kulturális Minisztérium javaslata szerint.)

- **Fellépés – „Az egész életen át tartó tanulás végrehajtási hiányosságainak közös vizsgálata és a bevált végrehajtási gyakorlatok cseréje.”** A tudásalapú társadalmak kialakítására nézve kiemelt területként határozták meg az egész életen át tartó tanulásra vonatkozó átfogó stratégiákat és a végrehajtásukat. Továbbra is döntő fontosságú, hogy e stratégiákat hatékonyra tegyék, és fokozzák az egyes tanulóra gyakorolt hatásukat. E szakpolitikák végrehajtásának előfeltétele az egész életen át tartó tanulókkal foglalkozó szervek intézményi kapacitásának kiépítése.
- **Fellépés – „Az ágazatok közötti szakpolitikai koordináció javítása a demográfiai és migrációs problémák kezelésének érdekében.”** Fokozottan törekedni kell arra, hogy a korábbi helyzetről, a migrációs áramlás mozgatórugóiról és hatásairól, valamint a demográfiai változásokról ismeretek álljanak rendelkezésre, amelyek minden irányítási szinten alapként szolgálhatnak a különböző szakpolitikai együttműködések fokozásához. Az érintett kormányzati szervek, oktatási hatóságok, társadalombiztosítási szolgálatok, egészségügyi szolgálatok, kultúrpolitikai hatóságok, lakásépítési és területfejlesztési hatóságok, valamint a helyi, regionális és nemzeti szintű menekültügyi és bevándorlási szolgálatok között megvalósuló ágazatok közötti koordináció, továbbá a civil társadalommal való párbeszéd elengedhetetlen a megfelelő szintű támogatás biztosításához. A migráció okozta társadalmi, gazdasági és kulturális változások, illetve a város- és vidékfejlesztés által erre adott válaszok területi következményeit is figyelembe kell venni. A meglévő szervezetekkel, például a Nemzetközi Migrációs Szervezettel (IOM) folytatott együttműködés, és e szervezetek meglévő vizsgálatainak és ajánlásainak felhasználása különösen hasznos lenne.
- **Fellépés – „A Duna régióbeli marginalizálódott közösségek, különösen a romák szegénysége és társadalmi kirekesztése elleni küzdelem.”** A Duna régió teljes népességének a bevonásához elsősorban a szegénység veszélyének kitett csoportok érvényesülésének elősegítésére, valamint a szolgáltatásokhoz való hozzáférésre és a lehetőségek biztosítására kell különös figyelmet fordítani. A gyermekek, az idősek és a szellemi és testi fogyatékkal élők, a bevándorlók, a hajléktalanok, valamint a marginalizálódott etnikai csoportok tagjai a legveszélyeztetettebbek. A gyakran különösen nyomorúságos körülmények között élő, és a 21. századi Európában idegenül mozgó roma közösségekre különös figyelmet kell fordítani. A szegénység veszélyének kitettek számának csökkentése érdekében egymást kiegészítő, integrált megközelítésre épülő fellépésekre van szükség¹²⁴.

¹²³ http://www.taskforcehumancapital.info/fileadmin/documents/TF_Mobility_Programme_2010.pdf.

¹²⁴ Ezeknek a fellépéseknek főként a gyermekszegénység megszüntetésére, az oktatási programokban megvalósuló egyenlőségre (a kisgyermekkorától a posztgraduális képzésig), a korai iskolaelhagyók számának csökkentésére, az egészségi ellátáshoz való hozzáférés biztosítására, az aktív munkaerő-piaci beilleszkedés elősegítésére, az arra irányuló törekvésekre, hogy mindenki számára biztosított legyen a megfelelő lakhatás,

- ⇒ *Projekt példa – „A roma közösségek életkörülményeinek javítása.”* A romák gyakran olyan környezetben élnek a Duna régióban, ahol nincs ivóvíz és szennyvízelvezető rendszer, illetve nincs hozzáférés az energiaellátáshoz és a telekommunikációs szolgáltatásokhoz. A harmadik világra jellemző színvonalon túlmenően természeti kockázatoknak, például árvizeknek, instabil talajviszonyoknak és a veszélyes hulladék közelségének is ki vannak téve. A projekteknek az alapvető infrastrukturális szükségletekre kell irányulniuk, ugyanakkor arra is, hogy főként a roma lakosság számára fenntartható vidéki megélhetést biztosítsanak, összekapcsolva a szegénység enyhítését és a fenntartható erőforrás-gazdálkodást. A finanszírozási lehetőségekből, például a strukturális alapokból származó előnyöket sokkal hatékonyabban kell felhasználni.
- ⇒ *Projekt példa – „A roma párbeszéd nem romák körében történő megvalósítása”* a romák európai társadalmi helyzetének javítását elősegítő hosszú távú kötelezettségvállalás, amely úgy valósítható meg, ha a romák saját közösségükön kívüli társadalmi, környezetvédelmi és kulturális projektekben is lehetőségeket kapnak. A cél az ismeretek és készségek bővítése, és a vállalkozói készség támogatása. A projekt keretében romák részvételével megvalósított helyi közösségi projektekben nem romák vehetnek részt és végezhetnek például közoktatási tevékenységeket. A meglévő mechanizmusokra – az romák uniós platformja és a roma évtized – kezdeményezéseket lehetne építeni, amelyeket a meglévő támogatási rendszerek keretében, nem kormányzati szervezetekkel együttműködésben lehetne végrehajtani.
- *Fellépés – „A roma évtized keretében vállalt fellépések végrehajtása és további végrehajtandó fellépések kidolgozása.”* A meglévő kezdeményezések és szereplők, például a roma évtized (2005–2015), a roma befogadás uniós platformja¹²⁵, az uniós roma hálózat és a nem kormányzati szervezetek munkájának koordinálása nélkülözhetetlen a romák helyzetének javítása érdekében. Ösztönözni kell a nem uniós tagállamok részvételét a romák befogadásának uniós platformjában. A platform tevékenységei várhatóan javítani fogják a végrehajtás koordinációját, és ezzel a források felhasználását egyrészt uniós szinten, másrészt a Duna régió tagjelölt és potenciális tagjelölt országai körében is, ami a rendelkezésre álló források fokozott hatását és hatékony felhasználását eredményezi. Különösen fontos a máshol már bevált gyakorlatokra építeni, és az Európa és a világ más részeiről származó haladó szellemű megközelítéseket alkalmazni erre a krónikus és súlyos társadalmi és kulturális problémára. Fontos a roma büszkeség és méltóság megerősítése.

az eladósodás leküzdésére és a helyi tisztviselőknek szervezett, a többnemzetiségű közösségek vezetéséről szóló irányított képzési programokra kell irányulniuk.

¹²⁵ Fő célja a kormányzatok és a legfontosabb érdekelt felek felkérése arra, hogy vegyenek részt a romák befogadásáról szóló vitában, amely többek között az oktatás, az egészségügy és a lakhatás kérdéseivel foglalkozik, és amely évente kétszer kerül megrendezésre.

D) A DUNA RÉGIÓ MEGERŐSÍTÉSE

A DUNA RÉGIÓ MEGERŐSÍTÉSE

„A Duna régió megerősítése” elnevezésű pillérhez két kiemelt kérdés tartozik: az „Intézménykiépítés és együttműködés” és a „Biztonsági kérdések”.

A fellépések és a projektek a demokratikus intézmények, a közigazgatás és a központi, regionális és helyi szintű szervezetek működésének megerősítésére irányulnak, különös tekintettel a régióban folyó együttműködésre. Emellett különösen fontos, hogy a Duna régió biztonságosabb lakóhellyé váljon. A jobb politikai, polgári és adminisztratív struktúrák és a nagyobb biztonság az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés megvalósításának kulcsfontosságú feltételei.

Egy aktív és jól szervezett civil társadalom kialakítását is szélesebb körben kell ösztönözni. A civil társadalom aktívabb részvétele javíthatja a közszolgáltatásokat, és megerősítheti az lakosság ezek iránti bizalmát. Emellett rendszeres párbeszéd révén elősegítheti a problémák közös megoldását is. A stratégia sikeréhez elengedhetetlen a civil társadalom részvétele annak végrehajtásában, valamint a civil érdekelt felek társulása.

Ebben a tekintetben a területi kohézió előtérbe helyezi a szilárd helyi dimenzióval rendelkező partnerség hozzáadott értékét. A szakpolitikákat tehát helyi tudás birtokában tervezik meg és hajtják végre, és tulajdonképpen ebben rejlik a sikerességük záloga.

Ez megmutatkozik abban is, hogy nő a felelősségvállalás és a részvétel a stratégia regionális és helyi önkormányzati szintű végrehajtásában, miközben a hangsúly az együttműködésre helyeződik.

A mobilitás és az integráltabb régió veszélye, hogy kedvezőtlen hatásként a biztonság hiánya tapasztalható. A nagyobb mértékű mobilitás (és az ezzel együtt járó növekvő mértékű, határokon átnyúló kereskedelem és fokozódó gazdasági integráció) kockázatainak kezelése érdekében a biztonságot és a biztonsági intézkedésekre vonatkozó együttműködést kell előtérbe helyezni.

A pillér tehát a Duna régió területén a korrupció elleni küzdelemre és a szervezett és súlyos bűnözésre, a politikai menedékjog területén végzett gyakorlati együttműködésre, valamint az illegális határátlépés megakadályozására is kiterjed. Konkrét fellépés lehet többek között a puszta információktól és országokkal kötött stratégiai megállapodásoktól az operatív megállapodások felé való elmozdulás a kézzelfogható eredmények elérése érdekében.

A pillér hozzájárul az EU 2020 stratégiához. Csak egy biztonságos és megfelelően irányított régió válhat igazán virágzó, vonzó és élhető területté. A stratégia céljainak eléréséhez a kormányzati intézmények és a nem kormányzati szervezetek munkájának koordinációjára minden szinten szükség van.

Példák a régióra vonatkozó finanszírozásra

A strukturális alapokból¹²⁶ a 2007–2013 közötti időszakra¹²⁷ előirányzott kiadások

Technikai segítségnyújtás **3,4 milliárd EUR**

Előkészítés, végrehajtás	2,5 milliárd EUR
Vizsgálatok és kommunikáció	0,9 milliárd EUR

Egyéb finanszírozási források

Ehhez a pillérhez egyéb uniós programok is hozzájárulnak, különösen a következők: az előcsatlakozási támogatási eszköz (IPA), nemzeti, határokon átnyúló együttműködési programok és a több kedvezményezett országhoz kapcsolódó programok, az Európai Szomszédsági és Partnerségi Támogatási Eszköz (ENPI) több programja (például a regionális programok vagy a határokon átnyúló együttműködési programok). A nemzeti, regionális és helyi szakpolitikák szintén fontos projekteket finanszíroznak. Ezenkívül számos projekt részesült már jelentős finanszírozásban a különböző nemzetközi és kétoldalú pénzügyintézetek, például az Európai Beruházási Bank (EBB), az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD), a Világbank és az Európa Tanács Fejlesztési Bankja (CEB) és egyéb hitelezők hitelnyújtása és/vagy társfinanszírozása révén.

Nemrégiben további lépéseket tettek annak érdekében, hogy a Nyugat-Balkán országai részére a támogatási és hitelnyújtási eszközöket a nyugat-balkáni beruházási kereten (WBIF)¹²⁸ keresztül jobban koordinálják és összefogják. A Moldovai Köztársaság és Ukrajna esetében a WBIF-hez hasonló eszköz, a szomszédsági beruházási keret működik.

¹²⁶ Az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) – ideértve a határokon átnyúló együttműködést – , a Kohéziós Alap és az Európai Szociális Alap a tagállamok számára. Az előcsatlakozási támogatási eszköz és az Európai Szomszédsági és Partnerségi Támogatási Eszköz (ENPI) nem tartozik ide.

¹²⁷ A strukturális alapok felhasználása az egyedi operatív programoktól függ, amelyeket az Európai Bizottság a megfelelő tagállamokkal/régiókkal szoros együttműködésben dolgozott ki és fogadott el a 2007–2013. évi programozási időszak kezdetén. Ezek a megfelelő operatív programokban meghatározott kiemelt területektől és intézkedésektől/fellépésektől függően lehetőséget biztosítanak egyedi fellépések/projektek finanszírozására.

¹²⁸ A nyugat-balkáni beruházási keret (WBIF) a tagjelölt és potenciális tagjelölt országok számára nyújtott támogatásokat és hiteleket összefogó eszköz.

10) INTÉZMÉNYRENDSZER KIBŐVÍTÉSE ÉS AZ INTÉZMÉNYI EGYÜTTMŰKÖDÉS MEGERŐSÍTÉSE

A kérdés bemutatása

A jogrend, a demokrácia, a piacgazdaság és az általános politikai stabilitás tekintetében a Duna régió országai különböző háttérrel rendelkeznek. A kormányzatok különböző szintű decentralizációt mutatnak. Eltérő finanszírozási struktúrák, politikai mandátumok, politikai illetékességek, területi hatáskörök léteznek, és ezek különböző szinten kapcsolódnak az EU-hoz.

Az országok, a különböző közigazgatási és intézményi szintek, a civil társadalom képviselői, illetve a városi és vidéki területek szintén eltérő politikai tárgyalóerővel és intézményi kapacitással rendelkeznek. Az intézményi kapacitást a gazdasági teljesítménybeli különbségek befolyásolják.

Ki kell hangsúlyozni a Duna régióbeli városok fontosságát. A Duna mentén több főváros fekszik, mint bármely más folyó partján. A területen ugyanakkor nemcsak a fővárosok játszanak jelentős szerepet, hanem jellemző, hogy a sok más nagy és közepes város, kisebb város és régió több központtal rendelkező struktúrát alkot. A kiegyensúlyozott városi és vidéki struktúra számos lehetőséget kínál a fenntartható fejlesztésre, amennyiben a megerősített regionális és helyi hatóságokat sikerül megfelelően bevonni.

E lehetőség kiaknázásához javítani kell a transznacionális, nemzeti, regionális és helyi irányítási rendszereket. A munkát az adminisztrációs kapacitásra és a vezetési módszerek optimalizálására kell összpontosítani. Az EU Duna régióra vonatkozó stratégiájának összefüggésében ez segítheti az együttműködés fokozását.

A Duna régió közös problémáival többszintű együttműködési struktúrák keretében lehet a legjobban foglalkozni. A tapasztalatok és szaktudás megosztását, ami igazi eredményekhez vezet, valóban hatékony többszintű irányítással segítik elő. Ez fontos gyakorlati szempont, amely a Lisszaboni Szerződésben is szereplő területi kohézió célkitűzését példázza. Az együttműködés a városi és regionális lehetőségek hatékonyabb felhasználása révén optimálisabbá teszi az irányítást, és hozzájárul a régió egyenletes fejlődéséhez.

A meglévő értékes kezdeményezések és együttműködési formák a fellépések kiindulópontjai lehetnek az új mechanizmusok létrehozását megelőzően¹²⁹. Ezenkívül a Európai Szociális Alapot (ESZA) is szélesebb körben lehetne alkalmazni a fellépések és projektek támogatására.

A Duna régió egyedi vonásai

A régió a szerteágazó politikai átalakulás örökségét hordozza, amely a posztkommunista átalakulást, a nemzeti szeparatizmust és új államok megalakítását is magában foglalja.

Ezért a politikai szakadékok áthidalása különösen fontos, ugyanígy az intézményi kapacitás és az irányítási mechanizmusok szupranacionális szinten történő javítása is. A szomszéd

¹²⁹ Példa: 1991 óta a Visegrádi csoport együttműködése keretében működő meglévő irányítási struktúrák.

országokkal ápolott jó kapcsolatok döntő fontosságúak. Jóllehet az EU-hoz való jelenlegi vagy jövőbeli csatlakozás javított a helyzeten, az új rendszerek bevezetése időbe telik. Ehhez gondolkodásbeli változásra, az érdekelt felek közötti bizalom megalapozására és a készségek fejlesztésére van szükség¹³⁰. E feladat nagy részét legjobb közösen végezni az ismeretek átadása és tapasztalatcsere révén.

Ez különösen igaz, amikor a problémák megoldásához határokon átnyúló együttműködésre van szükség. Amint a legutóbbi válság is mutatja, ez a pénzügyi irányításra is kiterjed, amelyet az egész EU-t érintő munka részeként a régió minden országában meg kell erősíteni.

A civil társadalom néhány országban továbbra is viszonylag gyenge. A hatóságokkal való együttműködés, sőt a kommunikáció is korlátozott. A civil társadalom azon képességét, hogy befolyásolja az egész régióra kiterjedő döntéshozatali folyamatokat, a szakpolitikai döntéshozatalt és a végrehajtást még tovább kell fejleszteni.

E gyengeségek abban is megnyilvánulnak, hogy a fejlesztési eszközök felhasználása különböző hatékonysággal és eredményességgel valósul meg a régióon belül. A gyakorlatban ezt a szaktudás átadásával és egyéb intézkedésekkel – például a határokon átnyúló hatással rendelkező projektek tervezéséhez és végrehajtásához szükséges készségek megerősítéséhez nyújtott segítséggel – kell megerősíteni és hatékonyabban koordinálni.

Fellépések

➤ ***Fellépés – „Az intézményi kapacitással és a közszolgáltatásokkal kapcsolatos problémák leküzdése a Duna régióban.”*** Ez a fellépés a közszolgáltatások minőségének javítására és a nemzetközi együttműködést szolgáló irányítási mechanizmusok minden kormányzati szinten megvalósuló optimalizálására irányul. A különböző nemzeti, regionális és helyi hatóságok nemzeti és nemzetközi partnerségei döntő szerepet játszanak e cél megvalósításában. A civil szervezetek intézményi kapacitásépítésben játszott szerepét szintén meg kell szilárdítani. Fontos feladat a kiterjedt bürokrácia csökkentése, illetve a törvényhozás és az adminisztratív eljárások minőségének javítása is. Az e-kormányzat, valamint a kölcsönös érdekű, nagyszabású infrastrukturális projektekkel kapcsolatos tapasztalatok cseréjének a kérdésével is érdemes lenne foglalkozni. A korrupció elleni intézkedéseket is meg kell erősíteni. A kapcsolódó tevékenységeket bevált gyakorlatokra és szaktudásra vonatkozó képzések és kapacitásépítés formájában lehetne megvalósítani, amelyek a hatékony döntéshozatalra, az átláthatósági követelményekre, az információáramlásra, a konzultációs módszerekre és a konstruktív szakpolitikai tervezésre terjednének ki. A pénzügyi tervezés, a pénzügyi rendszerek, az államháztartási reformok megtervezése és végrehajtása, a projekt-előkészítés, a hatástanulmányok és a végrehajtási szabályok szintén közös figyelmet kívánnak. A hálózatépítési tevékenységek hozzájárulhatnak a közszférában dolgozók készségeinek, kompetenciájának és motivációjának javításához. Közös tanulással és bevált gyakorlatokkal, például „zöld” városi technológiák révén, ösztönözni kell az innovatív és fenntartható regionális és városfejlesztést, valamint a fenntartható mezőgazdaságot. A társadalmi befogadás kérdését új és jobb megközelítések szélesebb körben történő megosztásával lehet kezelni. Ebben a vonatkozásban a régióközi szervezetekkel, például a dunai országok munkacsoportjával, az európai régiók gyűlésével, a Nemzetközi Dunai Kutatási Szövetséggel, valamint az Európai Régiók Intézetével folytatott együttműködés döntő fontosságú.

¹³⁰ Az újonnan létrehozott danilovgradi (Montenegró) Nyugat-balkáni Regionális Közigazgatási Főiskola ezt a célt szolgálja. (<http://www.respaweb.eu>.)

- ⇒ *Projekt példa – „Az államháztartás irányítására vonatkozó ismeretek növelése.”* A közfinanszírozási reformok megtervezésével és végrehajtásával kapcsolatos tudás megosztásához képzés és tapasztalatszerzés szükséges. A projekt keretében a megfelelő képzési és kutatóintézetek (például a ljubljani Pénzügyi Kiválósági Központ [Szlovénia]) bevonásával iránymutatásokat fognak nyújtani az államháztartás irányításának megreformálásához, a központi bank működésének racionalizálásához és a nemzetközi normák átvételének jelenlegi és jövőbeli feladataihoz.
- ⇒ *Projekt példa – „A Délkelet-európai Kulturális Miniszterek Tanácsa tapasztalatainak felhasználása.”* Felismerve, hogy a kulturális értékek megosztása, a tapasztalatszerzés és a közös örökség a régió békéjének, jólétének és harmóniájának fenntartását szolgáló egyedülálló eszköz, Albánia, Bosznia-Hercegovina, Bulgária, Horvátország, Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság, Montenegró, Románia, Szerbia és Törökország a Délkelet-európai Kulturális Miniszterek Tanácsa keretében is együttműködést folytat (Ausztriának megfigyelői státusza van).¹³¹ Ezt az együttműködést különösen a 2009 áprilisában elfogadott közös cselekvési terv tekintetében lehetne megerősíteni.
- ⇒ *Projekt példa – „Az Acta Danubiana – a Dunával foglalkozó tudományos vizsgálatok nemzetközi összehangolására irányuló javaslat – végrehajtása.”* Összehangolt alap kutatásokra van szükség. A Duna menti országok különböző tanulmányainak, vizsgálatainak, valamint megtervezett és megépített beruházásainak összegzéséhez összehangolt munkára van szükség, amely az adatok egyeztetésére és nyomon követésére terjedne ki.
- ⇒ *Projekt példa – „A európai területi együttműködési csoportosulások (EGTC) használata a Duna régióban.”* Az európai területi együttműködési csoportosulások segíthetik a Duna-stratégia végrehajtását. Kiegészíthetik a meglévő kormányközi együttműködési kezdeményezéseket és csatlakozhatnak hozzájuk, illetve elősegíthetik a helyi szereplők együttműködését.
- *Fellépés – „A polgárok és érdekelt felek politikai hatóságok iránti bizalmának növelése.”* Ez a fellépés vitát indíthat a civil társadalom e kérdésben játszott szerepéről. A különböző hatóságokkal és intézményekkel nyílt párbeszédet kell folytatni, a civil társadalom szakértelmét pedig a közszolgáltatások területén jobban el kell ismerni. A bizalom megerősítését ösztönző intézkedések (például a konfliktus utáni helyzetek kezelése) régióban való előmozdítása érdekében meg kell erősíteni a civil társadalom kommunikációs készségeit. Meg kell erősíteni továbbá a hálózatépítési kultúrát (például a regionális, helyi és városi hálózatokat, a magánszférával fennálló kapcsolatokat, valamint a vallási és kulturális közösségeket)¹³².
- *Fellépés – „A Dunai Civil Társadalmi Fórum létrehozása”,* amely támogatja a Dunai Civil Fórum elgondolását a stratégia civil társadalmi részvételre vonatkozó pilléréként. Ezek a projektek tapasztalatszerzést kínálnak a civil társadalom és az állam közötti párbeszéd, valamint a határokon átnyúló és a transznacionális hálózatépítés terén. „A

¹³¹ www.culturesee.org.

¹³² Az „Oktatási Kapcsolatok az Európai Polgárságért, Kiválóságra Törekvés a CENTORPE Régióban (EdTWIN)” elnevezésű projektet Bécs (Bécsi Oktatási Bizottság) vezető partnersége keretében hajtják végre. E projekt célja, hogy (1) felhívja a figyelmet a szomszédok kultúrájára és nyelvére, (2) pozitív hozzáállást alakítson ki, valamint hogy (3) megfelelő intézkedéseket határozzon meg annak érdekében, hogy javítsák a CENTORPE, egy közép-európai kiválósági régió számára utat nyitó, szükséges kompetencianormákat.

Dunai Civil Társadalmi Fórum létrehozása” – amely támogatja a Dunai Civil Fórum elgondolását a stratégia civil társadalmi részvételre vonatkozó pilléréként. Ezek a projektek tapasztalatszerzést kínálnak a civil társadalom és az állam közötti párbeszéd, valamint a határokon átnyúló és a transznacionális hálózatépítés terén. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak (EESC), és partnerországokban működő társintézményeknek kulcsszerepet kell játszaniuk, különösen az üzleti, a foglalkoztatási, a munkaügyi és szociális kérdések terén.

➤ **Fellépés – „Elegendő információáramlás és –csere biztosítása minden szinten.”** Figyelmet kell fordítani az információ és a szaktudás megosztására irányuló adminisztrációs kapacitás javítására (például a tudományos szaktudás és ismeretek megosztására szolgáló új mechanizmusokra). A tudományágak és intézmények közötti munka megerősítése, valamint a nemzetközi szinten is működő konzultációs mechanizmusok segítenek az átfogó kérdések megoldásában, és az ágazatok közötti kapcsolatok figyelembevételében. A példák között városok, régiók, illetve városi és vidéki területek közötti hálózatok is előfordulnak. A Dunai Városok és Régiók Tanácsa¹³³ stratégiai partner lehet, és aktívan részt vehet a közös projektek kidolgozásában. Ezek a hálózatok elősegíthetik a városok fellendítését ösztönző együttműködést, támogathatják a modern városi technológiákat, a lakásépítési projekteket és megszervezhetik az ismeretek átadását, stb. Az európai területi együttműködési csoportosulások (EGTC) különösen hasznosnak bizonyulhatnak ezen a területen. Együttműködésre van szükség a tervező intézmények és a hatósági feladatokkal foglalkozó intézmények között is, ez pedig a települési és regionális tervezés, valamint a határokon átnyúló együttműködés engedélyezési folyamatok terén történő kidolgozásával és végrehajtásával valósítható meg¹³⁴.

⇒ **Projekt példa – „A Duna Környezetvédelmi Fórum felhasználása”, amely az egyik legnagyobb környezetvédelmi fórum Európában. E szervezet és a hozzá hasonló szervezetek támogatást érdemelnének annak érdekében, hogy hatékonyan vehessenek részt a környezetvédelmi irányításban, a közoktatásban és a régió egyéb fontos civil társadalmi funkcióinak betöltésében.**

⇒ **Projekt példa – „Együttműködési térkép létrehozása” a Duna régióról. E térkép segítségével fel lehetne mérni és fel lehetne térképezni a Duna régió településeinek és régióinak jelenlegi, tervezett vagy csupán javasolt együttműködési projektjeit.**

⇒ **Projekt példa – „Közös iránymutatások létrehozása a területfejlesztés javítása érdekében.” Ez hasznos lehet a helyi hatóságoknak a Duna régió településeire vonatkozó bevált gyakorlatok témájában nyújtott tanácsadás során, valamint az infrastrukturális és egyéb beruházások rangsorolásakor. Az integrált területfejlesztés biztosítja, hogy a fejlesztés egyensúlyt teremtsen az infrastrukturális és gazdasági szempontok és a környezetvédelmi és társadalmi szempontok között.**

⇒ **Projekt példa – „Az ismeretek átadása, valamint a városi technológiák és stratégiák előmozdítása.” A Duna régió agglomerációiban a szaktudás cseréjére és átadására,**

¹³³ A 2009. június 11-én Budapesten megrendezett Dunai Városok és Régiók IV. Európai Konferenciájának zárónyilatkozata.

¹³⁴ Ezen a területen a Visegrádi Csoport országaiban (Cseh Köztársaság, Magyarország, Lengyelország, Szlovákia), valamint Romániában és Bulgáriában együttműködési gyakorlat van folyamatban, amelynek eredménye a területfejlesztési intézkedések koordinációja. A visegrádi négyek országai, valamint Bulgária és Románia regionális fejlesztésért felelős minisztereinek 2010. március 29-én Budapesten megrendezett találkozásán elkészített miniszteri következtetések.

illetve korszerű technológiák és stratégiák kidolgozására és megvalósítására van szükség. Innovatív és fenntartható megoldások kellenek például a lakásépítési ágazatban, a mobilitás terén, a gazdasági strukturális átalakulások kezelése során és a közszolgáltatások korszerűsítése terén. Léteznek olyan városokra és településekre kidolgozott környezetbarát technológiák és stratégiák, amelyeket szélesebb körben érdemes megosztani.

- **Fellépés – „A határ menti régiókban élő közösségek adminisztratív együttműködésének elősegítése.”** Az együttműködés adminisztratív és jogi akadályainak elhárítása és leküzdése, illetve a regionális kompetenciák helyi igényekhez igazítása helyi, regionális és nemzetközi szinten is megerősítené az intézmények és helyi önkormányzatok közötti együttműködést. Ösztönözni kell a határokon átnyúló közvetlen regionális és helyi együttműködést. A Duna régió egyik jellegzetessége, hogy a különböző kisebbségi csoportok a határ menti területeken élnek. Ez is arra utal, hogy meg kell könnyíteni a határátkelést, és jobb együttműködésre van szükség. A kisebbségek újra és újra újabb javaslatokat tesznek a határokon átnyúló kapcsolatok javítására. A határ menti területek polgárainak, vállalkozóinak és településeinek megfelelőbb tájékoztatásra és szolgáltatásokra van szükségük. A Duna régióra vonatkozó stratégiában részt vevő országok megegyezhetnének abban, hogy felülvizsgálják a határokon átnyúló gazdasági és társadalmi fejlődés útját álló nemzetközi jogi normákat és egyéb adminisztratív előírásokat. A lehetséges többoldalú egyeztetési mechanizmusok megvitatása és áttekintése szintén hozzájárulna a politikai együttműködés javításához és a jó szomszédi viszony megszilárdításához. Egyes nehéz kérdések esetében a közös jóléthez kölcsönösen elfogadható megoldások szükségesek.
- **Fellépés – „Nagyvárosi régiók építése a Duna régióban.”** Meglévő és fejlődő nagyvárosi régiókat összefogó platform létrehozását kell kezdeményezni annak érdekében, hogy kialakuljon a nagyvárosi fejlesztés szempontjából lényeges területeken születő közös elgondolások megismerésének és fejlesztésének kerete. A városi hálózatoknak ösztönözniük kell az együttműködést és az információk és tapasztalatok cseréjét többek között az adminisztratív szakértők, valamint a városi és regionális önkormányzatok körében. Az agglomerációfejlesztési stratégiák terén szükség van az ismeretek cseréjére. Ez azt eredményezné, hogy a bevált gyakorlatok gyorsabban terjednének és felismernék az állami hatóságok szintjén és üzleti téren létező ígéretes együttműködési területeket.
- **Fellépés – „Az uniós pénzeszközök alacsony abszorpciós arányát eredményező akadályok felülvizsgálata, valamint kedvezőbb finanszírozás biztosítása.”** A régióban javítani kell a különböző finanszírozási lehetőségek felhasználását. A lehetséges kedvezményezettet támogatni kell az előkészületek során, valamint támogatásra van szükség annak érdekében is, hogy a célcsoportokat jobban meg lehessen szólítani. A JASPERS kezdeményezés¹³⁵ a fő projektek elkészítését ösztönző, az EU közép- és kelet-európai tagállamai részére nyújtott támogatás egyik formája, amely hatékony használata esetén meggyorsítja a rendelkezésre álló pénzeszközök abszorpcióját. Javítani kell a „belső” uniós finanszírozási eszközök (a strukturális alapok programjai, például az európai területi együttműködési programok stb.), valamint a „külső” uniós finanszírozási eszközök (az Európai Szomszédági és Partnerségi Támogatási Eszköz [ENPI], az előcsatlakozási támogatási eszköz [IPA]) közötti kapcsolatokat.
- **Fellépés – „A helyi pénzügyi termékek fejlesztésének támogatása a vállalkozás- és közösségfejlesztés érdekében.”** A cél a vállalkozói készség és a kkv-k fejlesztésének

¹³⁵ A JASPERS irodái Bécsben és Bukarestben találhatóak.

serkentése, a helyi érdekelt felek érvényesülésének elősegítése, valamint a közösségek támogatása, ugyanakkor a jövőorientált vállalkozások ösztönzése is. A vidéki vagy elmaradott területeknek különös figyelmet kell szentelni. A tevékenységek többek között a technikai segítségnyújtásra, például a „zöld vállalkozási” lehetőségek meghatározására irányuló képzésre, üzleti fejlesztésre és tervezésre, valamint (például a kereskedelmi hitelintézetekkel együttműködésben vagy nem bürokratikus kis támogatásokon keresztül működő) mikrohitelrendszerekre és rugalmas hitelrendszerekre terjednek ki. Az említett termékfejlesztési mód nem jelenti azt, hogy új finanszírozási forrásokat kellene létrehozni. Ehelyett ajánlott a meglévő finanszírozási mechanizmusok hatékony és összehangolt felhasználása.

- **Fellépés – „A dunai beruházási keret megvalósíthatóságának vizsgálata.”** Ez a fellépés a „nyugat-balkáni beruházási keret” (WBIF) révén nyert tapasztalatok felhasználásával vagy kiterjesztésével, párhuzamos struktúrák létrehozása nélkül összefoghatná a kiemelt kérdések koordinátorai által benyújtott projekteket finanszírozó intézményeket, az Európai Szomszédosági Partnerségi Eszköz (ENPI) képviselőit, a nemzeti finanszírozási forrásokat, valamint a nemzetközi pénzügyi szervezeteket. A projekteket, amelyeket az egyes kiemelt kérdések koordinátorai mutatnának be, az év során többször is megvizsgálják, például a minden érdekelt fél részvételével tartott üléseken. A cél, hogy a pályázók számára finanszírozási lehetőséget (támogatás, kölcsön vagy ezek kombinációja) tudjanak ajánlani.

11) A BIZTONSÁG JAVÍTÁSA, A SÚLYOS BŰNCSELEKMÉNYEK ÉS A SZERVEZETT BŰNÖZÉS JELENTETTE KIHÍVÁSOKKAL VALÓ MEGKÜZDÉS KÖZÖS MUNKÁVAL

A kérdés bemutatása

A dunai államok békén, szabadságon, biztonságon, a jog érvényesülésén és a gazdaság virágzásán alapuló fejlődésének előfeltétele a jogrend megszilárdítása, a korrupció és a szervezett bűnözés és súlyos bűncselekmények elleni küzdelem, a menekültügyi együttműködés, illetve a jogellenes határátlépések megakadályozása a Duna régióban.

A gazdasági integráció növekedése és a fokozódó, határokon átnyúló kereskedelem annak a veszélyét hordozza magában, hogy a régióban nő a szervezett bűnözés és súlyos bűncselekmények száma (csempészet, emberkereskedelem, feketepiac). A szervezett bűnözés, amellett, hogy társadalmi károkat okoz, hátrálthatja az üzleti fejlődést, és korlátozhatja a további gazdasági növekedést is. A közelmúlt történelmi eseményei és a Duna régió különböző szakaszokban megvalósuló uniós integrációja különös mértékben megnehezítik ezt a kérdést. A nemzeti jogszabályi keretek hosszadalmassá és fáradtságossá tehetik a határokon átnyúló rendészeti tevékenységet, és így elősegíthetik a szervezett bűnözést és a súlyos bűncselekmények elkövetését. Következésképpen meg kell erősíteni a nemzetközi együttműködési kereteket és a meglévő kezdeményezéseket.

Az 1989. évi rendszerváltás és Jugoszlávia felbomlása után a kormányzatokat a Duna régió legtöbb országában radikálisan át kellett alakítani. Jóllehet az EU-hoz való csatlakozás (vagy a jövőbeli csatlakozás kilátása) javított a helyzeten, az új együttműködési formák bevezetése időbe telik, mivel ehhez gondolkodásbeli változásra, az érdekelt felek közötti bizalom megalapozására és a készségek fejlesztésére is szükség van. Ez a biztonság és a bűnözés szempontjából is döntő jelentőségű. Az Europol mint uniós ügynökség új lehetőségeket kínál e területen a fellépések megerősítésére.

A Duna régió egyedi vonásai

E területen több probléma közös kihívást jelent az egész régióban (illetve hatással van az egész régióra). Noha a régióbeli együttműködés javult, bizonyos eltérések és egyenetlenségek még mindig megoldásra várnak. Ehhez egyrészt közös fellépésekre, másrészt tapasztalatcserére van szükség.

A területre jellemző a népesség fokozott mobilitása az EU-n belül és annak külső határain keresztül is. Következésképpen javítani kell a határokon átnyúló együttműködést annak érdekében, hogy a régió egészében biztosított legyen a magas szintű biztonság, anélkül, hogy ez az emberi jogok kárára válna. Fontos, hogy az együttműködés fokozására irányuló, különböző szintű rendészeti munka a Duna régióban élő polgárokra szembeűnő hatással legyen.

Az EU fokozatosan liberalizálja nyugat-balkáni vízümpolitikáját, és előrelépéseket tesz a közeli szomszédjaival folytatott, vízümmal kapcsolatos vitákban. Moldova elindította az EU-val közös, vízümmal kapcsolatos párbeszédét. Ezeket a pozitív fejleményeket az egész régióban kedvezően fogadják, mivel azt mutatják, hogy az EU-t és annak közeli szomszédjait

egyre több közös érdek vezérli a személyek mozgásának kezelését illetően.

Fellépések

➤ **Fellépés – „A dunai államok támogatása a kormányzati együttműködés és a rendészettel, igazságszolgáltatással és egyéb szolgálatokkal kapcsolatos képesítések javítása terén.”** A dunai országok közötti együttműködést elősegítő programokat folytatni kell, illetve ahol lehetséges, ki kell bővíteni. Az emberkereskedelemmel kapcsolatos közös fellépések döntő fontossággal bírnak. A bűnszervezetek kialakulását és tevékenységének tendenciáit alaposabban meg kell figyelni. A következő bűncselekmények közös veszélyt jelentenek a vízi útra és a Duna menti területekre: az áruk csempészése; a hajók legénységének áruforgalmazással való visszaélése, a kereskedelmi bűnözés, az embercsempészet és -kereskedelem. Ezek ellen közös fellépésre van szükség. A régió és gazdasági potenciálja fejlődésének érdekében döntő fontosságú, hogy ezen a területen előrelépések történjenek.

⇒ **Projekt példa – „A tagállamok és nem tagállamok közötti információáramlás javítása a Duna régióban.”** A szaktudás, a bevált gyakorlatok és az információ cseréje elengedhetetlenül fontos a Duna alsó és felső szakaszán elhelyezkedő országok között. E projekt részét képezi a minőségi képzés és az átláthatóság kormányzatokban és vállalkozásokban történő javítására irányuló koncepciók kidolgozása. A projekt keretében a Duna régióbeli kormányzati tisztviselők képzésére szolgáló, meglévő állami képzési intézmények kiválósági hálózata is megvalósítható.

⇒ **Projekt példa – „Korrupcióellenes Europol szakértői platform (EPE) létrehozása az európai korrupcióellenes hálózattal (EACN)¹³⁶ együttműködésben azzal a céllal, hogy a Duna régióbeli tagállamok és nem tagállamok között javuljon az információáramlás.”** A korrupció elleni küzdelem pragmatikus megközelítése. Az Europol szakértői platform a nemzeti és helyi szintű rendőrségi szervek és korrupcióellenes hatóságok szakértői részére platformot biztosítana az információk és a szakismeretek cseréjéhez. Támogatná a közös munkanorma és a bevált gyakorlatok, valamint a közbeszerzésekre vonatkozó információk, ajánlati felhívások stb. kidolgozását és előmozdítását. E projekt fontos részét képezi a minőségi képzés és az átláthatóság kormányzatokban és vállalkozásokban történő javítására irányuló koncepciók kidolgozása. A magánpartnerek bevonása szintén megfontolandó.

⇒ **Projekt példa – „A gyakorlati szakemberek és a felsőoktatás képviselői közötti együttműködés javításának előmozdítása a büntetőjog területén azzal a céllal, hogy a Dunai államokat támogassák a rendészettel, igazságszolgáltatással és egyéb szolgálatokkal kapcsolatos képesítések javításában.”**

⇒ **Projekt példa – „A Fiscalis program végrehajtása.”¹³⁷ A program¹³⁸ a következő típusú tevékenységeket támogatja az adópolitika területén: a kommunikációs és információcsere-rendszerek, például a közös kommunikációs**

¹³⁶ A Tanács 2008/852/IB határozata (2008. október 24).

¹³⁷ A program valamennyi tagállam, tagjelölt és potenciális tagjelölt ország, valamint egyes, az európai szomszédságpolitikában részt vevő országok számára nyitott, attól függően, hogy rendszerük milyen szinten áll összhangban a közösségi vívmányokkal. A programot az Adóügyi és Vámuniós Főigazgatóság (DG TAXUD) és a Fiscalis 2013 bizottság irányítja.

¹³⁸ A Fiscalis 2007 programban való részvételre irányuló egyetértési megállapodást 2006. augusztus 28-án írták alá, és 2006. december 1-jén erősítették meg. A megállapodás alkalmazási körét automatikusan kiterjesztették a Fiscalis 2013 program főbb intézkedéseire.

hálózatok/közös rendszerinterfész (CCN/CSI), a héa-adatcsererendszer (VIES), a jövedékiadó-rendszerek, a jövedéktermék-szállítási és felügyeleti rendszer (EMCS) fejlesztése. Ehhez hozzátartozik a különböző részt vevő országok polgárainak adózására vonatkozó multikulturális felügyelet bevezetése; szemináriumok, műhelytalálkozók, projektcsoportok, tanulmányi látogatások és képzési tevékenységek szervezése is.

➤ **Fellépés – „A célgyűjtemény javítása, valamint a bűnözésre vonatkozó fő információ megosztása; a részt vevő országokat fenyegető legfontosabb veszélyek feltérképezése; a súlyos bűncselekmények és a szervezett bűnözés általi fenyegetettség értékelésének (OCTA) az elkészítése a Duna régió esetében.**” Egyértelműen szükség van a meglévő veszélyek adott helyzethez alakított vizsgálatára, valamint az Europol harmadik országokkal kötött együttműködési megállapodásainak hatékonyabb alkalmazására. A súlyos bűncselekmények és a szervezett bűnözés általi fenyegetettség értékelését (OCTA) el kell készíteni külön a Duna régióra vonatkoztatva. A hírszerzési követelményeket az Europol által készített, szervezett bűnözés általi fenyegetettség értékelésével összhangban kell kidolgozni. Mind az uniós, mind a Duna régióban a szervezett bűnözés általi fenyegetettség értékelése céljára egységes információs igényekre vonatkozó folyamat létrehozását kell mérlegelni. Az Europol feladata a szervezett bűnözés és a súlyos bűncselekmények csoportjai okozta legfőbb veszélyek meghatározása, és a korrupció és az üzleti átláthatóság mértékének a felbecsülése a Duna régióban. Ez a veszélyértékelés tervezett célokat és ajánlásokat is megfogalmaz a szervezett bűnözés legfontosabb eseteinek és a kirívóan súlyos bűncselekmények kezelésére. Ezen ajánlások alapján a konkrét operatív lépések megtételéhez egy, biztonsági programokat és cselekvési terveket is tartalmazó regionális bel- és igazságügyi stratégiát fognak kidolgozni. Az Europol külső stratégiája¹³⁹ és a 2009/934/IB¹⁴⁰ tanácsi határozat alapján a bűnözéssel kapcsolatos információk cseréjét fokozni kell az Europol és a régió harmadik országai között.

⇒ **Projekt példa – „A Duna régió országaiból származó bűnügyi információk beépítésének az elősegítése Europol elemzési munkafájljába (AWF).”** A Duna régió országait arra kell ösztönözni, hogy az Europol kínálja lehetőségeket minél hatékonyabban, és az Europol elemzési munkafájljaira vonatkozó végrehajtási szabályok elfogadásáról szóló tanácsi határozattal¹⁴¹ összhangban használják fel, és az elemzési munkafájlokban osszák meg a lényeges bűnügyi információkat. Az elemzés eredménye a dunai szervezett bűnözés általi fenyegetettség értékelése alapjául fog szolgálni. Az Europol elemzési munkafájljainak fokozott használata biztosítja, hogy a régióban indított stratégiai kezdeményezésekből a nyomozókat szolgáló konkrét operatív eredmények szülessenek. Az Europol emellett tájékoztatókat és képzéseket szervezhetne abból a célból, hogy növeljék a Dunai országok Europol elemzési munkafájljaihoz és fenyegetettségértékeléséhez való hozzájárulását.

⇒ **Projekt példa – „Az európai biztonságos információcsere-hálózati alkalmazás (SIENA) használatának támogatása a Duna régió nem uniós tagállamaiban.”** 2010. novemberi hatállyal a Duna régió minden olyan nem uniós tagállamának, amellyel az

¹³⁹ Az Europol 2010–2014. évi időszakra vonatkozó külső stratégiája.

¹⁴⁰ A Tanács 2009/934/IB határozata (2009. november 30.) az Europolnak a partnerekkel fennálló kapcsolataira, többek közt a személyes adatok és minősített adatok cseréjére vonatkozó végrehajtási szabályok elfogadásáról; HL L 325., 2009.12.11., 6. o.

¹⁴¹ A Tanács 2009/936/IB határozata (2009. november 30.) az Europol elemzési munkafájljaira vonatkozó végrehajtási szabályok elfogadásáról; HL L 325., 2009.12.11., 14. o.

Europol stratégiai együttműködési megállapodást írt alá¹⁴², lehetősége nyílik arra, hogy az Europolon/a SIENA-alkalmazáson keresztül kommunikációt folytasson és információkat cseréljen az uniós tagállamokkal. *E közös európai információs rendszer (amelyet az uniós tagállamok már használnak) általános használatának ösztönzése a régió nem uniós tagállamainak körében jelentősen növelné a régió rendészeti hatóságai közötti interoperabilitást, együttműködést és információáramlást.*

- **Fellépés – „Az Europol és a Délkelet-Európai Együttműködési Kezdeményezés Országhatárokon Átlépő Bűnözés Leküzdésére létrehozott Regionális Központja (a továbbiakban SECI/SELEC) közötti együttműködés megerősítése.” A központ mint a régió biztonsági területének fontos szereplője vesz részt a fellépésben.**
- **Fellépés – „További jól működő határigazgatási rendszerek kidolgozása¹⁴³.”** A következők megvalósítása szükséges: a belvízi folyami hajózás határforgalom-ellenőrzéseinek és határőrzetének megerősítése a Duna vonalán áthaladó külső határookra vonatkozóan is; a információcsere elősegítése a Duna régió határőrségei között; a határátkelőhelyek biometrikus útlevel leolvasására szolgáló berendezésekkel, valamint zárt láncú televíziós rendszerhez tartozó (CCTV) kamerákkal, és Interpol-adatbázisokkal való összeköttetéssel történő felszerelése; a határőrzet megerősítése éjjellátó berendezésekkel és infravörös érzékelőkkel; a határőrök képzésének folytatása; a határon átnyúló személy- és áruforgalom feltételeinek (vámok, engedélyezési szabályok, menetrendek és szállítási útvonalak) javítása, egységes minőségtanúsítási rendszerek bevezetése, valamint az áruk és a szolgáltatások szabad mozgását akadályozó állategészségügyi és közegészségügyi szabályok vizsgálata.
 - ⇒ *Projekt példa – „Egységes nyilvántartás bevezetése a folyami információs szolgáltatások számára, amely jogi személyekről, hajókról és személyekről tartalmazna biztonsági szempontból lényeges adatokat”, valamint adatokat rögzítene a hajók, áruk és személyek mozgására vonatkozóan a bűncselekmények, különösen a csempészet és illegális kereskedelem hatékonyabb megelőzése és visszaszorítása érdekében.*
- **Fellépés – „Az internetes bűnözés (számítástechnikai bűnözés) büntető eljárás alá vonásának fokozása”,** amely globális, technikai, határokon átnyúló és névtelen veszélyt jelent az információs rendszerre, és újabb és újabb kihívások elé állítja a nemzeti rendészeti hatóságokat. Központi problémának számítanak a tulajdon ellen elkövetett bűncselekmények és a gyermekpornográfia.

¹⁴² Horvátország, Szerbia, Bosznia-Hercegovina, Montenegró, Moldova, Ukrajna.

¹⁴³ Az Duna régióban alkalmazott uniós vámügyi és adózási politikát az egységes piacra és a vámunióra vonatkozó alapelvek (uniós tagállamok), a bővítési stratégia (Horvátország, Szerbia, Montenegró és Bosznia-Hercegovina), illetve az európai szomszédságpolitika (ENP)/keleti partnerség (EaP) (Ukrajna és Moldova) határozzák meg. A keleti partnerségi programot a Tanács 2009 májusában fogadta el.

Ukrajna és Moldova esetében a vámügyi/adózási jogszabályok uniós és nemzetközi normákkal való összehangolása, a vámügyi ellenőrzés, például a kockázatkezelés javítása, a vám- és adóigazgatás gazdasági szereplőkkel és adófizetőkkel való együttműködésének javítása, az eljárások számítógépes feldolgozásának fejlesztése és integritási normák javítása a partnerségi és együttműködési megállapodások (PEM) cselekvési terveiben elfogadott egyedi célokra keresztül valósul meg.

A keleti partnerség keretében az uniós politika célkitűzései a Duna régió egészével és az EU-val való törvényes kereskedelmi és gazdasági kapcsolatok kialakításának elősegítésére, az ellátási lánc biztonságának és védelmének fokozására, valamint a vámcsalás leküzdésére terjednek ki. Az adózást illetően a cél aktívan támogatni a partnerországok adózási reformját, közelíteni egymáshoz a közvetett adózási rendszereket, együttműködni a csalás elleni szakpolitikák terén, valamint alkalmazni a jó kormányzás alapelveit az adózás terén.

- **Fellépés** – „*A régió fejlett vámügyi információinak megosztására vonatkozó jelenlegi kísérleti projekt bővítési lehetőségeinek vizsgálata.*” A nyugat-balkáni nem uniós vámhatóságok uniós segítséggel már megkezdték két információs technológiai alkalmazás fejlesztését, amelyeket az érkezés előtti információk elektronikus cseréjére használnának. Az érkezés előtti információk automatikus megosztására irányuló projektben Moldova és Ukrajna is részt vesz (az EUBAM-segítségnyújtás keretében).
 - ⇒ *Projekt példa* – „*Az S.A.F.E., biztonságos hozzáférés az egyesített e-igazságszolgáltatáshoz/e-kormányzathoz elnevezésű e-igazságszolgáltatási projekt elindítása.*” Az S.A.F.E. technikai keretet állapít meg a digitális azonosítók közigazgatási határokon átnyúló, interoperábilis és biztonságos használatához („bizalmi tartományok”). E kezdeményezés célja az elektronikus kommunikációs infrastruktúra igazságszolgáltatás terén történő korszerűsítése, és ennek révén olyan nyitott, interoperábilis és nemzetközileg szabványosított felületek meghatározása, amelyek biztonságos hozzáférést biztosítanak a kommunikációs szolgáltatásokhoz, valamint a biztonságos és megbízható elektronikus kommunikációhoz. A S.A.F.E. koncepció a biztonságos regisztráció, hitelesítés és engedélyezés biztosítására, valamint a kommunikáció résztvevőikhez kapcsolódó adatok biztonságos tárolására irányul. A projekt a kommunikáción és e-igazságszolgáltatáson túlmenően a legtöbb e-kormányzati szolgáltatás számára közös érdeket képvisel.
- **Fellépés** – „*A régió fejlett vámügyi információinak megosztására vonatkozó jelenlegi kísérleti projekt bővítési lehetőségeinek vizsgálata.*” A nyugat-balkáni nem uniós vámhatóságok uniós segítséggel már megkezdték két információs technológiai alkalmazás fejlesztését, amelyeket az érkezés előtti információk elektronikus cseréjére használnának. Az érkezés előtti információk automatikus megosztására irányuló projektben Moldova és Ukrajna is részt vesz (az EUBAM-segítségnyújtás keretében).
 - ⇒ *Projekt példa* – „*A DREWS-projekt (a dunai korai előrejelző rendszer) végrehajtása*”, lehetővé teszi a Szerbia és Horvátország között a Dunán szállított árukról szóló információk automatikus cseréjét, valamint a SEEMS/SEED végrehajtása, amelynek segítségével a Nyugat-Balkán számos nem uniós országában megvalósítható a szállítmányokkal kapcsolatos érkezés előtti információ cseréje.
- **Fellépés** – „*A Duna régióbeli migráció kérdéseinek megfelelőbb kezelése.*” A Duna régió számára regionális profilt lehetne kidolgozni a Duna régióra vonatkozó stratégiában szereplő 14 ország nemzeti kibővített migrációs profilja alapján. A regionális profilt ajánlásokkal és regionális cselekvési tervekkel lehetne kiegészíteni. A fellépés célja a migrációs szakpolitikákra vonatkozó vita és együttműködés ösztönzése, valamint a kormányzatok, minisztériumok és a helyi, regionális vagy tartományi szintű egyéb érdekelt felek (Nemzetközi Migrációs Szervezet) közötti koherencia és koordináció elősegítése.
- **Fellépés** – „*Az aknamentesítés folytatása a Duna régió aknagyanús területein*” (mezőgazdaság, vizek, csatornák, gátak, szállítási útvonalak, árvízveszélyes területek, védett területek).
- **Fellépés** – „*Az élelmiszer-biztonság javítása*” a régióban: a technikai szabványok és normák egységesítésével és a mezőgazdasági termékekkel való kereskedelem technikai akadályainak ebből következő mérséklésével a Duna régió élelmiszer-biztonsága lényegesen javulna. Ebben a tekintetben számos országnak elemi érdeke a más

partnerekkel való szorosabb együttműködés egyrészt az élelmiszer-biztonsági rendszer létrehozása, másrészt a szélesebb értelemben vett vidékfejlesztés terén.

➤ **Fellépés** – *„Szabványos operatív eljárások bevezetése az országhatárt átlépő műszaki-technológiai vízi forgalmi balesetek esetében végrehajtott közös tevékenységekre vonatkozóan.”*

⇒ *Projekt példa – „Vízi vészhelyzeti központok létrehozása”, amelyekben a hajózáshoz kapcsolódó operatív tevékenységekhez tartozó irodák, hatóságok és képzési létesítmények (vízi rendőrség, tűzoltóság, a vám- és pénzügyőrség nemzeti parancsnokságai, a hajózási hatóság, a mentőcsónak, mentőhelikopter felszállóhelye, hajózási információs központ, képzési központ) kapnának otthont.*

Az Európai Beruházási Bank (EBB) szerepe az Európai Unió Duna régióra vonatkozó stratégiájában

A Bizottság és az Európai Beruházási Bank (EBB) együttműködése hosszú múltra tekint vissza. Éppen ezért az EBB döntő szerepet játszhat a stratégiában, különösen azáltal, ha a megtérülést ígérő projektek számára mobilizálja és egyesíti a finanszírozási forrásokat.

Az EBB sok tapasztalattal rendelkezik a Duna régióbeli uniós és nem uniós tagállamokkal, különféle ágazatokban folytatott együttműködés terén. Az EBB központi szerepet játszik a kulcsfontosságú infrastruktúrához nyújtott hosszú távú finanszírozásokhoz való hozzáférés biztosításában, ahogyan a Duna régióban az elmúlt 10 évben a bank által nyújtott jelentős mennyiségű támogatás is alátámasztja. 2006-ban elindították a JASPERS (az európai régiók projektjeit támogató közös program) kezdeményezést¹⁴⁴, amely a tagállamoknak nyújt segítséget abban, hogy az uniós strukturális alapok támogatásainak elnyerésére jobb projektpályázatokat készítsenek. A régióban más technikai segítségnyújtási tevékenységek is folynak, például a nyugat-balkáni kezdeményezés, amely az ágazati szakpolitikákra és eredményekre vonatkozó tapasztalata és mélyreható ismeretei alapján technikai segítséget nyújt, ugyanakkor a tagállamokra, az Európai Bizottságra és az egyéb nemzetközi pénzügyi szervezetekre is kiterjedő, széles körű hálózattal rendelkezik.

Az EBB régióban való erős jelenlétét a hitelnyújtás növekvő mennyisége is jelzi; az aláírt kölcsönök összege 2007 és 2009 között 8,6 milliárd EUR-ról 11,8 milliárd EUR-ra nőtt, ideértve az operatív programok társfinanszírozásához szükséges, strukturális programokhoz kapcsolódó hiteleket Bulgáriában, a Cseh Köztársaságban, Magyarországon, Romániában és Szlovákiában. Az ágazatot tekintve körülbelül 5,1 milliárd EUR-t fordítottak a fenntartható közlekedésre és az energia-összeköttetésre, 4,1 milliárd EUR-t a környezetvédelemre és a vízi erőforrásokra, illetve 1,9 milliárd EUR-t a társadalmi-gazdasági és humán erőforrás-fejlesztésre. 2010 elején 274 aktív és 122 befejezett JASPERS projekt létezett a régióban, a legtöbb technikai segítségnyújtásban pedig Románia, a Cseh Köztársaság és Bulgária részesült.

A Duna régióra vonatkozó uniós stratégia keretében jelenleg kidolgozott dunai cselekvési terv fő célja, hogy a Dunára vonatkozóan olyan célzott szakpolitikát alakítson ki, amely az ökológiai, közlekedési és társadalmi-gazdasági igényeknek egyaránt megfelel. A Duna-stratégia nagymértékben épít azokra a pozitív visszajelzésekre, amelyek az Európai Tanács által 2009. október 26-án elfogadott, a balti-tengeri régió fejlesztésére irányuló uniós stratégiára érkeztek; ezt a stratégiát az EBB is támogatta. A múltban a bank számos szennyvízkezelő telep megépítését finanszírozta, és kiemelt fontosságú szennyezésmentesítési projektekhez nyújtott társfinanszírozást. Az EBB a szükséges infrastruktúra korszerűsítését is támogatta annak érdekében, hogy a különböző önálló régiókat nagy balti-tengeri régióvá egyesítsék. Az EBB a 2007–2009 közötti időszakban összességében több mint 20 milliárd EUR összegű hitelt nyújtott a balti tengeri régióban folytatott tevékenységekhez; a hitelek mennyisége 2007 és 2009 között évi 4 milliárd EUR-ról 10 milliárd EUR-ra nőtt.

¹⁴⁴ Az Európai Unió Tanácsa, az EBB, a KfW bankcsoport és az EBRD közös kezdeményezése.

Az EBB balti-tengeri stratégiával szerzett tapasztalatai a Duna-stratégia számára is értékesek lehetnek. A bank a Duna-stratégiához való hozzájárulásával arra törekszik, hogy minden part menti ország számára többletértéket hozzon létre. Az EBB a bank ágazati tapasztalatai és kiemelt hitelnyújtási céljai révén olyan kedvező helyzetben van, hogy a Duna-stratégiában meghatározott összes ágazat fejlesztéseit támogathatja, különös tekintettel a következő két területre:

- EBB-támogatás a dunai hajózás fejlesztésére;
- EBB-támogatás a Duna-vízgyűjtőbeli fenntartható vízgazdálkodás megvalósítására.

Ahogy az EBB minden tevékenységi területét, a közlekedési hitelek nyújtását is az uniós politika határozta meg. A belvízi hajózás – különösen a közlekedési hitelnyújtási politika (2007) értelmében – az egyik olyan szállítási mód, amelyet az EBB kiemelt területként kezel, mivel ez az egyik legígéretesebb mód az üvegházhatást okozó gázok szállítóegységenkénti kibocsátásának csökkentését tekintve. A Duna régióban azonban a belvízi szállítási (IWT) projektek száma az elmúlt években viszonylag csekély volt (lásd az 1. táblázatot). A Duna régió környezetgazdálkodásának területén a bank számos beruházási projektben tevékenyen vesz részt, például a Duna régió környezeti állapotának helyreállítására közvetlen hatást gyakorló technikai segítségnyújtási kezdeményezésekben is azzal a céllal, hogy a jobb és gyorsabb projektkidolgozás révén meggyorsítsa a beruházásokat, valamint hogy segítse a pályázókat projektjeik időben történő megvalósításában (lásd a lenti táblázatot).

Az EBB-nek döntő szerep juthat a Duna-stratégia hajózással és a környezeti állapot helyreállításával kapcsolatos elemeinek végrehajtásában. A régióbeli hitelnyújtási tevékenységén felül az EBB a következő területeken is kiterjeszthetné technikai segítségnyújtását a régió országainak és kormányközi szervezeteinek támogatására: (i) a hajózás és a környezeti állapot helyreállítására irányuló stratégiák támogatása, (ii) intézményi kapacitás, például az esélytelenebb pályázók támogatása, valamint (iii) felkészülés az EBB-finanszírozásra megfelelő projektek meghatározása és elkészítése érdekében. A régióban már igénybe vehető a technikai segítségnyújtás, például a JASPERS projekt, a nyugat-balkáni beruházási keret (WBIF)¹⁴⁵, vagy egyéb külön projekttámogatás, ágazati támogatás vagy finanszírozási eszköz-támogatás. A JESSICA (fenntartható városfejlesztési beruházásokat támogató közös európai kezdeményezés) 2006-ban indított kezdeményezés, amely a 2007–2013. évi strukturális alapból származó támogatási összegeket használja arra a célra, hogy támogatások helyett forgó befektetési eszközöket hozzon létre a városfejlesztési projektek javára. A szintén 2006-ban indult JEREMIE program¹⁴⁶ (mikro-, kis- és középvállalkozásokat támogató közös európai források) az uniós tagállamoknak nemzeti vagy regionális irányító hatóságukon keresztül lehetőséget kínál arra, hogy uniós strukturális alapokból származó támogatásuk egy részét átfogó alapként működő forgó holdingalap révén tőke, hitelek vagy garanciák formájában kis- és középvállalkozások (kkv-k) finanszírozására fordítsák. Az EPEC (Európai PPP Szakértői Központ)¹⁴⁷ 2008 szeptemberében kezdte meg működését, célja pedig a közszféra szervezeti kapacitásának megerősítése köz-magán társulási (PPP) ügyletekben való részvételhez.

Az EBB a régióban aktív más nemzetközi pénzügyi szervezetekkel (Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank, Világbank stb.), valamint az Európai Bizottság projekt-előkészítési

¹⁴⁵ Az EBB az Európai Bizottsággal, az EBRD-vel és a CEB-vel partnerségben.

¹⁴⁶ A kezdeményezést az Európai Bizottság és az Európai Beruházási Bank Csoport részét képező Európai Beruházási Alap (EBA) dolgozta ki.

¹⁴⁷ Elindította az EBB és az Európai Bizottság.

lehetőségeivel is együttműködik annak érdekében, hogy a lehetséges projektek számára utat nyisson.

Példák kiválasztott kiemelt EBB- és JASPERS projektekre a Duna régióban

Dunai hajózás	A Duna-vízgyűjtő környezeti állapotának helyreállítása
EBB-projektek	
Románia: A Sulina-csatorna partvédelme: a Duna-delta hajózási viszonyainak javítása (38 millió EUR)	Cseh Köztársaság: A 2009. évi árvízkárok helyreállítása; a Morvaországban és Dél-Csehországban 2009 júniusában bekövetkezett árvíz okozta károk helyreállítása (265 millió EUR)
Bulgária: Lom dunai kikötő: a kikötői infrastruktúra és felszerelések felújítása és korszerűsítése (VII. páneurópai folyosó) (17 millió EUR)	Cseh Köztársaság: III. vízügyi ágazati kerethitel, a vízellátási és szennyvízrendszerek korszerűsítése, fejlesztése, modernizációja és bővítése (112 millió EUR)
Bulgária: Duna híd: új kombinált (közúti-vasúti) híd építése a VI. páneurópai folyosó mentén Vidin (Bulgária) és Calafat (Románia) között (70 millió EUR)	Ausztria: Sicherung Energieversorgung Linz, A hulladékból energiát előállító kombinált erőmű építése és egy gáztüzelésű kombinált ciklusú erőmű kibővítése Linzben (110 millió EUR)
Szlovákia: Košická híd, Pozsony (Bratislava): új közúti híd építése a Dunán a kapcsolódó városi közutakkal együtt (45 millió EUR)	Románia: Kolozs/Szilágy (Cluj/Sălaj) CASSA vízügyi projekt: Beruházási hitel a romániai Kolozs (Cluj) és Szilágy (Sălaj) megye víz- és szennyvízrendszere kibővítésének és helyreállításának társfinanszírozására a Kohéziós Alap támogatásával (26 millió EUR)
JASPERS projektek	
A dunai hajózás javítása – Románia: 1. szakasz – közös körzet Románia és Bulgária között; 3. szakasz – hajózható csatornák (kötélalakzat/bontás); 4. szakasz – calafati kikötő	Magyarország: Árvízvédelem: A dunai gátak megerősítése
A constanțai kikötő (Románia) korszerűsítése és fejlesztése – <i>befejezve és lezárva</i>	Szlovákia: Víz- és szennyvízkezelés: Víz- és szennyvízkezelő telep működésének javítása, csatornahálózat és ivóvízellátás Puhó (Púchov) régióban

<p>Az állami infrastruktúra fejlesztése a Duna mentén és a dunai kikötőkben – Románia: Az állami infrastruktúra fejlesztése a dunai kikötőkben; hulladékgyűjtő rendszer – a dunai hajók szennyezésmentesítése (Sulina – Brăila); hulladékgyűjtő rendszer – a dunai hajók szennyezésmentesítése (Hârşova – Băziás [<i>Baziaş</i>]); RORIS II – dunai VT MIS – csatornák – <i>befejezve és lezárva</i>; RORIS II – dunai VT MIS – Duna – <i>befejezve és lezárva</i></p>	<p>Szlovákia: Víz- és szennyvízkezelés: Rózsahegy (Ružomberok), Liptótepla (Liptovská Teplá), Háromszléc (Liptovské Sliache) szennyvízgyűjtési és –kezelési projektje</p>
<p>Partvédelmi munkák a Sulina-csatornán – Románia</p>	<p>Románia: Víz- és szennyvízkezelés: Vízellátó/csatornázási rendszerek kibővítése/korszerűsítése Iaşi megyében</p>
<p>Környezetvédelmi megfigyelés a Dunán – Románia</p>	<p>Románia: Árvízvédelem: A parti erózió elleni védelem</p>